

मा. यशवंतराव
चव्हाण

१०७ व्या जयंतीनिमित्त
विनम्र अभिवादन !

यशवंतराव चव्हाण
प्रतिष्ठान, मुंबई

वार्तापत्र

**POVERTY IS NOT JUST
A LACK OF MONEY;
IT IS NOT HAVING THE CAPABILITY TO
REALIZE ONE'S
FULL POTENTIAL AS A
HUMAN BEING.**
Abhijeet Banerjee

नोबेल विजेते
अर्थशास्त्रज्ञ
श्री.अभिजीत बॅनर्जी

यशवंतराव चव्हाण
राष्ट्रीय पुरस्कार २०१९

आधुनिक महाराष्ट्राचे निर्माण व पुंरार राष्ट्रीय नेते

 सोमवार दि. २५ सप्टेंबर २०१९
 सकाळी ११.०० वाकरा, कराड

मा. यशवंतराव चव्हाण यांची ३५ वी पुण्यतिथी
 मा. यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय धार्मिकोत्सव २०१९ प्रारंभ
प्रा. एन. डी. पाटील
 श्री. राम चरित्रकार यांच्या 'सत्यमेव जयते' या मुलाखतीचे प्रारंभ
 मा. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई पुरस्कृत न्यायमूर्ती बापू. व्ही. चंद्रवृद्ध धार्मिकोत्सव विद्यालय
 आयोजक,
 जयकाठ व विद्यालय संलग्न, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

ट्रस्ट रजि. ने. एफ. १०६४३, दिनांक १७ सप्टेंबर १९८५, सोसायटी रजि. ने. एम. एम. एच. /बी. ओ. एम. - ५३९/८५

यशवंतराव चव्हाण सेंटर, जन. जगन्नाथराव भोसले मार्ग, मुंबई - ४०० ०२१.

दूरध्वनी क्रमांक : २२०२८५९८, २२०४५४६० फॅक्स : २२८५२०८१/८२

➤ विश्वस्त मंडळ सदस्य <

१. मा. श्री. शरदराव पवार	अध्यक्ष
२. मा. श्री. अरुण गुजराथी	उपाध्यक्ष
३. मा. सौ. सुप्रिया सुळे	कार्याध्यक्ष
४. मा. श्री. श. गं. काळे	सरचिटणीस
५. मा. श्री. हेमंत टकले	कोषाध्यक्ष
६. मा. श्री. शिवाजीराव पाटील-निलंगेकर	
७. मा. श्री. राम प्रधान	
८. मा. श्री. वसंतराव कार्लेकर	
९. मा. श्री. दिलीप वळसे-पाटील	
१०. मा. श्री. अजित निंबाळकर	
११. मा. श्री. बी. के. अग्रवाल	
१२. मा. श्री. अमित डहाणूकर	
१३. मा. श्री. डॉ. समीर दलवाई	
१४. मा. श्री. ना. धों. महानोर	
१५. मा. सौ. प्रभा कुलकर्णी	

महाराष्ट्र शासन प्रतिनिधी

१६. मा. श्री. नितीन करीर
प्रधान सचिव, नगरविकास विभाग
१७. मा. श्री. एन. जे. जमादार
सचिव व वरिष्ठ विधी सल्लागार

➤ कार्यकारिणी मंडळ सदस्य <

१. मा. श्री. शरदराव पवार
२. मा. श्री. अरुण गुजराथी
३. मा. सौ. सुप्रिया सुळे
४. मा. श्री. श. गं. काळे
५. मा. श्री. हेमंत टकले
६. मा. श्री. जयंत पाटील
७. मा. श्री. राम ताकवले
८. मा. श्री. ना. धों. महानोर
९. मा. श्री. लक्ष्मण माने
१०. मा. श्री. विनायकराव पाटील
११. मा. श्री. के. बी. आवाडे
१२. मा. श्री. प्रकाश कुलकर्णी
१३. मा. श्री. जीवनराव गोरे
१४. मा. श्री. विजय शिर्के
१५. मा. श्री. जयराज साळगांवकर
१६. मा. श्री. गणपतराव अप्पासाहेब पाटील
१७. मा. श्री. राजेश टोपे
१८. मा. श्री. बाळासाहेब ऊर्फ शामराव पो. पाटील
१९. मा. श्री. यशवंतराव गडाख-पाटील
२०. मा. श्री. चंद्रशेखर मारुतराव घुले-पाटील
२१. मा. अध्यक्ष
महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँक लि. (पदसिद्ध)

➤ महाराष्ट्र शासन प्रतिनिधी <

२२. मा. श्री. नितीन करीर
प्रधान सचिव, नगरविकास विभाग

➤ कार्यकारी समिती <

१. मा. श्री. शरदराव पवार	अध्यक्ष	५. मा. श्री. हेमंत टकले	कोषाध्यक्ष
२. मा. श्री. अरुण गुजराथी	उपाध्यक्ष	६. मा. श्री. अजित निंबाळकर	सदस्य
३. मा. सौ. सुप्रिया सुळे	कार्याध्यक्ष	७. मा. श्री. जीवनराव गोरे	सदस्य
४. मा. श्री. श. गं. काळे	सरचिटणीस	८. मा. श्री. यशवंतराव गडाख-पाटील	सदस्य

विभागीय केंद्र

विभागीय केंद्र, कऱ्हाड	अध्यक्ष	श्री. बाळासाहेब ऊर्फ शामराव पो. पाटील
विभागीय केंद्र, पुणे	अध्यक्ष	श्री. अजित निंबाळकर
विभागीय केंद्र, नागपूर	अध्यक्ष	श्री. गिरीश गांधी
विभागीय केंद्र, नाशिक	मानद अध्यक्ष	श्री. विनायकराव पाटील
	कार्याध्यक्ष	श्री. विश्वास ठाकूर
विभागीय केंद्र, कोकण	अध्यक्ष	श्री. शेखर निकम
विभागीय केंद्र, औरंगाबाद	अध्यक्ष	श्री. अंकुशराव कदम
विभागीय केंद्र, लातूर	अध्यक्ष	श्री. डॉ. जनार्दन वाघमारे
विभागीय केंद्र, अमरावती	अध्यक्ष	श्री. हर्षवर्धन देशमुख
जिल्हा केंद्र, अहमदनगर	अध्यक्ष	श्री. यशवंतराव गडाख-पाटील
जिल्हा केंद्र, सोलापूर	अध्यक्ष	-
जिल्हा केंद्र, अंबाजोगाई (बीड)	अध्यक्ष	श्री. अनिकेत लोहिया
जिल्हा केंद्र, ठाणे	अध्यक्ष	श्री. मुरलीधर नाले
जिल्हा केंद्र, जळगांव	अध्यक्ष	श्री. रवींद्र प्रल्हादराव पाटील
जिल्हा केंद्र, पालघर	अध्यक्ष	-
नवी मुंबई केंद्र	अध्यक्ष	श्री. प्रमोद कर्नाड
जिल्हा केंद्र, परभणी	अध्यक्ष	सौ. संध्याताई दुधगांवकर

विविध विभाग

सृजन	संकल्पना व संयोजक	सौ. सुप्रिया सुळे
शिक्षण विकास मंच	निमंत्रक	सौ. सुप्रिया सुळे
	प्रमुख संयोजक	डॉ. वसंत काळपांडे
नवमहाराष्ट्र युवा अभियान	संयोजक	श्री. दत्ता बाळसराफ
	सहसंयोजक	श्री. विश्वास ठाकूर
	संघटक	श्री. निलेश राऊत
अपंग हक्क विकास मंच	निमंत्रक	सौ. सुप्रिया सुळे
	संयोजक	श्री. विजय कान्हेकर
वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान	निमंत्रक	सौ. सुप्रिया सुळे
महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ	संयोजिका	श्रीमती रेखा नार्वेकर
	कार्यकारी संयोजक	श्रीमती ममता कानडे
कृषी व सहकार व्यासपीठ	अध्यक्ष	श्री. अजित निंबाळकर
कायदेविषयक साहाय्य व सल्ला फोरम	सदस्य सचिव	श्री. विनायकराव ना. कांबळे
यशवंतराव चव्हाण जन्मस्थळ, देवराष्ट्रे	समन्वयक	श्री. प्रदीप मोहिते

मध्यवर्ती कार्यालय

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान व कलादालन रंगस्वर	सरव्यवस्थापक, सभागृहे	श्री. विजय देसाई
यशवंतराव चव्हाण माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी	संचालक	ब्रिगेडिअर श्री. सुशील गुप्तन
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	कार्यक्रम व्यवस्थापक	श्री. दत्ता बाळसराफ
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	वित्त व लेखा व्यवस्थापक	श्री. महेश चव्हाण
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	ग्रंथालय संसाधन व ज्ञान व्यवस्थापक	श्री. अनिल पाझारे
मानद वास्तु विशारद		मे. शशी प्रभू अॅण्ड असोसिएट्स
सांविधानिक लेखा परीक्षक		मे. सी. व्ही. के. असोसिएट्स, मुंबई
अंतर्गत हिशेब तपासनीस		चार्टर्ड अकाउंटंट
		घोरपडे मराठे अॅण्ड असोसिएट्स, मुंबई,
		चार्टर्ड अकाउंटंट

संपादकीय

यशवंतराव चव्हाण साहेबांची १०७ वी जयंती आज आपण साजरी करत आहोत. यशवंतराव चव्हाण यांनी संयुक्त महाराष्ट्राचा मंगल कलश आणला, त्याला यावर्षी ६० वर्षे पूर्ण होत आहेत. संयुक्त महाराष्ट्रासाठी राज्यात झालेला संघर्ष अतिशय कौशल्याने हाताळून १ मे १९६० रोजी संयुक्त महाराष्ट्राची स्थापना करण्यात यशवंतराव चव्हाण यांना यश आले. त्यानंतर सर्वांना बरोबर घेऊन यशवंतराव चव्हाण यांच्या नेतृत्वाखाली नवमहाराष्ट्राच्या उभारणीला सुरुवात झाली. उद्योगापासून साहित्य-संस्कृतीपर्यंत विविध क्षेत्रांत संस्थात्मक रचना उभी करून व त्यासाठी सुयोग्य माणसांची निवड करून या कार्याचा पाया त्यांनी रचला. सहकार चळवळीला, त्यातील कार्यकर्त्यांना प्रोत्साहन देतानाच त्यांना प्रतिष्ठा व बळ देण्याचे कार्य त्यांनी केले. आधुनिक अशा समाजरचनेची संकल्पना मांडून त्याला मूर्तीस्वरूप देण्याचा सर्वांगीण प्रयत्न त्यांनी केला. सामाजिक प्रगतीबरोबरच आर्थिक समृद्धीदेखील साधली पाहिजे, यावर त्यांचा कटाक्ष होता. हे प्रत्यक्षात आणण्यासाठी त्यांनी वेगवेगळ्या क्षेत्रांत योगदान देऊ शकणाऱ्या नेतृत्वाची जाणतेपणी जडणघडण केली. या प्रक्रियेतून राजकीय, सामाजिक, उद्योग-व्यापार, शेती, सहकार, विज्ञान, संशोधन, प्रशासन, कामगार-कर्मचारी संघटन, साहित्य-कला-संस्कृती आदी क्षेत्रांत मौलिक कामगिरी करणाऱ्यांची एक भरभक्कम फळीच उभी राहिलेली आपणांस दिसते. महाराष्ट्राच्या या साठ वर्षांच्या वाटचालीच्या निमित्ताने त्यांना कृतज्ञतापूर्वक वंदन करणे, हे आपले कर्तव्य आहे.

गेल्यावर्षी आपण ग. दि. माडगूळकर, सुधीर फडके, पु. ल. देशपांडे यांची जन्मशताब्दी साजरी केली. यावर्षी संयुक्त महाराष्ट्राचे 'बिनीचे शिलेदार' लोकशाहीर, साहित्यरत्न अण्णाभाऊ साठे यांची जन्मशताब्दी साजरी करत आहोत. त्यांच्या कार्याला व स्मृतीला ही आदरपूर्वक वंदन...

पुरोगामी, प्रगतिशील महाराष्ट्र राज्याने २२ जून १९९४ रोजी देशातील पहिले महिला धोरण जाहीर केले आणि त्याची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याचा प्रयत्न केला. त्याला पंचवीस वर्षे पूर्ण झाली. त्याचा आढावा घेऊन पुढील दिशा निश्चित करण्याच्या हेतूने काही कार्यक्रमांचे आयोजन केले जात आहे.

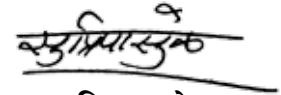
सामाजिक व क्रीडा क्षेत्रात आश्वासक कामगिरी करणाऱ्या चार युवक-युवतींना पुढील महिन्यांत प्रतिष्ठानच्यावतीने 'यशवंतराव चव्हाण युवा पुरस्कार'ने आपण सन्मानित करीत आहोत. सामाजिक क्षेत्रातील कुलदीप आंबेकर (उस्मानाबाद) व लतिका राजपूत (नंदूरबार) तर क्रीडा क्षेत्रातील अक्षय राऊत, (बीड) आणि समृद्धी वामन (अहमदनगर) यांचा त्यात समावेश आहे.

यावर्षीचा प्रतिष्ठेचा 'यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार' नोबेल विजेते अर्थशास्त्रज्ञ मा. अभिजित बॅनर्जी यांना आज प्रदान करण्यात येत आहे. त्यांच्या संशोधनामुळे गरिबीविरुद्ध सुरू असलेल्या लढ्याला मोठे बळ प्राप्त झाले आहे. त्यांना प्रदान करण्यात आलेले सन्मानपत्र या वार्तापत्रात आपणास वाचावयास मिळेल. त्यातून त्यांच्या कार्याचा अधिक सविस्तर परिचय होऊ शकेल.

याशिवाय प्रतिष्ठानचे इतर सर्व नियमित उपक्रम, कार्यक्रम सुरू आहेत. यापूर्वी जाहीर केल्याप्रमाणे 'हवामान बदल आणि महाराष्ट्र' ही राज्यव्यापी परिषद लवकरच आयोजित करण्यात येत आहे. त्यात शासन व समाजातील विविध घटकांचा सहभाग असणार आहे.

गेल्या पंधरवड्यात जगभर 'कोरोना' व्हायरसची दहशत पसरली आहे. आपणही त्यासाठी अधिक काळजी घेणे गरजेचे आहे. त्यासाठी कदाचित काही सार्वजनिक कार्यक्रम काही काळासाठी पुढे ढकलावे लागतील. घाबरून न जाता आवश्यक प्रतिबंधात्मक उपाययोजना दक्षतापूर्वक, काटेकोरपणे अमलात आणण्यासाठी सर्वांनी प्रयत्न केल्यास आपण त्यावरही मात करू शकू.

संस्थेचे सर्व पदाधिकारी, सहकारी यांचे सहकार्याबद्दल मनःपूर्वक धन्यवाद.

(सुप्रिया सुळे)

वार्तापत्र

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई.

स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०७ व्या जयंतीदिनानिमित्त विनम्र अभिवादन

वर्ष : २४वे / अंक ४७वा / प्रकाशन : १२ मार्च २०२०

सल्लागार

मा. शरद काळे

मा. हेमंत टकले

मानद संपादक

सुप्रिया सुळे

कार्यकारी संपादक

दत्ता बाळसराफ

सहसंपादक

सुरेश पाटील

अनिल पाझारे

विशेष साहाय्य

पद्मभूषण देशपांडे

साहाय्य

मीनल सावंत-पाडावे

रमेश मोरे

मनिषा खिल्लारे

महेश साळवी

केंद्रातील सहकारी :

विद्याधर खंडे, संगीता गवारे, स्मिता रायकर, महेश चौधरी, यतीन घोडेकर, राजेंद्र रुपवते, निवृत्ती भोर, संजना पवार, शैलेश चव्हाण, शोभा लोंढे, अनिल चिंदरकर, सुकेशनी मर्चंडे-शेवडे, प्रियंका देसाई, विजय नागरे, जयेश गुजराथी, विश्वदत्त मुळे, सुरेश कोठावळे, महादेव सगरे, सुरेश सावंत, अशोक जाधव, मंगेश शिंदे, सतीश लाड, शशांक आंबेरकर, विलास परदेशी, भक्ती जांभवडेकर, स्वाती शेलार, विप्लव वागडे, अतुल तांडेल यांनी दिलेल्या सहकार्याबद्दल आभार.

अनुक्रमणिका

- ❶ माननीय यशवंतराव चव्हाण यांचा लेख..... ६
- ❶ यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पारितोषिक-२०१९ मानपत्र..... ९

मध्यवर्ती कार्यालय व विविध विभाग

- ❶ नवमहाराष्ट्र युवा अभियान..... ११
- ❶ अपंग हक्क विकास मंच..... १४
- ❶ शिक्षण विकास मंच..... १६
- ❶ वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान..... २१
- ❶ कायदेविषयक साहाय्य व सल्ला फोरम..... २२
- ❶ सृजन..... २५
- ❶ महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ..... २६
- ❶ यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालय..... २८
- ❶ माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी..... ३१

विभागीय केंद्र, कार्यवृत्त

- ❶ विभागीय केंद्र, कऱ्हाड..... ३२
- ❶ कृषी व सहकार व्यासपीठ आणि विभागीय केंद्र, पुणे..... ४१
- ❶ विभागीय केंद्र, नागपूर..... ४२
- ❶ विभागीय केंद्र, नाशिक..... ४४
- ❶ विभागीय केंद्र, औरंगाबाद..... ५३
- ❶ विभागीय केंद्र, अहमदनगर..... ५८
- ❶ विभागीय केंद्र, लातूर..... ५९
- ❶ विभागीय केंद्र, सोलापूर..... ६०
- ❶ विभागीय केंद्र, नांदेड..... ६१
- ❶ विभागीय केंद्र, अंबाजोगाई..... ६२
- ❶ विभागीय केंद्र, ठाणे..... ६३
- ❶ विभागीय केंद्र, नवी मुंबई..... ६४
- ❶ देवराष्ट्रे अहवाल..... ६४
- ❶ विभागीय केंद्र, परभणी..... ६५
- ❶ विभागीय केंद्र, जळगाव..... ६६
- ❶ प्रतिष्ठानची प्रकाशने..... ७१

हे त्रैमासिक मुद्रक-प्रकाशक-कार्यकारी संपादक श्री. दत्ता बाळसराफ यांनी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई करिता, मीडिया आर अँड डी (इं) प्रा. लि., कांदिवली (प) येथे छापून यशवंतराव चव्हाण केंद्र, जनरल जगन्नाथराव भोसले मार्ग, मुंबई ४०० ०२१ येथे प्रकाशित केले. नोंदणी क्र. ७१५८७/९९

वर्गसंघर्ष व जातीसंघर्ष

— यशवंतराव चव्हाण

मार्क्सने मांडलेले वर्गसंघर्षाचे तत्त्व, हा इतिहासशास्त्रातील एक क्रांतिकारक सिद्धांत आहे. तो अमुक एका देशाला लागू आहे आणि अमुक एका देशाला लागू नाही, असे होऊ शकत नाही. हिंदुस्थानालाही तो लागू आहे. जोपर्यंत समाजात शोषित-पीडित लोक आहेत आणि त्यांचे शोषण करणारे लोक आहेत, तोपर्यंत मार्क्सचा सिद्धांत भारतातही आहेच. शोषकांचे अत्याचार वाढतील, तसतसा हा वर्गसंघर्ष वाढत जाईल, यात मला मुळीच शंका वाटत नाही. मात्र तर उलट असेच मत आहे, की हिंदुस्थानात वर्गसंघर्ष नव्हता, असे कधी झाले नाही. त्या संघर्षाची व्याप्ती अधूनमधून कमी-अधिक झाली असेल, इतकेच काय ते. पण संघर्षाची ही भावना अगदी पूर्वीही होती आणि आजही आहे, आणि मला वाटते, ती यापुढेही राहणारच आहे. कारण आपण इतर वर्गापेक्षा श्रेष्ठ आहोत, असे मानणारा वर्ग भारतात आजच्याप्रमाणेच पूर्वीही होता आणि त्याचे वर्चस्व न मानता ते झुगारून द्यावे, असे वाटणारा वर्गही पूर्वी होता व आजही आहे. तेव्हा हिंदुस्थानमध्ये वर्गसंघर्ष ही काही नवीन घटना नव्हे.

वर्गसमन्वयाची भावना व भाषा आपल्या संस्कृतीत आहे, असे मानून घेणे हीही एक प्रकारची सोयिस्कर गैरसमजूत आहे. उलट, भारतीय संस्कृतीच्या निर्मात्यांनी या दीन-दलितांनाही काही मन आहे, भावना आहेत, याचा फारसा विचार केलेला नाही, असे खेदाने म्हणावे लागते. समन्वयाची भाषा बोलताना ती घडवून आणतानाही नेहमी दलित वर्गांना शोषणाखाली कायमचे जखडले जाईल, असाच प्रयत्न झालेला आहे. हा आपल्या समाजव्यवस्थेचा दोष आहे. शोषित आहे, तो शोषित राहू नये असा प्रयत्न कधी झाला नाही. शोषिताने प्रतिकार करावा, इतके सामर्थ्य त्याला समाजव्यवस्थेने कधी प्राप्त होऊ दिले नाही.

भारतीय संस्कृतीच्या अगदी भरभराटीच्या काळातही चातुर्वर्ण्य प्रणाली निर्माण करून समाजात कायमचा जातिभेद निर्माण करण्यात आला. जो शूद्र आहे, तो शूद्रच राहिला पाहिजे, असे युगानुयुगे सांगितले गेले. तेव्हा ज्या व्यवस्थेने माणसामाणसांत भेद केला, काही लोकांना हीन मानले, त्या व्यवस्थेत समन्वय हा शब्दही वर्णाश्रमव्यवस्थेला कायमस्वरूप देण्यासाठीच होता, असेच म्हणावे लागते. हिंदुस्थानच्या

इतिहासाचा असा समन्वयवादी अर्थ लावणे, हे वास्तवाकडे पाठ फिरवणे होणार आहे. शोषण करणारा समाज, वर्ग किंवा जाती आहेत, तोवर शोषितच राहणार. आणि शोषित असले, की असंतोष आणि संघर्ष येणारच. हजारो वर्षांपासून हेच होत आलेले आहे आणि शोषणरहित समाजाचा उदय सर्व जगभर होईपर्यंत असेच घडत राहणार आहे.

वर्ग-संघर्ष म्हटला, की तो अहिंसक असणे संभवत नाही. कारण एक तर वर्गविग्रहाची भावना पराकाष्ठेला पोहोचल्याशिवाय संघर्ष पेटणार नाही. संघर्ष हिंसक व्हायला नको असेल, तर तो पेटणारच नाही, अशी व्यवस्था करायला हवी. वर्गसंघर्षाने हिंसक वळण घ्यायला नको असेल, तर वर्गविग्रहाची भावना दूर करायला हवी. आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल आहे, एवढ्याखातर कुणावर अन्याय होणार नाही, याची दक्षता घ्यायला पाहिजे आहे. आजही कुणी दरिद्री असेल, गरीब असेल, तर तो दोष त्याचा नसून संपूर्ण समाजव्यवस्थेचा आहे, असे मानले पाहिजे. ते न करता वर्गसंघर्ष हिंसक राहणार, की अहिंसक राहणार, ही चर्चा नुसती पोकळ व कोरडी ठरणार आहे. समाजात विविध स्तरांवरील वर्ग आहेत व त्यांतील एक वा अनेक सबल वर्ग दुसऱ्या कमकुवत वर्गाचे शोषण करतात, छळ करतात, हेच वर्गसंघर्षाचे मूळ कारण आहे. पूर्वी आपला समाजच अशिक्षित होता. आपल्यावर अन्याय होत असला, तरी ते 'आपले नशीब' असे मानण्याची शिकवण त्याला देण्यात आली होती. आता समाज जागा होतो आहे. हरिजनही आता साक्षर होत आहेत. शहाणे होत आहेत. त्यांच्या नव्या पिढीला परंपरेने चालत आलेले अन्याय, अत्याचार सहन होत नाहीत. ते दूर करण्यासाठी आजचा शोषित कंबर कसून उभा राहू म्हणतो आहे. त्याचा त्याच्या हक्कासाठी होणारा लढा हा वास्तविक समाजाने कौतुकाने स्वीकारला पाहिजे. इतकेच नव्हे, तर मी तर म्हणेन, त्याला सर्वतोपरी मदत केली पाहिजे. हा संघर्ष अटळ आहे. आणि एकदा तो अटळ आहे, हे मान्य केले, की मग ती एक लढाई ठरते. आणि लढाई नेहमी अहिंसकच राहिली पाहिजे, ही इच्छा चांगली आहे, पण व्यवहारात तसे घडणे अशक्य आहे.

मला वाटते, हरिजनांना अन् शोषितांना त्यांच्याच बाबतीत समाज पक्षपात करतो, असे वाटू न देणे, ही सर्वात महत्त्वाची गोष्ट आहे. जातपात कोणतीही असो, सामाजिक

प्रतिष्ठा असो वा नसो, आर्थिक स्थिती खालावलेली असो वा चांगली असो, सारा समाज आपल्याकडे 'माणूस' म्हणून पाहतो आहे, ही भावना त्यांच्यात वाढीस लावली पाहिजे. ते होणार असेल, तर तो वर्ग असा उग्र बनणार नाही, हिंसाचार करणार नाही. यावर उत्तम उपाय, म्हणजे समाजातील आर्थिक आणि सामाजिक विषमता दूर करणे हाच आहे. मार्क्सने सांगितलेली वर्गविग्रहाची कल्पना किंवा वर्गसंघर्षाचा सिद्धांत त्याच्या देशात होता, तसाच्या तसा कदाचित हिंदुस्थानात दिसत नसेल. येथील निरनिराळ्या वर्गांची कल्पना व रचना कदाचित निरनिराळी असेल. परंतु वर्ग आहेत, विषमता आहे, त्यांच्या हितसंबंधांत विरोध आहे, पिढ्यान्पिढ्या तो वाढतो आहे. जातिव्यवस्था ही अत्यंत वाईट स्वरूपाची वर्गविग्रह व्यवस्थाच आहे, असे माझे स्पष्ट मत आहे. या जातिव्यवस्थांना सध्या जे विकृत स्वरूप आले आहे, त्या स्वरूपासाठी त्या निर्माण करण्यात आलेल्या नव्हत्या, असे म्हणण्यात फारसा अर्थ नाही नि तसे म्हणणे म्हणजे स्वतःची फसवणूक करणे ठरेल. आपल्या समाजात प्रत्येक पिढीत, किंवा युगात म्हणा हवे तर; जातिव्यवस्था ही कायमस्वरूपाच्या जातिभेदात बदलत चालली आहे, हे ओळखणारे नेते किंवा समाजसुधारक नव्हते की काय? पण तरीही हा न्हास झाला व समाजजीवनात जातिभेदाचे हे विष खोलवर भिनले. कामावरून ठरविलेली जात जन्मावरून ठरणान्या जातीला वाट करून का गेली? काम कोणतेही असो, आधी जात कोणती, त्याचा विचार त्यानंतर बळावला. त्यातूनच कामापेक्षा जन्म महत्त्वाचा ठरला आणि येथूनच आमच्या देशात जातिभेद हेच वर्गभेदाचे दुसरे नाव होऊन बसले.

आज हरिजन हा वर्ग राहिलेला नाही, ती जात बनली आहे. कदाचित शोषिताची आणि शोषकांची नवी जातच या देशात तयार होण्याचा धोका आहे. ती जात जन्मावरून नव्हे, तर आर्थिक संपन्नतेवरून किंवा विपन्नतेवरून ठरणार आहे. म्हणजे, मार्क्सचा सिद्धांत प्रत्यक्षात आलाच. भारतात तरी वर्गसंघर्ष आणि जातिसंघर्ष यांचा तोंडवळा बऱ्याच अंशी एकसारखाच आहे.

जयप्रकाशांनी हरिजनांवर होणाऱ्या अत्याचारांच्या संदर्भात वर्गसंघर्षाची कल्पना मांडली आहे. परंतु माझ्या मते अशा वर्गसंघर्षातून हरिजनांचा लाभ होणार आहे, की नाही, या तात्त्विक चर्चेचा हा प्रश्न नाही. हरिजनांची आजची परिस्थिती काय आहे, हा महत्त्वाचा प्रश्न आहे. हिंदुस्थानमध्ये आज अत्याचार ज्या पद्धतीने होताहेत, त्याची माहिती काढायचा

जर प्रयत्न केला, तर असे दिसून येईल, की या सर्वांचे मूळ कारण सामाजिक अहंकाराचे आणि मोठेपणाचे जुने विचारच आहेत. त्याचबरोबर आजचे जे आर्थिक कार्यक्रम आहेत, त्या आर्थिक कार्यक्रमांना विरोध म्हणून हरिजनांवर हे अत्याचार होत आहेत.

या अत्याचारांची पाहणी करण्यासाठी माझ्या पक्षाने खासदारांच्या ज्या तुकड्या बिहार, गुजरात, उत्तर प्रदेश या राज्यांत पाठविलेल्या होत्या, त्यांनी आणलेल्या माहितीवरून दिसते, की ज्यांना जमिनी नव्हत्या त्यांना जमिनी दिल्या म्हणून त्यांच्यावर राग काढण्यात आला. कालपर्यंत बिनजमिनीचे असलेले हे लोक आता जमिनीचे मालक व्हायला लागले, जमीनदार व्हायला लागले, हे अनेकांना पाहवले नाही.

त्याचप्रमाणे ज्यांना राहायला जागा नव्हत्या, त्यांना त्या मिळाल्या, तर अत्याचार करणाऱ्यांनी त्या परत हिसकावून घेतल्या. वेठबिगारी पद्धतीत पिढीजात गुलामी करायला माणसे मिळत होती. त्यांना वर्षाकाठी काही धान्य दिले, थोडे कपडे दिले आणि पिढ्यान्पिढ्या आमचेच काम केले पाहिजे म्हणून बांधून घेतले. अशी जी वेठबिगारी सुरू होती, तिला विरोध करायला लोक उभे राहिल्याबरोबर त्यांच्यावर अत्याचार झाले आहेत. त्यातून हा संघर्ष निर्माण झालेला आहे. म्हणजे हा संघर्ष मुळामध्ये आहेच. त्यांचे शोषण सुरुच होते. त्यांचे सामाजिक आर्थिक शोषण वर्षानुवर्ष चालले आहे आणि आज त्यांनी बरोबरीच्या नात्याने वागायचा प्रयत्न करतो म्हटल्याबरोबर जणू काही आपले जन्मसिद्ध अधिकार जातील, या भावनेने शोषक, त्यांच्यावर नुसती कुरघोडीच नव्हे, तर हिंसक हल्ले करतो आहे. हे चित्र काय दर्शविते? हेच, की हा वर्गसंघर्ष आहे. दुसरे काहीही नाही आणि हा जो शोषक आहे, तो हिंसेचा वापर करून शोषिताला दाबायचा प्रयत्न करतो आहे. अशा परिस्थितीत तो शोषित वर्ग जर प्रतिकाराला उभा राहिला, तर त्याच्याविरुद्ध तक्रार कशी करता येईल?

अशा परिस्थितीत या वर्गाने त्याच्यावर जो अन्याय होतो आहे, त्याविरुद्ध संघटित झाले पाहिजे आणि त्याचा संघटित प्रतिकार केला पाहिजे, अर्थातच संघर्ष केला पाहिजे. कारण हा त्यांच्या मूलभूत हक्काचा प्रश्न आहे. या संघर्षासाठी समाजातील सुजाण व्यक्तींनी त्याला आपणहून सर्व प्रकारची मदतही केली पाहिजे. कारण अशा संघर्षातून त्याला जो लाभ मिळेल, तो चिरस्थायी राहणार आहे. कुणाच्या तरी उपकाराने किंवा उदारतेमुळे त्याला काही दिले, तर त्याने त्याचे भागायचे नाही.

त्याचे समाधानही होणार नाही, कुणी त्याला दया दाखविली, तर त्याने काय होणार? अशा कृत्रिम मदतीने किंवा दयेने सामाजिक अन्याय, अत्याचार कधीच दूर होत नसतात. वरून येणाऱ्या कुणाच्या तरी दयेवर अवलंबून राहून सामाजिक एकता कधीच निर्माण होत नसते.

मी काही समाजात वितुष्ट निर्माण करावे, अशा मताचा नाही. वितुष्टे टाळली पाहिजेत, वितुष्टे निर्माण होणार नाहीत, असे प्रयत्न केले पाहिजेत, अशाच मताचा मी आहे. त्यासाठी समाजातल्या सर्व लोकांनी, शासकांनी, नेत्यांनी प्रयत्न केले पाहिजेत. याच भावनेने आमच्या पक्षातील खासदारांनी आणलेल्या माहितीच्या आधारे आपले पंतप्रधान मोरारजी यांना मी पत्र लिहिले आहे,

की शासनाने आपली सर्व यंत्रणा या लोकांवरील अत्याचाराच्या प्रतिकारासाठी आणि असे अत्याचार होणार नाहीत, याची खबरदारी घेण्यासाठी सज्ज उभी करायला पाहिजे. हे शासनाचे काम आहे. सामाजिक, सांस्कृतिक क्षेत्रांतील जे कोणी नेते असतील, त्या सर्वांचे हे काम आहे. हा काही एका पक्षाचा वा राजकारणाचा प्रश्न नाही. समाजातील न्यायाचा प्रश्न आहे.

पं. नेहरूंचे धोरण हे पुढे चालवत आहेत, हे जसे त्यांना भूषणावह आहे; तसाच तो नेहरूंच्या धोरणाचाही विजय आहे.

- 'भूमिका' ह्या ग्रंथातून साभार (तरुण भारत नागपूर १९७७ च्या दिवाळी अंकातील लेख)

शिवाजी महाराज - एक अद्वितीय व्यक्तिमत्त्व

शिवाजी महाराजांसारखी जी एक अद्वितीय व्यक्ती सतराव्या शतकात महाराष्ट्रात निर्माण झाली, ती काय अगदी एकाएकी निर्माण झाली? माझे स्वतःचे असे मत आहे की, महापुरुष, आकाशात विद्युल्लता चमकावी आणि निमिषार्धात अंतर्धान पावावी तसे एकाएकी येतात आणि निघून जातात असे कधीही घडत नाही. महापुरुषांच्या निर्मितीला, त्यांच्या कार्याला, त्यांच्या पराक्रमाला काही सामाजिक कारणपरंपरा असावी लागते. त्यांच्या पाठीमागे हळूहळू समाजजीवनाची शक्ती निर्माण व्हावी लागते. शिवाजी महाराज म्हणजे फक्त भवानी देवीचा प्रसाद, असे मी मानीत नाही. शिवाजी महाराजांचे जीवन हे मराठी जनतेच्या जीवनाचा प्रसाद आहे, अशी माझी स्वतःची भावना आहे.

- यशवंतराव चव्हाण

**YASHWANTRAO CHAVAN NATIONAL AWARD, 2019
FOR NATIONAL INTEGRATION, DEMOCRATIC VALUES OR,
SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN INDIA**

CITATION

Abhijit Vinayak Banerjee was awarded the Nobel Memorial Prize in Economic Sciences (2019) along with his wife Esther Duflo and Michael Kremer for their experimental approach to alleviating global poverty. He and his wife are the sixth married couple to jointly win the Nobel Prize. Abhijit Banerjee is the third Bengali to win the Nobel Prize after Rabindranath Tagore and Amartya Sen. Duflo, a professor of the Massachusetts Institute of Technology is the youngest person and second woman to be awarded the prize. Michael Kremer is a professor at Harvard. Peter Fredriksson, Chairman of the economic sciences prize committee noted that

“the work of the trio tested the impact of specific interventions in areas such as agriculture, health and education. The experimental approach reshaped development economics, had a clear impact on policy and improved our ability to fight global poverty.”

Abhijit Banerjee was born in Mumbai to Dipak Banerjee, who was Head of the Department of Economics of the Presidency College, (now Presidency University), Kolkata and Nirmala Banerjee (nee Patankar), a Professor of Economics at the Centre for Studies in Social Sciences, Calcutta. Dipak Banerjee, his father, earned a PhD in Economics from the London School of Economics.

Abhijit Banerjee received his school education in South Point High School in Kolkata. He completed his B.Sc. (H) degree in Economics from the Presidency College, (now Presidency University), Kolkata. He completed his M.A. in Economics at the Jawaharlal Nehru University, Delhi in 1983. While studying in JNU, he was arrested and imprisoned in Tihar Jail during a protest after students gheraoed the then Vice Chancellor. He was released on bail and charges against him were dropped. Later on, he obtained PhD in Economics at Harvard University in 1988. The subject of his doctoral thesis was “Essays in Information Economics”. Currently he is the Ford Foundation International Professor of Economics at the Massachusetts Institute of Technology.

Banerjee and his colleagues are engaged in measuring the effectiveness of actions such as government programmes, in improving people’s lives. In this endeavour, they use randomized controlled trials, similar to clinical trials in medical research. For example, although polio vaccination is freely available in India, many mothers were not bringing their children for vaccination. Banerjee and Esther Duflo tried an experiment in Rajasthan where they gave a bag of pulses to mothers who vaccinated their children. Soon the immunization rate went up in the region. In another experiment, they found that learning outcomes improved in schools that were provided with teaching assistants to help students with special needs. It is the experimental approach which distinguishes their research regarding effectiveness of programmes undertaken to alleviate poverty.

The Nobel Committee had commented on their research as follows :

“Banerjee, Duflo and their co-authors concluded that students appeared to learn nothing from additional days at school. Neither did spending on textbooks seem to boost learning, even though the schools in Kenya lacked many essential inputs. Moreover, in the Indian context, Banerjee and Duflo intended to study, many children appeared to learn little: in results from field tests in the city of Vadodara fewer than one in five third-grade students could correctly answer first-grade curriculum math test questions.

In response to such findings, Banerjee, Duflo and co-authors argued that efforts to get more children into school must be complemented by reforms to improve school quality.”

Dr. Abhijit Banerjee has had a sterling career. He has won many honours for his creative approach. In 2003, he founded the Abdul Latif Jameel Poverty Action Lab, along with Esther Duflo and Sendhil Mullainathan. The ‘Poverty Action Lab’ was established to support randomized evaluations measuring interventions against poverty on topics ranging from agriculture and health to governance and education. As Bill Gates observed, the Lab is producing scientific evidence that can help in making anti-poverty efforts more effective. He has been a Guggenheim Fellow and an Alfred P. Sloan Fellow. He was elected a Fellow of the American Academy of Arts and Sciences in 2004. He received the Infosys Prize in 2009 for the Social Sciences category of Economics. In 2011, he was named one of the Foreign Policy magazine’s top 100 global thinkers. In 2012, he shared the Gerald Loeb Award along with Esther Duflo for their book ‘Poor Economics’. In 2013, he was named by the United Nations Secretary General to a panel of experts tasked with updating the Millennium Development Goals after 2015. In 2014, he received the Bernhard-Harms Prize from the Kiel Institute for the World Economy.

He serves on the Academic Advisory Board of Plaksha University, an upcoming science and technology university in India. He has authored a large number of articles and three books, including ‘Poor Economics’ which won the Goldman Sachs Business Book of the Year. His latest book co-authored with Esther Duflo, ‘Good Economics for Hard Times’ was released in 2019.

The Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai is proud to confer the Yashwantrao Chavan National Award for the year 2019 on Dr. Abhijit Banerjee for his outstanding contribution to national integration, democratic values and social and economic development of India.

Mumbai

12th March, 2020

Dr. Anil Kakodkar

Chairman
Panel of Jury

Sharad Pawar

President
Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

नवमहाराष्ट्र युवा अभियान

कार्यवृत्त

नवमहाराष्ट्र युवा अभियानाचे काम संयोजक दत्ता बाळसराफ, सहसंयोजक विश्वास ठाकुर, समन्वयक विजय कान्हेकर, संघटक निलेश राऊत हे पाहतात. कार्यालयीन संघटक म्हणून सुरेश पाटील व सहायक म्हणून मिनल सावंत, रमेश मोरे, मनीषा खिल्लारे, महेश साळवी कार्यरत आहेत.

यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय सामाजिक व क्रीडा युवा पुरस्कार जाहीर.....

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईच्या नवमहाराष्ट्र युवा अभियानातर्फे दरवर्षी दिल्या जाणाऱ्या 'यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय युवा सामाजिक व क्रीडा पुरस्कार २०१९'ची घोषणा करण्यात आली आहे. यंदाचे पुरस्काराचे हे २३ वे वर्ष आहे. महाराष्ट्राच्या सर्वांगीण विकासासाठी युवा आंदोलनाच्या क्षेत्रात विधायक व रचनात्मक काम करणाऱ्या युवक-युवतींना सामाजिक युवा पुरस्कार देण्यात येतो. महाराष्ट्रातील खेळाडूंच्या कार्याचे मूल्यमापन होऊन त्यांच्यातील अंगभूत गुणांचा गौरव व्हावा आणि प्रोत्साहन मिळावे हे क्रीडा पुरस्काराचे उद्दिष्ट आहे. या वर्षीचा यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय सामाजिक युवा पुरस्कार कुलदीप आंबेकर (भूम, जि. उस्मानाबाद, (सध्या पुणे) या युवकास महाराष्ट्रातील शहरात शिक्षण घेत असलेल्या दुष्काळग्रस्त भागातील विद्यार्थ्यांसाठी मोफत भोजन उपलब्ध करून देणे, त्यांना खाजगी व शासकीय वसतिगृहात जागा मिळवून देणे, आत्महत्याग्रस्त शेतकऱ्यांच्या मुलांना शिक्षणात आर्थिक मदत करणे, शिक्षण घेत असताना गरजू व होतकरू विद्यार्थी-विद्यार्थिनींना अर्धवेळ नोकरी मिळवून देणे यासाठी देण्यात आला आहे. लतिका राजपूत (धडगाव, जि. नंदुरबार) ह्या तरुणीस आदिवासी भागात अतिदुर्गम ठिकाणी वसलेल्या नर्मदा जीवनशाळांचे २०१० पासून व्यवस्थापन व समन्वय प्रकल्पग्रस्तांना पुनर्वसन व मदत या कार्यासाठी, देण्यात आला आहे. क्रीडा पुरस्कार युवक व युवती क्रीडा क्षेत्रातील उल्लेखनीय कामगिरीबद्दल अक्षय राऊत, अंबाजोगाई, ता. बीड (सध्या मुंबई) (बॅडमिंटन - राज्य व राष्ट्रीय स्तरावरील स्पर्धेमध्ये पारितोषिके) व समृद्धी वामन, सावेडी, अहमदनगर (धनुर्विद्या - राज्य व राष्ट्रीय स्पर्धेमध्ये पारितोषिके) यांना 'यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय सामाजिक युवा व क्रीडा पुरस्कार' प्राप्त झाला आहे.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई राज्यस्तरीय महाविद्यालयीन नियतकालिक पुरस्कार

नवमहाराष्ट्र युवा अभियान यांच्यावतीने दरवर्षीप्रमाणे 'यशवंतराव

चव्हाण राज्यस्तरीय महाविद्यालयीन नियतकालिक स्पर्धा' आयोजित करण्यात येते. राज्यातील विद्यार्थ्यांच्या विचारांचे आणि भावनांचे प्रतिबिंब असंख्य महाविद्यालयीन नियतकालिकांमध्ये पडलेले पहावयास मिळते. या नियतकालिकांमध्ये आपले लेख, कविता लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांमधूनच उद्याचे साहित्यिक घडत असतात. युवांना आपले मत मांडायची संधी देतानाच त्यांच्यातील कलागुणांना वाव देणाऱ्या नियतकालिकांचे महत्त्व लक्षात घेऊन राज्यातील उत्कृष्ट नियतकालिकांचा सन्मान करणारा हा महाराष्ट्रातील एकमेव उपक्रम आहे.

स्पर्धेत राज्यातील उत्कृष्ट महाविद्यालयीन नियतकालिकांस यशवंतराव चव्हाण पारितोषिकाने सन्मानित केले जाते. प्रथम पारितोषिक रु. १०,०००/- चा धनादेश, द्वितीय पारितोषिक रु. ७,०००/- चा धनादेश, तृतीय पारितोषिक रु. ५,०००/- चा धनादेश, उत्तेजनार्थ (पंधरा पारितोषिके - प्रत्येक विद्यापीठातून एक) रु. ३,०००/- प्रत्येकी, स्मृतिचिन्ह व प्रमाणपत्र असे पारितोषिकाचे स्वरूप आहे. सादर केलेल्या नियतकालिकांचे यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालयामध्ये जतन करून ते विद्यार्थी व अभ्यासकांसाठी उपलब्ध केले जाते. यंदाही राज्यस्तरीय नियतकालिक स्पर्धा २०१९/२० चे आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धेमध्ये एकूण १०० महाविद्यालयांनी उत्स्फूर्त सहभाग नोंदवला आहे.

विज्ञानगंगा: पेट्रोरसायनांची दुनिया

शुक्रवार दिनांक १८ ऑक्टोबर, २०१९ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई आणि मराठी विज्ञान परिषद यांच्या संयुक्त सौजन्याने होणाऱ्या विज्ञानगंगा व्याख्यानमालेतील ४३ वे व्याख्यान मराठी विज्ञान परिषदेचे कार्यवाह श्री. अ. पां. देशपांडे यांनी दिले. त्यांच्या व्याख्यानाचा विषय 'पेट्रोरसायनांची दुनिया' हा होता. सुरुवातीस त्यांनी समुद्रातील जमिनीखाली क्रूड ऑईल उर्फ कच्चे तेल कसे तयार होते हे सांगून हे तेल जेव्हा तेलशुद्धीकरण कारखान्यात आणून एलपीजी वायू, पेट्रोल, केरोसीन, डिझेल, डांबर बनवतात, तेव्हा पेट्रोल व केरोसीन यांच्यामध्ये नॅप्था नावाचा ज्वालाग्राही व हवेत चटकन उडून जाणारा पदार्थ मिळतो असे सांगितले. हा पदार्थ हायड्रोकार्बनच्या बाबतीत समृद्ध असल्याने त्यापासून अनेक रसायने बनतात. पेट्रोलियम पदार्थापासून बनणारी रसायने म्हणून यांना 'पेट्रोरसायने' म्हणतात. नॅप्था हा कारखान्यात ८००-९०० अंश सेल्सियस

तापमानाला उकळतात. तेव्हा त्यातून इथेन व प्रोपेन नावाचे वायू मिळतात. त्यांचे द्रवीभवन करून त्यापासून प्रोपिलिन व इथिलीन हे दोन द्रवरूप वायू मिळतात. त्यापासून पुढे बऱ्याच प्रकारची औद्योगिक सॉल्व्हंट्स, इथिलिन ऑक्साईड्स, इथिलिन ग्लायकोल्स, बेन्झीन, ब्युटाडाइन, पीव्हीसी असे पदार्थ मिळतात. भारताची १९४७ साली लोकसंख्या होती ३५ कोटी होती, ती आता १३० कोटी झाली आहे. अशी लोकसंख्या वाढ जगभर सर्वत्र दिसून येते. या लोकसंख्येच्या जगण्यासाठी कपडे, अन्न, औषधे, इमारती अशा नाना गोष्टी लागतात. त्यासाठी पूर्वी लोकसंख्या कमी असताना शेतीतून मिळणारा कापूस, धान्य, लाकूड, जमिनीखाली मिळणारे धातू, कोळसा हे पुरेसे होई. पण वाढलेल्या लोकसंख्येसाठी नैसर्गिक साधन-सामग्रीबरोबर इतर मार्गाने तरतूद करण्याची गरज निर्माण झाली. ही गरज संशोधकांनी पेट्रोरसायनांद्वारे भरून काढली. वर उल्लेखिलेल्या पेट्रोरसायनांद्वारे औषधे, दारूगोळा, टेरिलीन, नायलॉन, अन्नपदार्थ सर्व प्रकारच्या वस्तू बनवण्यासाठी उपयोगी पडणारे प्लॅस्टिक हे पदार्थ मिळाले. या पदार्थातील प्लॅस्टिकविरुद्ध हल्ली खूप टीका ऐकू येते ते म्हणजे वापर झाल्यावर ते नष्ट कसे करायचे यावरून. सतत सुरू असलेल्या संशोधनावरून नष्ट होणारे (डिग्रेडेबल) प्लॅस्टिक आता दूर राहिले नाही.

पेट्रोरसायन कारखान्यात वापरल्या जाणाऱ्या डिस्टीलेशन कॉलम्स, हीट एक्सचेंजर्स, स्टोरेज टँक्स, बॉल टँक्स, धुराडी (फ्लेअर स्टॅक्स) इत्यादी उपकरणांबद्दलही श्री. देशपांडे यांनी माहिती दिली.

भारतात १९६० च्या दशकात मुंबई व ठाण्यात नोसिल, हर्सेलीया केमिकल्स, युनियन कार्बाईड, अंबानींचा गुजरातेतील कारखाना, आयपीसीएलचे वडोदरा व थळचे कारखाने असे अनेक कारखाने निघाले. त्यातील काही काळाच्या ओघात बंदही पडले. अशा कारखान्यांना बरेच पाणी लागते का, या कारखान्यांमुळे किती प्रदूषण होते, भोपाळ कारखान्यातील अपघात अशी बरीच प्रश्नोत्तरे शेवटी झाली.

अनुवंशिक जनुकशास्त्र (एपिजेनेटिक्स)

दिनांक १५ नोव्हेंबर २०१९ या दिवशी प्रा. सागरिका दामले यांचे 'अनुवंशिक जनुकशास्त्र' या विषयावर व्याख्यान आयोजित केले होते.

पेशीत डी एन ए/आर एन ए असतो. पेशी सर्व सजीवांत असतात. प्रत्येक सजीवाकडे ५० टक्के जनुके आईकडून आणि ५० टक्के जनुके वडिलांकडून येतात. तरीही प्रत्येकाकडे आईचे किंवा वडिलांचे प्रत्येकी ५०% गुण येतातच असे नाही.

कारणयाप्रत्येकसजीवावरपरिस्थितीचापरिणामहोतअसतो. यापरिस्थितीजन्यबदलाचेबरेचभागआहेत. एकआहेहोमोस्थेसिस (homeostasis), तो व्हायला एक क्षणही पुरा पडतो. उदाहरणार्थ कडाक्याच्या थंडीत आपले दात कडकडायला लागतात. अंगावर रोमांच उभे राहतात. दुसऱ्या बदलाला 'न्यूरो प्लास्टिसिटी' म्हणतात. हे बदल घडायला महिन्यांपासून काही वर्षांपर्यंतचा वेळ लागू शकतो. उदाहरणार्थ नृत्य किंवा गाणी शिकणे. त्यानंतर येतात ते हळूहळू होणारे बदल म्हणजे एपिजेनेटिक्स. तर लाखो वर्षांनी होणाऱ्या बदलांना नॅचरल सिलेक्शन म्हणतात. उदाहरणार्थ, माकडाचा माणूस बनणे.

डीएनएमध्ये प्रथिने असतात. त्यांना हिस्टॉन म्हणतात. त्यांची ए, टी, जी, आणि सी ही चार मुळाक्षरे आहेत. माणसांमध्ये ४६ जनुके आहेत. उंदरात ४२, सशामध्ये ४४, गोरिलामध्ये ४६ तर फुलपाखरात ३८० जनुके असतात. जसा जनुकाच्या संख्येत बदल होतो तसा वर्तनातपण बदल होतो. आरएनए ही जनुकाची प्रत असते. डीएनए हा मोठा भाऊ तर आरएनए हा धाकटा भाऊ आहे. काही मुले सतत बोलतात त्यांच्यामध्ये सतत प्रथिने तयार होत असतात. जनुके नीट वागली नाहीत तर आपले आरोग्य बिघडते. उंची वाढवणारे जनुक विशिष्ट काळापर्यंत काम करते. उदाहरणार्थ, उंची वयाच्या सतराव्या अठराव्या वर्षापर्यंत वाढते. जनुकांचे नियंत्रण कोणाकडे असते? उदाहरणार्थ मधुमेह, उच्च रक्तदाब, कर्करोग या सगळ्यांची जनुके प्रत्येकामध्ये असतात. पण ती सहसा काम करत नाहीत आणि सध्या शास्त्रज्ञांचे प्रयत्न या जनुकांनी कधीच काम करू नये त्या दिशेने आहेत. हे एपिजेनेटिक्स आहे. वडिलांना मधुमेह असेल तर तो मुलांमध्ये उतरतो. तो उतरू नये यासाठी प्रयत्न सुरू आहेत. जर आपण फास्टफूड खात असू, खूप टीव्ही पाहत असू वा मोबाईल वापरत असू तर त्याचे दुष्परिणाम पुढील पिढ्यांवर नक्की होणार. आपल्याला मिळालेल्या वडिलोपार्जित जनुकांसारखे केवळ आपण दिसणार नाही तर त्यावर वातावरणाचा परिणाम होत राहणार. कोनार्ड वेडिंग्टन यांनी १९४२ मध्ये प्रथम एपिजेनेटिक्स हा शब्द वापरला. हैड्रोन हा या शास्त्रातील दुसरा शास्त्रज्ञ. एखादे जनुक काम करायला नको असेल, तर त्यासाठी मिथायलायझेशन ही प्रक्रिया करावी लागते. तर ती सुरू करण्यासाठी असिटायलेशन प्रक्रिया करावी लागते. आहारामध्ये जर द्राक्षे, ब्रोकोली, लसूण, हळद, सोयाबीन यांचा वापर केला, तर मिथायलायझेशनचा परिणाम मिळू शकतो. जसे आईने मुलाकडे दुर्लक्ष केले तर मुलाची अस्वस्थता वाढते, अशावेळी मिथायलायझेशनचा परिणाम होतो. मात्र व्यवस्थित लक्ष पुरवले असेल, तर असिटायलेशन परिणाम मिळू शकतो.

प्रकाश आणि अंधार

दिनांक : २४ जानेवारी २०२०

विज्ञानगंगा व्याख्यानमालेतील ४६वे पुष्प पुण्याच्या सर परशुरामभाऊ महाविद्यालयातील रसायनशास्त्राचे निवृत्त प्राध्यापक विनय र.र. यांनी 'प्रकाश आणि अंधार' या विषयावर गुंफले. वाढत्या शहरीकरणामुळे शहरातील रात्रीचा उजेड वाढत चालला आहे. घरातही प्रकाशासाठी लावलेल्या दिवे टेलिव्हिजन, मोबाईल, संगणक या उपकरणांमुळेही प्रकाश वाढत चालला आहे. हे प्रकाशाचे प्रदूषण आहे. पूर्वी दिवसा झगझगीत सूर्यप्रकाश असे आणि रात्री दिवे लावले तरी त्यामानाने कमी प्रकाश असे. ही परिस्थिती मानवी शरीराने आत्मसात केल्याने रात्री लोकांना अंधरुणावर पडल्यावर लगेच झोप लागत असे. आता दिवसा अनेक कार्यालयांत पडदे लावून विजेच्या दिव्याचा प्रकाश पाडला जातो. तर रात्रीचा प्रकाश बाहेरच्या अंधारामुळे वाढला असल्याने रात्री लोकांना अंधरुणावर पडल्यानंतर झोप लागण्यासाठी १५ मिनिटे ते ४५ मिनिटे एवढा वेळ प्रतीक्षा करावी लागते. आपल्या मेंदूत 'मेलॅटोनिन' नावाचे रसायन तयार होत असते. त्यामुळे शरीरास विश्रांती मिळते. मात्र मेलॅटोनिन वाढल्यास 'लेप्टीन' नावाचे रसायन तयार होते. या रसायनामुळे आपली भूक कमी होते.

समुद्राकाठीही दिवे लावल्याने कासवांचा अंडी घालायचा काळ अलीकडे एक महिन्याने पुढे गेला आहे. वर्धाच्या सेवाम्रामजवळील एका गाईच्या गोठ्याजवळ नगरपालिकेने रस्त्यावर लावलेल्या झगझगीत दिव्यांमुळे गार्थींना नीट झोप येत नाही. याचा परिणाम त्यांच्या दूध देण्याच्या क्षमतेवर होईल अशी भीती वाटते.

दिवसभर उन्हात काम करणाऱ्या शेतकऱ्यांच्या अंगावर ६००० लक्स एवढा प्रकाश पडतो, तर शाळेत जाणाऱ्या मुलांच्या अंगावर ५०० लक्स एवढा प्रकाश पडतो. रात्रीचा सर्वसामान्य प्रकाश ६७० लक्स एवढा असतो. मोबाईलचा प्रकाश निळसर असतो. त्याच्या अति वापरामुळे मेलॅटोनिनची निर्मिती कमी होते. एलईडी दिवे कमी वीज खर्च करतात, जास्त दिवस टिकतात; पण प्रखर उजेड देत असल्याने दरवर्षी २ टक्के प्रदूषण वाढत आहे. आज ८३ टक्के लोकांना प्रकाशाच्या प्रदूषणाने त्रास होत आहे. झोप नीट न आल्याने शरीराच्या क्रिया अनियमित होत आहेत. झोप न आल्याने भूक वाढते व स्थूलत्व येते. यामुळे हृदयविकार व कर्करोग संभवतो. दिवसा चांगला उजेड आणि रात्री चांगला अंधार असेल तर आरोग्य नीट राहते.

डॉ. मानसी राजाध्यक्ष यांनी व्याख्यानाच्या प्रास्ताविकात 'मूलद्रव्यांची आश्चर्यजनक आवर्तने, ज्या आवर्तसारणीमध्ये प्रतीत होत असतात, तो आवर्तसारणी हा विविध कंगोरे असलेला अत्यंत आव्हानात्मक विषय असून या आवर्तसारणीमध्ये पूर्ण रसायनशास्त्राला सामावून घेण्याची क्षमता आहे' हे अधोरेखित केले. आवर्तसारणी रसायनशास्त्राचा पाया असून रसायने कशी तयार होतात, ती कशी वागतात, त्यांचे गुणधर्म काय असतात या सर्व गोष्टींचे आकलन आवर्तसारणीच्या अभ्यासात होत असल्याचे त्यांनी नमूद केले. आपल्या व्याख्यानात आवर्तसारणीचा प्रवास घडवताना त्यांनी विविध मुद्द्यांचा परामर्श घेतला आणि त्यावर सखोल विवेचन केले. ते मुद्दे प्रामुख्याने असे:

१. आवर्तसारणी हे क्लिष्ट गणिती परिगणनाचे (calculation) सोपे सादरीकरण असून ते समजण्यास अवघड नाही.
२. मूलद्रव्यांचा अणू म्हणजे काय? अणूची रचना कशी असते? त्यामधील विविध कणांची माहिती व त्यांचे आकारमान व त्यानुसार ठरणारे अणूचे वजन, अणूतील कणांवर असणारा धनभार, ऋणभार इ.
३. आवर्तसारणीतील प्रत्येक मूलद्रव्याचा अणुक्रमांक ही त्याची प्राथमिक ओळख असते. त्या क्रमांकानुसार त्याचे आवर्तसारणीतील स्थान निश्चित होते आणि त्यानुसार वैज्ञानिक व रासायनिक गुणधर्म आढळून येतात.
४. सध्याच्या प्रचलित आवर्तसारणीचा प्रवास कसा झाला, यापूर्वीच्या सारणीतील दोष व त्यांच्या मर्यादा.
५. प्रचलित आवर्तसारणीची वैशिष्ट्ये, विशेषतः त्यातील स्तंभ (coloum) व रांगा (rows), त्यांचे आंतरसंबंध, आवर्तसारणीतील स्थानानुसार ठरणारे मूलद्रव्यांचे गुणधर्म याबाबतचे उदाहरणासहित सखोल विवेचन.
६. मूलद्रव्यांचे धातू व अधातू असे वर्गीकरण कसे होते आणि त्याअनुषंगाने त्यांचे वैज्ञानिक व रासायनिक गुणधर्म कसे ठरतात?
७. मूलद्रव्यांची इतर मूलद्रव्यांसोबत होणारी रासायनिक अभिक्रिया त्यांच्या आवर्तसारणीतील स्थानावर कशी अवलंबून असते हे उदाहरणांसह दाखवून दिले.
८. प्रचलित आवर्तसारणीतील रिकाम्या जागा व कालांतराने या जागा घेतलेल्या मूलद्रव्यांचे शोध या अनुषंगाने आवर्तसारणीची परिपूर्णता (perfection)
९. संक्रमक, आंतरसंक्रमक मूलद्रव्यांबद्दल माहिती एकूणच आवर्तसारणीचा अत्यंत मनोरम प्रवास त्यांनी अत्यंत सोप्या पद्धतीने घडवला.

अपंग हक्क विकास मंच

कार्यवृत्त

संवाद व समन्वयाच्या भूमिकेतून महाराष्ट्रातील अपंग व्यक्तींच्या विविध समस्या सोडविण्यासाठी अपंग हक्क विकास मंचाची निर्मिती झाली आहे. मंचाच्या निमंत्रक मा. सुप्रिया सुळे आहेत. मंचाचे संयोजक विजय कान्हेकर व दत्ता बाळसराफ तर समन्वयक सुहास तेंडुलकर, अभिजित राऊत, विजय कसबे आणि या मंचाच्या संघटक म्हणून सौ. सुकेशनी मर्चंड-शेवडे हे काम पाहतात. या मंचामार्फत महाराष्ट्रातील अपंगांसाठी विविध जिल्ह्यांत मोफत कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिरांचे आयोजन केले जाते. दिव्यांगांची पूर्वतपासणी करून त्यांना आवश्यक त्या कृत्रिम साधनांची किंवा अवयवासाठी त्याचे मोजमाप घेऊन मोफत साहित्य उपलब्ध करून दिले जाते. उदा. जयपूर फूट, कॅलिपर, कुबडी, एल्बो क्रेचेस, वॉकिंग स्टिक, वॉकर, सर्जिकल शूज, ट्रायसिकल, व्हीलचेअर, स्प्लिंट्स, कमोड चेअर, सी.पी. चेअर, एम.आर. किट, ब्रेल किट, अंध काठी, अंध गॉगल, श्रवणयंत्र, बेल्ट्स, आदी साहित्य मोफत कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबिरात वितरित करण्यात येते. सन २००९ पासून ते आजपर्यंत शासकीय योजनेच्या माध्यमातून महाराष्ट्रातील एकूण ७० हजार ६३८ दिव्यांग व्यक्तींना कृत्रिम अवयव व साहित्य साधनांचा थेट लाभ देऊन समाजाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्याचा प्रयत्न केला गेला ही मंचाच्यावतीने अपंगांच्या विविध विषयांवर व समस्यांवर नियमित चर्चा व कार्यशाळेचे आयोजन करून त्यांच्या समस्यांचे निरसन करण्यात येते. मार्गदर्शन व सल्लाही दिला जातो.

१) पुणे : बारामती : दिनांक ८, ९ व १० नोव्हेंबर, २०१९ :
दिव्यांग पुनर्वसन प्रणाली सक्षमीकरण कार्यशाळा :-

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई अपंग हक्क विकास मंच, महात्मा गांधी सेवा संघ संचालित जिल्हा दिव्यांग पुनर्वसन केंद्र पुणे, कृषी विज्ञान केंद्र बारामती आणि शोधना कन्सल्टन्सी पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'दिव्यांग पुनर्वसन प्रणाली सक्षमीकरण' या तीन दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन दि. ८ ते ११ नोव्हेंबर, २०१९ रोजी कृषी विज्ञान केंद्र बारामती येथे सकाळी १०.०० ते सायं. ६.०० या वेळेत करण्यात आले होते. मा. श्री. समीर घोष सर यांनी उपस्थितांना सविस्तर मार्गदर्शन केले. सदरील कार्यशाळेत श्री. विजय कान्हेकर (संयोजक, अपंग हक्क विकास

मंच, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई), श्री. नंदकुमार फुले, मा. श्री. सुहास काळे, श्रीमती विनिता पाटील इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. या कार्यशाळेत महाराष्ट्रातील 'दिव्यांग पुनर्वसन केंद्राच्या' प्रतिनिधींनी सहभाग घेतला.

२) पुणे : दिनांक १६ डिसेंबर ते २० डिसेंबर, २०१९ :-

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई अपंग हक्क विकास मंच यांच्या वतीने पुणे जिल्ह्यातील रयत शिक्षण संस्थेच्या एकूण १७ शाळांमध्ये इयत्ता ५ वी ते ८ वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी **दिनांक १६ डिसेंबर, २०१९ ते दि. २० डिसेंबर, २०१९ 'दिव्यांग जागृती अभियान'** कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. दिव्यांग मुलांना, व्यक्तींना दैनंदिन जीवनाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी व त्यांना सन्मानपूर्वक वागणूक देण्याबद्दल श्रीमती चैताली जाधव यांनी समुपदेशन केले. सामान्य विद्यार्थ्यांना दिव्यांगांचे दिव्यांगत्व समजावून देणे हा या कार्यशाळा आयोजित करण्यामागचा हेतू होता. पुढे हाच विद्यार्थीवर्ग समाजाचा घटक असणार आहे. सर्वसामान्य मुलांमध्ये दिव्यांगत्वाविषयीची जागरूकता निर्माण झाली, की हीच मुले या दिव्यांग प्रवर्गाला सर्वसाधारण समाजात सामावून घेतील. त्यांचा या प्रवर्गाकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन बदलेल आणि दिव्यांग मुलांनाही सर्वसमावेशक शिक्षण पद्धतीत सामावून घेता येईल. या कार्यशाळेत एकूण ३,८७४ विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले.

३) औरंगाबाद: दिनांक ३० व ३१ डिसेंबर २०१९: कळसुबाई शिव ऊर्जा गिर्यारोहण मोहीम

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई अपंग विकास मंच आणि शिव ऊर्जा प्रतिष्ठान औरंगाबाद यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक ३ डिसेंबर २०१९ जागतिक दिव्यांग दिनाचे औचित्य साधून दिव्यांगांना नवीन उर्जा मिळावी आणि त्यांचे आत्मबल वाढावे यासाठी औरंगाबाद जिल्ह्यातील दिव्यांगांसाठी दिनांक ३० व ३१ डिसेंबर, २०१९ रोजी 'कळसूबाई शिखर ऊर्जा मोहीमेचे' आयोजन करण्यात आले होते. या मोहीमेत साधारण ४२ दिव्यांग व्यक्तींनी सहभाग घेतला.

४) मुंबई : २२ जानेवारी : दिव्यांग विभाग सचिवालय पातळीवर वेगळे करणेसाठी बैठकीचे आयोजन

दिनांक २२ जानेवारी, २०२० रोजी स्थळ : बोर्डरूम, ५ वा मजला, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई येथे दिव्यांग विभाग शासनपातळीवर वेगळे करण्यासाठी बैठकीचे आयोजन करण्यात आले होते. सदर बैठक मा. श्री. धनंजय मुंडे (मंत्री, सामाजिक न्याय विभाग, महाराष्ट्र राज्य) यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडली. मा. खा. सुप्रियाताई सुळे यांच्या विनंतीवरून आयोजित केलेल्या विशेष बैठकीस कृषी राज्यमंत्री मा. श्री. बच्चू कडू, खात्याचे सचिव मा. दिनेश वाघमारे, विधी व न्याय विभागाचे सचिव मा. श्री. भागवत, राज्याच्या दिव्यांग कल्याण आयुक्त श्रीमती प्रेरणा देशभ्रातर, माजी आयुक्त बाजीराव जाधव, संतोष मुंडे, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान अपंग हक्क विकास मंचाचे संयोजक मा. श्री. विजय कान्हेकर, श्री. शंकर साळवे, मा. श्री. समीर घोष, मा. ब्रिगेडियर श्रीरंग बिजूर, मा. श्री. कोन्हे आदी मान्यवर उपस्थित होते.

५) पुणे जिल्हा उत्तरविभाग : दिनांक ५ फेब्रुवारी ते १० फेब्रुवारी, २०२० : मोफत डिजिटल श्रवणयंत्र वाटपासाठी कर्णबधिर ज्येष्ठ नागरिकांसाठी कर्णसाचांचे नोंदणी व मोजमाप शिबीर : स्टार की फाउंडेशन, अमेरिका आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई अपंग हक्क विकास मंचच्या निमंत्रक खा. सुप्रियाताई सुळे यांच्या संकल्पनेतून पुणे जिल्हा उत्तर विभागासाठी मा. खा. डॉ. अमोल कोल्हे यांच्या मतदारसंघात वयोपरत्वे ६० वर्षांवरील ज्येष्ठ नागरिकांची श्रवणदोष चाचणी करून डिजिटल चाचणी व कागदपत्रांची योग्य ती तपासणी करून त्यांपैकी १ हजार ३८६ लाभार्थ्यांना लाभ देण्याचे ठरवले आहे. याची सविस्तर माहिती पुढील तक्त्यात दिली आहे:

अ. क्र.	दिनांक	शिबिराचे स्थळ	एकूण लाभार्थी
१	५.२.२०२०	शिरूर- कृष्ण मंगल कार्यालय, फणसवाडी	३०१
२	६.२.२०२०	साने गुरुजी शिक्षण संस्था, हडपसर	२४५

अ. क्र.	दिनांक	शिबिराचे स्थळ	एकूण लाभार्थी
३	७.२.२०२०	हृदय हॉल, स्पाइन रोड, भोसरी	१९०
४	८.२.२०२०	ग्रामीण रुग्णालय, चाकण	२००
५	९.२.२०२०	ग्रामीण रुग्णालय, मंचर	२००
६	१०.२.२०२०	ग्रामीण रुग्णालय, नारायणगाव	२५०
		एकूण	१३८६

६) दिव्यांग कट्टा: यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, अपंग हक्क विकास मंचाने नोव्हेंबर, २०१७ रोजी दिव्यांगांसाठी 'दिव्यांग कट्टा' सुरू केला आहे. हा कट्टा प्रत्येक महिन्याच्या दुसऱ्या शुक्रवारी आयोजित केला जातो. सध्या दिव्यांग कट्ट्याच्या माध्यमातून दिव्यांग स्टॉल धारकांच्या समस्या व त्यांना येणाऱ्या अडचणी याचा मागोवा घेऊन पाठपुरावा केला जात आहे. या दिव्यांग कट्ट्याचे आयोजनाचे काम संघटक सुकेशनी मर्चंड-शेवडे हे पाहतात. सदरील कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी अपंग हक्क विकास मंच विशेष परिश्रम घेतो.

७) अंध प्रवर्गासाठी चर्चासत्र: यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, अपंग हक्क विकास मंच आणि ब्लाईंड ग्रॅज्युएट फोरम यांच्या संयुक्त विद्यमाने गेल्या दोन वर्षांपासून नियमित दर महिन्याच्या चौथ्या शनिवारी अंध प्रवर्गासाठी चर्चासत्राचा उपक्रम राबविला जातो. या सत्रात अंधांना विविध क्षेत्रांतील मान्यवर तज्ज्ञांना बोलावून त्यांच्या संबंधित विषयावर मार्गदर्शनास्पद चर्चा केली जाते. आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर, शिक्षणातील झालेले बदल, नोकरीत, सामान्य जीवनात येणारे अडथळे अशा विषयांवर चर्चा केली जाते. यामुळे या प्रवर्गातील अपंगांना त्यांचे आयुष्य सोप्या पद्धतीने कसे जगता येऊ शकते याबद्दल विशेष योगदान मिळते आणि समाजाच्या मुख्य प्रवाहात येण्यास मदतही होते. सदर कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी अपंग हक्क विकास मंचाच्या संघटक सुकेशनी मर्चंडे-शेवडे विशेष परिश्रम घेतात.

शिक्षण विकास मंच

कार्यवृत्त

महाराष्ट्राच्या शैक्षणिक क्षेत्रात वैशिष्ट्यपूर्ण योगदान देण्याचे काम २००८ पासून शिक्षण विकास मंचाने केले आहे. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे शिक्षण विषयक कार्यक्रम शिक्षण विकास मंचातर्फे आयोजित केले जातात. शिक्षण विकास मंचाच्या निमंत्रक मा. खा. सुप्रिया सुळे या आहेत. डॉ. वसंत काळपांडे हे मुख्य संयोजक, तर बसंती राॅय या विशेष सल्लागार म्हणून जबाबदारी सांभाळत आहेत. दत्ता बाळसराफ हे संयोजक आहेत. नजमा काझी, शुभदा चौकर, सुरेश पाटील हे सदस्य आहेत. समन्वयक म्हणून माधव सूर्यवंशी, मिनल सावंत-पाडावे, मनीषा खिल्लारे व महेश साळवी काम पाहतात. शिवाय विविध कार्यक्रमानुरूप महाराष्ट्रातील शिक्षण तज्ज्ञ, प्राचार्य, मुख्याध्यापक, शिक्षक यांचे वेळोवेळी सहकार्य मिळत असते.

दिनांक २४ नोव्हेंबर २०१९ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई आणि शिक्षण विकास मंचद्वारा आयोजित 'शालेय शिक्षण आणि वाचन संस्कृती' या विषयावर रंगलेल्या दहाव्या राज्यस्तरीय परिषदेत...

व्हॉट्सअप, फेसबुक, ट्विटर, इंस्टाग्राम, गुगल यांसारख्या सोशल मीडियाच्या आहारी गेलेली हल्लीची पिढी नक्की वाचते तरी काय, आजकाल मुले वाचतच नाहीत, ही सतत ऐकू येणारी ओरड कितपत खरी आहे? आधीची पिढी तरी हल्ली काय वाचते? शाळकरी मुलांमध्ये वाचन संस्कृती कशी रुजविता येईल? त्यातील नेमके अडथळे कोणते? वाचनाची गोडी लागावी म्हणून कोणकोणते उपाय करता येतील? या सगळ्यात शाळा, शिक्षक, पालक यांची भूमिका काय असावी? या आणि अशा अनेक प्रश्नांच्या उत्तरांचा वेध घेण्याचा प्रयत्न केला गेला.

या प्रसंगी ग्रंथाली प्रकाशनचे संस्थापक, वाचन चळवळीचे प्रणेते दिनकर गांगल, शिक्षण विकास मंचाचे मुख्य संयोजक डॉ. वसंत काळपांडे, राजीव तांबे (बालसाहित्यिक), विजय जोशी (झुरिक, स्विट्झर्लंड), किरण केंद्रे (संपादक 'किशोर' मासिक), शुभदा चौकर (संपादक, 'वयम्' मासिक), नरेंद्र लांजेवार (ग्रंथपाल, साहित्यिक आणि वाचन चळवळीचे कार्यकर्ते), अरविंद शिंगाडे (उपक्रमशील माध्यमिक शिक्षक), गीतांजली देगावकर (अस्तित्व प्रतिष्ठानच्या अध्यक्ष), ज्येष्ठ शिक्षणतज्ज्ञ रेणू दांडेकर आणि डॉ. राजा दांडेकर, मॅट्रिकविज्ञानाच्या अभ्यासक आणि लेखिका डॉ. श्रुती पानसे आदी मान्यवर उपस्थित होते.

दर वर्षीप्रमाणे यंदाही आयोजित केल्या गेलेल्या या एक दिवसीय परिषदेची दमदार सुरुवात तरुण पिढीचा आयकॉन 'बुकलेट बॉय' अमृत देशमुख याच्या वाचनप्रवासाची 'रंजक' ओळख ध्वनीचित्रफितीच्या माध्यमातून करण्यात आली. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचेच एक अंग म्हणजे शिक्षण विकास मंच. त्याची स्थापना २००८ साली झाली. मंचाच्या स्थापना वर्षापासून यंदाच्या परिषदेपर्यंत आयोजित करण्यात आलेल्या वैविध्यपूर्ण शैक्षणिक उपक्रमांचा साद्यंत परिचय शिक्षण विकास मंचाच्या विशेष सल्लागार बसंती राॅय यांनी करून दिला.

२००८ सालापासून दरवर्षी एका शैक्षणिक विषयावर राज्यस्तरीय शैक्षणिक परिषदेचे आयोजन केले जाते. शिक्षण विकास मंचाचे नेमके फलित काय, हे सांगताना मागील सर्वच राज्यस्तरीय शिक्षण परिषदांचे वर्षनिहाय विषय, त्यातील चर्चा, शैक्षणिक ग्रंथ निर्मिती, शिक्षक साहित्य संमेलने व त्यातील नामवंत साहित्यिकांचे उद्बोधक विचार, डॉ. कुमुद बन्सल यांच्या स्मृतीप्रित्यर्थ प्रतिवर्षी दिला जाणारा उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्कार, त्याचे स्वरूप आणि मानकरी, शिक्षक तसेच मुख्याध्यापक यांच्यासाठी विविध प्रशिक्षणे व कार्यशाळा, शिक्षणातील ताज्या समस्या, धोरणे आणि घडामोडींवर अनौपचारिक गप्पांची मैफल असणारा शिक्षण कड्डा, फक्त शिक्षण याच विषयावर सखोल चर्चा करणारे सुमारे साडेसातशेहून अधिक शिक्षणप्रेमींचे अतिशय शिस्तबद्ध तीन व्हॉट्सअप समूह, पालक मेळावा, आगामी काळातील उपक्रमांचे समग्र-दर्शन डॉ. बसंती राॅय यांनी उपस्थितांना घडवले.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक शिक्षण विकास मंचांचे मुख्य संयोजक डॉ. वसंत काळपांडे यांनी केले. परिषदेसाठी 'शालेय शिक्षण आणि वाचन संस्कृती' या विषय निवडीमागील हेतू कथन करताना "हल्ली मुले वाचतच नाहीत, ती सारखी सोशल मिडियाचा वापर करतात अशी विधाने सतत कानी पडतात, त्याबाबत वस्तुस्थितीचा मागोवा घेण्याचा एक प्रयत्न करायचे ठरवले."

डॉ. कुमुद बन्सल उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्कार वितरण

यंदाचा 'डॉ. कुमुद बन्सल उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्कार' दोन पुस्तकांना घोषित करण्यात आला. डॉ. मंजिरी निमकर यांनी संपादित केलेल्या ज्योत्सना प्रकाशनच्या 'मुलांचे ग्रंथालय'

तसेच ज्येष्ठ शिक्षणतज्ज्ञ रेणू दांडेकर यांच्या सुरेश एजन्सी, पुणे द्वारा प्रकाशित 'नवी पालकनीती' या ग्रंथांना दिनकर गांगल यांच्या शुभहस्ते गौरविण्यात आले. यातील उल्लेखनीय बाब म्हणजे रेणूताईंना हा पुरस्कार दुसऱ्यांदा प्राप्त झाला आहे. यावेळी डॉ. मंजिरी निमकर यांच्या वतीने (त्या भारतात नसल्यामुळे) विद्यादेवी काकडे यांचा, तसेच ज्योत्स्ना प्रकाशनच्या विकास परांजपे आणि रेणूताई दांडेकर यांचा सन्मान करण्यात आला. पाच हजार रुपये रोख, गौरवपत्र आणि स्मृतिचिन्ह असे या पुरस्काराचे स्वरूप आहे.

या प्रसंगाचे औचित्य साधून आबा महाजन यांच्या 'आनंदाचे झाड' या काव्यसंग्रहाचा तर परभणी जिल्हा परिषदेच्या शाळेतील प्राथमिक शिक्षक लेखक युवराज माने यांच्या बंजारा भाषेत अनुवादित केलेल्या 'आनंदेरो झाड' या पुस्तकाचा प्रकाशन सोहळा साजरा करण्यात आला.

बीजभाषण : दिनकर गांगल

मनोगतातील डॉ. वसंत काळपांडे यांनी नोंदविलेली निरीक्षणे आणि निष्कर्षांचा नेमका धागा पकडून आपल्या बीजभाषणाचा शिखरबिंदू गाठत दिनकर गांगल यांनी वाचन संस्कृती रुजवण्यासाठी नेमके काय केले पाहिजे याचा सोप्या शब्दांत वेध घेतला. १९८२ च्या 'वाचा रे वाचा' ह्या वाचन चळवळीतील स्वानुभवावर आधारित हा वेध ते व्यापक अर्थाने इतका सर्वसमावेशकपणे घेत राहिले, की श्रोत्यांची मनोमन 'हो खरंय, हे असंच आहे आणि असंच व्हायला हवं' अशी उत्स्फूर्त दाद टाळ्यांमधून आपसूकच मिळत गेली. आपल्या बीजभाषणातून 'लोकल ते ग्लोबल' असा सुमारे चार दशकांच्या वाचन संस्कृतीचा वेध घेताना गांगल यांनी प्रारंभीच १९८२ हे भारतीय स्लोगन वर्ष असल्याचे सांगितले. यावेळी त्यांच्यासह सर्वांनी 'वाचा रे वाचा' अशी घोषणा दिली. यात "वाचा रे..., म्हणजे तुम्ही वाचा... आम्ही नाही" अशी मिस्कील टिप्पणी करत श्रोत्यांना खळखळून हसवले. दुसऱ्याला वाचा म्हणणे हे खूप सोपे आहे; मात्र वाचन ही काही सोपी गोष्ट मुळीच नाही. भारतीय संस्कृतीत पुस्तके ही पवित्र तथा हळद-कुंकू वाहून पूजनीय बाब म्हणून गणली जाणे ही दिशाभूलच ठरते. कारण पावित्र्य हे पुस्तकांना नसून त्यातून वाढणाऱ्या जिज्ञासा, उत्कंठा आणि कुतूहल यांना आहे. "आपल्याकडे ज्ञान म्हटले, की त्याला आध्यात्मिक म्हणावे." हे त्यांनी दिलखुलासपणे गप्पांची मैफल रंगवत श्रोत्यांना पटवून दिले. वाचन हे अतिशय महत्त्वाचे माध्यम असले तरी ज्ञानप्राप्तीची इतरही माध्यमे महत्त्वाची आहेतच. आजच्या पिढीला अनेक माध्यमांतून माहिती मिळवण्याची इंस्टंट सोय उपलब्ध असल्याने त्यांचा हेतू फोकस्ड

आहे. त्यांचा चौकसपणे संदर्भ घेत अवांतर वाचनात आवड वाढविणे हे पालकांपुढे आव्हान आहे. वाचनसंस्कृती रुजवायची असेल तर मुलांमधील उत्सुकता, उत्कंठा वाढवली पाहिजे. हल्लीच्या मुलांना वाचतानाच कल्पकतेने सृजनशील अनुभव कसा देता येईल याचे दिलखेचक प्रात्यक्षिक देताना दिनकर गांगल "एक घनदाट जंगल होते..." असे म्हणत थबकले. आता समोर बसलेल्यांच्या मनात शेकडो जंगले उभी राहिली. हेच जर एकाच चित्रात पुढे ठेवले असते तर सर्वांचे तेच एकमेव जंगल झाले असते. यातून मुलांची उत्कंठा वाढली, की वाचनाची आवड निर्माण करणे ती टिकवणे सोपे जाते, असे सोदाहरण पटवून दिले. वाचनसंस्कृती रुजवण्यासाठी हल्लीची गतिमान माध्यमे आणि मुले अवगत करून काळानुरूप बदल करणे आवश्यक आहे. आजोबांच्या तत्कालीन गरजा आणि नातवांच्या गरजा यातील तफावत मोठी असून ते जाणून घेणे आजच्या घडीला क्रमप्राप्तच ठरते, असे मत त्यांनी व्यक्त केले. भविष्यात अक्षर लिपीचा प्रवास चित्रलिपीकडे होत जाऊन आजची मुद्रण साधने २०३३ पर्यंत वस्तुसंग्रहालयात पहायला मिळतील, असे वेधक विधान करून आपल्या बीजभाषणातून आगामी काळाचे चित्र उपस्थित श्रोत्यांपुढे उभे केले. एकूणच भूतकाळातील होऊन गेलेल्या आणि भविष्यात होऊ पाहणाऱ्या वाचन संस्कृतीचा वर्तमानाशी बदलता दृष्टिकोन अचूक टिपत शालेय शिक्षण आणि वाचन संस्कृती या विषयाची उत्तम बीज पेरणी करत गांगल यांनी वाचन परिषदेत आधुनिक नवदृष्टिकोन निर्माण केला.

मुलांसोबत वाचू या - राजीव तांबे

दिनकर गांगल यांच्या बीज भाषणाचा तात्त्विक आणि रंजक अनुभवाचा आलेख तसाच पुढे चढता ठेवत 'मुलांसोबत वाचू या' ह्या मनोगतातून सुप्रसिद्ध बालसाहित्यिक राजीव तांबे शून्य ते पाच वर्षे वयोगटातील बालकांच्या मनोविश्वाची अंतर्मुख होण्यास उद्युक्त करणारी सफरच जणू उपस्थितांना घडवून आणली. सतत खळखळून हसत ठेवत, असंख्य कानपिचक्या देत शिक्षक आणि पालकांनी कोणते शिशुसाहित्य कसे हाताळावे याचे खुमासदार शैलीत वर्णन त्यांनी केले. या वयोगटातील मुलांमध्ये वाचनाच्या प्रवासाची सुरुवात चित्र पाहता पाहता जे माहित आहे त्यापासून जे कधी पाहिलेच नाही, अशा फॅटसीच्या जगात कशी होत जाते याचे गुज उलगडले. पालकांनी मुलांवर शिस्त, संस्कार, मूल्ये आणि गुड हॅबीट आणि बॅड हॅबीट या गोष्टी मुलांच्या मनावर सतत बिंबवल्यास मुलांच्या अंतर्मनातील नेमकी कोणती स्वगते उमटू लागतात, याचे विलक्षण सुंदर विवेचन त्यांनी केले. मराठी साहित्यात अद्याप तरी वर्डलेस बुक

ही निर्मिती झाली नसल्याचे सांगत एरॉन बेकर याचे 'द जर्नी' या पानोपानी अद्भुत, उत्कंठावर्धक पुस्तकाची ओळख करून दिली. आपल्या बालसाहित्यातील प्रचंड तोचतोचपणा आणि साचलेपणा अधोरेखित करीत 'ज्यात पुस्तक उघडताच मुलांची कल्पनाशक्ती चहूबाजूंनी सुसाट हुंदडू लागते, त्यायोगे नकळत शिक्षण घडते; मुलांनी जे कधीच पाहिले नाही ते हळूवारपणे उलगडत नेते, जे पुस्तक पाहता पाहता मूल रमून जाते, ज्यातील विश्व त्याला आपलेच वाटू लागते, नव्हे तर त्याच्या विश्वाचा भाग बनते, अशी शक्तिस्थाने असलेली पुस्तके मुलांना उपलब्ध करून द्यावीत' असे त्यांनी निखून सांगितले. मुलांविषयी सतत तक्रारी नकोतच त्यांच्याविषयी चांगले बोलण्यातूनच मुले वाचनाकडे वळू शकतील असे त्यांनी सांगितले. मुलांविषयीचा निकोप दृष्टिकोन व त्यांच्यामध्ये मिसळून जात बाल्य सांभाळून केला जाणारा संवाद किती महत्त्वाचा आहे हे राजीव तांबे यांनी वारंवार अधोरेखित केले.

परिसंवाद :

मुलांमध्ये वाचनाची आवड कशी वाढवावी ?

सध्याच्या वाचनविषयक विविध ज्वलंत प्रश्नांचा समाचार घेत आपापल्या परीने मुलांमध्ये वाचनाची आवड कशी वाढवावी ? वाचनासाठी अहोरात्र ध्यास घेऊन काम करणाऱ्या मातब्बर वाचनप्रेमींनी कोणकोणते पठडीबाहेरील उपक्रम कसे राबविले, अशा प्रश्नांची उत्तरे मिळविण्याचा प्रयत्न शुभदा चौकर यांनी या परिसंवादाच्या माध्यमातून केला. यात गीतांजली देगावकर, नरेंद्र लांजेवार, किरण केंद्रे, अरविंद शिंगाडे यांनी आपले सृजनशील प्रयोग विशद केले.

बुलढाण्याचे माध्यमिक शिक्षक आणि समुपदेशक अरविंद शिंगाडे यांनी मुलांचे बोलीभाषेचे शब्दोच्चारण हेच वाचनातील मोठा अडसर असल्याचे सांगत प्रमाणभाषा विरुद्ध स्थानिक बोलीभाषा यातून मार्ग काढत बोलीभाषेचा सर्रास स्वीकार करून सर्वप्रथम मुलांमधील वाचनातील गंड भावना घालवणे पसंत केल्याचे सांगितले. पुस्तके आणि विद्यार्थी यांतील अंतर वाढण्यास शिक्षकच मोठ्या प्रमाणात जबाबदार असल्याचे ते खेदाने म्हणाले. सप्तरंग पुरवणीतील राजीव तांबे यांच्या कथांचे शाळेत प्रकट वाचन घेऊन गोडी निर्माण केली. स्वतःच्या लेखणीतून 'ऑफ पीरियड', 'सेंडॉफ' या वृत्तपत्र सदरांतून गोष्टीवेल्हाळ मुलांना वाचते करण्याचा प्रयत्न केला असे ते म्हणाले.

महाराष्ट्र शासनाच्या 'लोकराज्य' आणि बालभारतीच्या 'किशोर' मासिकाचे अनुक्रमे सहसंपादक व संपादक म्हणून

प्रदीर्घ काळ अनुभव असलेले किरण केंद्रे यांनी 'किशोर' मासिकाच्या बत्तीस हजार पानांचे डिजिटलायझेशन करण्याचे अजस्र 'शिवधनुष्य' लीलया पेललं आहे. मासिकातील कथा, त्यातील चित्रं, पात्रं इत्यादी मुलांना आपलंसं वाटण्याकडे विशेष लक्ष दर्शवत अनेक सुधारणा घडवून आणल्याचे ते सांगतात. या मासिकातील कथांच्या वाचनाने अर्जुनी मोरगाव येथील एका मुलाने प्रेरणा घेऊन खराखुरा वणवा विझवण्यासाठी धाव घेतल्याचे सांगितले. इतका परिवर्तनीय परिणाम बालमनावर करू शकणारी पुस्तके ही खरी प्रभावी माध्यम आहे, या दिनकर गांगल यांच्या मताला त्यांनी पुष्टी दिली.

वाचनाने मला काय दिले : सोहम कुलकर्णी

आजची पिढी, आजची पिढी असा परिषदेत वारंवार होणारा उल्लेख ज्यांना अनुलक्षून केला गेला त्याच आजच्या पिढीचे प्रतिनिधित्व करणारा, राष्ट्रीय पातळीवर जलतरण स्पर्धेत घवघवीत यश संपादन केलेला आणि राज्यभर गाजलेल्या 'वयम्' बालमासिक आणि ठाण्यातील प्रसिद्ध इन्स्टिट्यूट ऑफ सायकॉलॉजिकल हेल्थ (आय पी एच) यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित करण्यात आलेल्या 'बहुरंगी बहर' स्पर्धेत अव्वल स्थान पटकावलेल्या नाशिकच्या सोहम कुलकर्णी यांच्या 'वाचनाने मला काय दिले ?' या विषयावरील मनोगतातून श्रोत्यांना मंत्रमुग्ध केले. आपल्यातील अष्टपैलू व्यक्तिमत्त्व बहराचे गुपित म्हणजे आपले वाचनसंस्कृती जोपासणारे व्यासंगी आई बाबा आणि आपली शाळा हेच असल्याचे सोहम सांगतो. सुस्पष्ट आवाज, आरसपानी शब्दोच्चार, मराठी, हिंदी, संस्कृत आणि इंग्रजी या सारख्या भाषांवर असलेले प्रभुत्व, अतिशय सुसंगत, मुद्देसूद विषयाची आणि विचारांची मांडणी तसेच आजवर त्याने वाचलेल्या पुस्तकांच्या नावांची नुसती जंत्री ऐकूनच या वाचनवेड्या शाळकरी वयातील सोहमच्या गगन भरारीचा अंदाज आल्याशिवाय राहत नाही.

मुलांचे वाचन: लोकल ते ग्लोबल

- विजय जोशी

'शालेय शिक्षण आणि वाचन संस्कृती' या यंदाच्या राज्यस्तरीय शिक्षण परिषदेचा आवाका आणि व्याप्ती आंतरराष्ट्रीय पातळीपर्यंत वृद्धिंगत करणारे आणि उपस्थित श्रोत्यांना वाचन संस्कृतीचा ग्लोबल वेध घेण्यास मार्गदर्शन ठरणारे, खास या परिषदेसाठी (झुरिक, स्वित्झर्लंड) येथून आवर्जून उपस्थित राहिलेले श्री. विजय जोशी यांचे भोजनोत्तर सत्रातील मनोगत हे विशेष आकर्षण बिंदू ठरले.

ऐंशी लाख लोकसंख्येच्या आणि महाराष्ट्रातील विदर्भ व

मराठवाडा मिळून होणाऱ्या भौगोलिक क्षेत्रफळाइतका असलेल्या स्विट्झर्लंड या देशाचे शैक्षणिक, क्रीडा, आधुनिक तंत्रज्ञान, आर्थिक स्थान या सर्वच क्षेत्रांत सुस्थितीत असण्याचे एक महत्त्वाचे कारण म्हणजे तेथील शिक्षण प्रणाली होय. इतकी कमी लोकसंख्या असूनही २८ नोबेल पुरस्कार मिळविणाऱ्या या देशाची शिक्षणपद्धती मुळात समानतेच्या तत्त्वावर आधारित आणि उपयोजनवादी प्राथमिक विद्यार्थ्यांसाठी एकाच वर्गात एकाच शिक्षकांकडून होणारे अध्यापन, फ्रेंच, जर्मन, इटालियन या भाषा शिकण्याची संधी, इथे पाहावयास मिळते. खाजगी शिक्षणाचे प्रमाण सुमारे पाचच टक्के आहे. सकाळी आठ ते साडेअकरा आणि दुपारी दोन ते साडेचार ही शाळेची वेळ, शिक्षण आणि व्यावसायिक कला कौशल्य, वाचन, क्रीडा यांची संपूर्ण जबाबदारी ही इथल्या शाळा व शिक्षकांवरच असल्याचे पाहावयास मिळते. ही बाब या शिक्षणपद्धतीचे वेगळेपण विशद करते. येथील कुटुंबव्यवस्था पाहता सुमारे पन्नास टक्के लोक घटस्फोटित आहेत. साहजिकच मुलांच्या भावविश्वावर त्याचे काही परिणाम आढळून येतात. येथील माध्यमिक शिक्षण रियल स्कूल म्हणून आळखले जाते. यात मुलांच्या आवडीचे करिअर आणि त्याला पूरक विषय निवडता येणे शक्य होते. वयाच्या पंधराव्या वर्षापासूनच स्व-कमाई करत येथील मुले शैक्षणिक वाटचाल करतात. येथील वाचनसंस्कृती पालककेंद्रित नसून बव्हंशी शिक्षककेंद्रित असल्याचे विजय जोशी यांनी सांगितले. वाचनसंस्कृती परिषदेचे हे सत्र उत्कंठा वाढवणारे महाराष्ट्रासह देशाच्या शिक्षण आणि वाचन संस्कृतीचा स्विट्झर्लंडशी तौलनिक विचार करायला उद्युक्त ठरले.

मुक्त संवाद :

‘शालेय शिक्षण आणि वाचनसंस्कृती’ या विषयावरील बहरत गेलेल्या चर्चेच्या अंतिम टप्प्यात समस्त वाचनप्रेमी श्रोतृवर्गाला देखील हे व्यासपीठ खुल्या चर्चेसाठी उपलब्ध करून देण्यात आले. या सत्राचे संयोजन डॉ. वसंत काळपांडे, बसंती राँय आणि किरण केंद्रे यांनी केले. वाचनाबद्दल संपूर्ण दिवसभर विचारमंथन केल्यानंतर प्रेक्षकांना त्यांची मते, सूचना, त्यांनी राबवलेले उपक्रम, अनुभव कथन, वाचन परिषद किंवा विषयाशी संबंधित पडलेले काही नवीन प्रश्न, यावर व्यक्त होण्याची संधी देण्यात आली. या सत्रात सुमारे तासभर उत्तमोत्तम प्रतिक्रिया, दर्जेदार उपक्रम, नवनवीन संकल्पना, श्रोत्यांचे विचार आणि सर्जनशील कल्पनांची मुक्तहस्ते देवाणघेवाण झाली. अनेक श्रोत्यांनी मर्यादित वेळेअभावी आपल्या प्रतिक्रिया सोशल मीडियाच्या माध्यमातूनदेखील आयोजकांपर्यंत पोहोचवून समाधान व्यक्त केले. त्यांतील काही निवडक प्रतिक्रिया नोंदवणे हे खरे वाचन आणि श्रवण संस्कृतीला पोषक ठरणारे आहे. त्या सर्वच प्रतिक्रियादेखील या नितांत सुंदर परिषदेचे अंगच ठरते.

समारोप

भारत हे अनादी काळापासूनच जगाचे भावनिक, बौद्धिक आणि आध्यात्मिक नेतृत्व करणारे सुसंस्कृत राष्ट्र मानले जाते. एकविसाव्या शतकाच्या सुरुवातीला इंटरनेट आणि संगणक युगाने एकूणच मानवी जनजीवनास सर्वांथाने बदलाच्या उंबरठ्यावर उभे केले. आजच्या पिढीतील शालेय शिक्षण आणि संस्कारक्षम वयातील मुलेही त्याला अपवाद राहू शकत नाहीत. ज्ञानार्जनाचे महत्त्वाचे अंग मानल्या जाणाऱ्या वाचनात परिस्थितीसापेक्ष बदल होत असलेल्या नव्या पिढीला वेगवेगळ्या माध्यामांतून स्वीकारताना मागच्या दोन पिढ्यांनी नेमका कोणता दृष्टिकोन अंगिकारावा ह्याचे अप्रतिम सुंदर उत्तर म्हणजे ‘शालेय शिक्षण आणि वाचन संस्कृती’ ही राज्यस्तरीय परिषद होय. तो दृष्टिकोन प्राप्त करून देणारे जर साक्षात वाचन चळवळीचे अध्वर्यू असतील, तर त्यासारखा दुर्मिळ ‘ज्ञानयोग’ विरळाच समजावा. लेखक, वाचक, शिक्षक, विद्यार्थी, पालक, शिक्षणतज्ज्ञ, पत्रकार, संपादक, शिक्षण अभ्यासक, गावच्या शिवारापासून जगाच्या उंबरठ्यावरील वाचनप्रेमींच्या मांदियाळीने खेचलेली ही प्रत्यंचा म्हणजे ‘वाचन संस्कृतीचा ग्लोबल वेध’ ठरतो. शिक्षण विकास मंचाच्या ऋषितुल्य डॉ. वसंत काळपांडे, डॉ. बसंती राँय आणि माधव सूर्यवंशी यांनी हे शिवधनुष्य लीलया पेलले. श्रीमती वैशाली सरवणकर यांनी आपल्या ‘काव्यशास्त्रः विनोदमयी’ सूत्रसंचालनातून विचारवंतांच्या मौक्तिकांची केलेली गुंफण हा एक देखणा पैलू या परिषदेतील श्रोत्यांना अनुभवायला मिळाला.

शिक्षण विकास मंच, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान या ‘उत्प्रेरकाच्या’ भूमिकेतून शिक्षणप्रेमींना भेटण्यासाठी सदैव तत्पर आहे.

परिषदेचे फलित

तज्ज्ञ आणि सहभागी होणारे इतर तज्ज्ञ यांच्या परस्पर भेटी हा अशा परिषदांचा खूप मोठा फायदा असतो. तो या परिषदेतसुद्धा उपस्थित प्रतिनिधींनी घेतला. महाराष्ट्राच्या विविध भागांतून आलेल्या प्रतिनिधींचे विचार, कल्पना, उपक्रम यांची अनौपचारिकरीत्या देवाणघेवाण झाली. खुल्या चर्चेत प्रतिनिधींना त्यांचे विचार, कल्पना आणि उपक्रम मांडता आले.

बालभारती, ग्रंथाली, ज्योत्स्ना प्रकाशन अशा विविध प्रकाशकांनी पुस्तक प्रदर्शनात ठेवलेल्या पुस्तकांमधून निवड करून अनेकांनी मुलांना आणि शिक्षकांना उपयोगी होतील, अशी पुस्तके खरेदी केली.

शिक्षण विकास मंचचे तीन व्हॉट्स अॅप समूह होते. या समूहांची संख्या आता पाच होऊन २०० नवीन सदस्यांची भर पडली

आहे. केवळ शिक्षणावर दर्जेदार स्वरूपाच्या चर्चा करणारे अशा प्रकारचे समूह असण्याचे महाराष्ट्रात हे एकमेव उदाहरण आहे. या परिषदेत पुढील उपक्रम आयोजित करण्याचे ठरले :

शाळांच्या पातळीवर वाचन कट्टे आयोजित करणे. यासाठी मुलांनी वाचावी आणि मुलांना वाचून दाखवावी, अशा ललित आणि ललितेतर, विषयांवरील, मराठीप्रमाणेच इंग्रजी आणि हिंदी भाषांतील पुस्तकांची यादी तयार करण्यात येईल. वाचन कट्ट्यात पुस्तके वाचणे आणि वाचून दाखवणे, याबरोबरच वाचलेल्या पुस्तकांवर आधारित सर्जनशील लेखन, नाट्य रूपांतर, प्रयोग, वाचलेल्या पुस्तकांवर चर्चा, प्रश्न मंजुषा, प्रयोग आणि विविध स्पर्धा असे उपक्रम आयोजित करण्यात यावेत. वाचन कट्टे आयोजित करणारे स्वयंसेवक आणि स्वयंसेवी यांच्यासाठी प्रशिक्षण आणि इतर मदत या दृष्टींनी शिक्षण विकास मंच, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान शक्य ती व्यवस्था करेल.

शाळांच्या ग्रंथालयात विद्यार्थी आणि शिक्षक यांच्यासाठी कोणती पुस्तके असावीत हे ठरवण्यासाठी मार्गदर्शक स्वरूपाची यादी तयार करण्यात येईल.

आपल्याकडे असलेली पुस्तके वाचून झाल्यानंतर ती पुन्हा पुन्हा वाचण्याची गरज नसेल तर त्यांचे घरात ग्रंथालय उभारण्याऐवजी एखाद्या शाळेला द्यावीत, यासाठी मोहीम घेण्यात यावी.

शिक्षक आणि मुले यांच्यासाठी विविध विषयांवरील डिजिटल साहित्याची यादी तयार करण्यात येईल.

मागणीनुसार 'शालेय शिक्षण आणि वाचनसंस्कृती' या विषयावर विभागवार परिषदा आयोजित करण्यात येतील. पुढील परिषद अमरावती येथे आयोजित करण्यात येईल. या परिषदांत त्या त्या विभागात काम करणारे शिक्षक, ग्रंथपाल वाचन चळवळीतील कार्यकर्ते आणि स्वयंसेवी संस्था यांना सहभागी करून घेण्यात येईल.

१४ एप्रिल १९४६ पार्लमेंटरी सेक्रेटरी म्हणून निवड

वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान

कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई आणि सृष्टीज्ञान संस्था यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'हवामानबदल विषयक शैक्षणिक आणि कृती प्रकल्प' मुंबईतील शाळांमध्ये राबवला जात आहे. या प्रकल्पाकरिता स्वीडनमधील 'क्लायमेट ॲक्शन' आणि 'फ्युचर अर्थ' या संस्थांचेही सहकार्य लाभले आहे. हवामान बदल या समस्येला सामोरे जाण्यासाठी स्थानिक पातळीवरील पर्यावरणीय उपाययोजना करण्याकरिता विद्यार्थी, शिक्षक आणि शाळांची तयारी करून घेणे हा या प्रकल्पाचा मुख्य उद्देश आहे. डिसेंबर ते फेब्रुवारी या कालावधीमध्ये प्रकल्पात मुख्यतः सौर ऊर्जा संवर्धन, कचरा व्यवस्थापन, पौष्टिक रुजवण आणि हवामान पूरक सकस आहार विषयक विविध कृतीशील उपक्रम राबविण्यात आले.

डिसेंबर महिन्यामध्ये पुनर्नवीकरण उर्जेचा स्रोत म्हणून सौर उर्जेची माहिती विद्यार्थ्यांना दिली. सौर उर्जेचा दैनंदिन जीवनात कसा वापर करता येईल हे समजून घेण्यासाठी सोलार मोबाईल चार्जर बनवण्याच्या कार्यशाळा प्रकल्पात सहभागी शाळांमध्ये

घेण्यात आल्या. हरीशचंद्र निशाद आणि तन्मय मांजरेकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली विद्यार्थ्यांनी सोलार चार्जर बनवले आणि वापरायलाही सुरुवात केली. भौतिक शास्त्रातील अवघड सर्किट अतिशय सोप्या पद्धतीने या कार्यशाळांमध्ये विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष बनवले व हाताळलेही.

जानेवारी महिन्यामध्ये कचरा व्यवस्थापनअंतर्गत घन कचऱ्याचे वर्गीकरण कसे करावे आणि सेंद्रिय कचऱ्यापासून खत कसे तयार करावे याचे प्रात्यक्षिक विद्यार्थ्यांबरोबर घेण्यात आले. शाळांमध्ये सच्छिद्र ड्रम्समध्ये ओला कचरा, सुका पालापाचोळा आणि शेणखत वापरून खत तयार करण्यात येत आहे. या खताचा वापर शाळांमध्ये असलेल्या झाडांच्या कुंड्यांमध्ये करण्यात येईल. त्याचप्रमाणे घरी ओल्या कचऱ्यापासून कुंड्या भरून त्यात पौष्टिक रुजवण कसे घालावे याचेही प्रात्यक्षिक घेण्यात आले. रुजून आलेल्या पौष्टिक पानांचा रोजच्या आहारात कसा वापर करावा हेही सांगण्यात आले.

सन्मानपत्र स्वीकारताना पत्नीसमवेत हास्यमुद्रा

कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम

कार्यवृत्त

समाजातील गोरगरीब, दीनदुबळ्या व मागास वर्गाच्या लोकांना त्यांच्या आर्थिक अपात्रतेमुळे किंवा मागासलेपणामुळे अन्याय सहन करण्याची पाळी येऊ नये यासाठी उपाय योजावेत अशा प्रकारचे मार्गदर्शन आपल्या संविधानात करण्यात आले आहे. या तरतुदीला अनुसरून भारतीय संसदेने १९८७ मध्ये विधीसेवा प्राधिकरण अधिनियम पारित केला आहे. त्या अधिनियमानुसार संपूर्ण देशामध्ये गरीब व तळागाळातील लोकांना मोफत कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला पुरवला जातो.

१९८७ च्या विधीसेवा प्राधिकरण अधिनियमात अंतर्भूत असलेली मोफत कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला योजना राबवण्याचे काम यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानमार्फत केले जाते. या योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी प्रतिष्ठानने यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम या विभागाची निर्मिती केली आहे. ह्या विभागात अंदाजे ३५ वकील व समाजसेवक काम करत असून ते आपली सेवा या योजनेसाठी देत आहेत. विभागाचे सदस्य-सचिव मा. श्री. विनायकराव कांबळे व सहायक म्हणून श्रीमती मनिषा खिल्लारे व श्री. अनिल चिंदरकर हे कार्यरत आहेत.

‘आपला कायदा जाणून घ्या’ या व्याख्यानमालेअंतर्गत ‘मानवी हक्कसंरक्षण कायदा-१९९३’

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई कायदे विषयक साहाय्य व सल्ला फोरमच्या वतीने ‘आपला कायदा जाणून घ्या’ व्याख्यानमालेअंतर्गत ‘मानवी हक्कसंरक्षण कायदा-१९९३’ या विषयावर व्याख्यानाचे आयोजन दिनांक १३ डिसेंबर, २०१९ या दिवशी सांस्कृतिक सभागृह येथे करण्यात आले होते. डॉ. सुरेंद्र धाकतोडे हे प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून लाभले होते. प्रथमतः चव्हाण केंद्राचे ग्रंथपाल श्री. अनिल पाझारे यांनी उपस्थितांचे स्वागत केले व कार्यक्रमाविषयी थोडक्यात माहिती दिली. कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरमचे सदस्य-सचिव श्री. विनायकराव कांबळे यांनी वक्त्यांना भेट म्हणून पुष्पगुच्छ व ग्रंथ देऊन त्यांचे स्वागत केले व त्यांची ओळख करून दिली. मा. डॉ. सुरेंद्र धाकतोडे हे गेली ३५ वर्षे रसायनशास्त्र प्रमुख म्हणून महाविद्यालयातून प्राध्यापकी करत आहेत. तसेच ते एक संशोधन करत असून त्यांनी तीन ग्रंथ प्रकाशित केले आहेत. वरील विषयावर त्यांचा सखोल अभ्यास आहे. मा. डॉ.

सुरेंद्र धाकतोडे यांनी सुरुवातीला, मानवी हक्क किंवा मानवी अधिकार हे मूलभूत हक्क आहेत. ते जागतिक असून सर्वांना समान असतात अशी माहिती दिली. तसेच हे हक्क उपजत असतात किंवा कायदेशीर असू शकतात.

- * जीवनाधिकार (Right to life)
- * यातनांपासून मुक्तता (Freedom from torture)
- * गुलामगिरीपासून मुक्तता (Freedom from slavery)
- * कोर्ट सुनावणीचा अधिकार (Right to a fair trial)
- * भाषण स्वातंत्र्य (freedom of speech)
- * वैचारिक व/वा धार्मिक स्वातंत्र्य (Freedom of thought, conscience and religion)

राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोग, राज्य मानवी हक्क आयोग, मानवी हक्क न्यायालय इ. यांची स्थापना करणे हा ‘मानवी हक्क संरक्षण कायदा-१९९३’ चा उद्देश आहे. मानवी हक्क संरक्षण कायदा म्हणजे काय? कायद्यांतर्गत त्यात कोणत्या तरतुदी येतात? कायद्याचा उपयोग काय? अशा अनेक गोष्टींची त्यांनी उपयुक्त माहिती दिली. उपस्थितांना प्रश्नोत्तराच्या वेळी त्यांनी शेवटी मार्गदर्शन केले.

विधी साक्षरता कार्यशाळा संपन्न- संघमित्र ग्रुप गोरेगाव (पू)

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई कायदेविषयक साहाय्य व सल्ला फोरम (संघमित्रा ग्रुप) निर्मला निकेतन कॉलेज ऑफ सोशल वर्क एक्सटेंशन सेंटर गोरेगाव (पू.) येथे सामाजिक संस्थेत कार्यरत असणाऱ्या तसेच सामाजिक कार्यक्षेत्रातील संघमित्रा ग्रुपच्या माजी विद्यार्थ्यांसाठी ‘विधी साक्षरता’ कार्यशाळेचे आयोजन दिनांक ०३ जानेवारी, २०२० रोजी करण्यात आले होते. ही कार्यशाळा दिनांक २२ डिसेंबर २०१९ रोजी सकाळी १० ते ५ या वेळेत गोरेगाव (पू.) येथील सेन्टरमध्ये घेण्यात आले होते. कार्यक्रमाची सुरुवात भारतीय संविधानाच्या सरनाम्याच्या वाचनाने झाली. कार्यक्रमाच्या सुरुवातीला यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईच्या कामकाजाची माहिती करून देण्यात आली. तसेच कायदेविषयक साहाय्य व सल्ला फोरमच्या कामाबद्दल तसेच पुरविल्या जाणाऱ्या मदतीबद्दल माहिती देण्यात आली.

व्याख्यानाच्या प्रथम सत्रात विभागाचे प्रमुख मा. विनायकराव कांबळे यांनी महिला व बालकांसाठीचे अत्याचार व सुरक्षितता यांबाबत कायद्याची पार्श्वभूमी स्पष्ट केली. यामध्ये महिला व

बालकांवरील अत्याचार आणि त्यांची सुरक्षितता याबाबत माहिती दिली गेली. तर महिलांवरील होणारे विविध अत्याचार व उपाय याबाबत मा. दिलीप तळेकर यांनी माहिती दिली. 'मुलांसाठी लैंगिक प्रतिबंध कायदा - POSCO' बाबत मा. प्रॉस्पेर डिसुझा यांनी अगदी खेळीमेळीच्या वातावरणात माहिती दिली. यामध्ये बालकामगार, शालेय विद्यार्थी, महाविद्यालयीन विद्यार्थी यांसोबत घडणाऱ्या लैंगिक छळाबद्दल आणि अत्याचाराबद्दल माहितीचा समावेश होता. मुलांचा शारीरिक, भावनिक, बौद्धिक आणि सामाजिक विकास सुनिश्चित करण्यासाठी प्रत्येक टप्प्याला अधिक महत्त्व देत मुलांचे हित आणि आदर करण्याचे महत्त्व विशद केले. यानंतर भोजनोत्तर दुसऱ्या सत्रात मा. प्रकाश धोपटकर यांनी महिलांचे अश्लील देह प्रदर्शन प्रतिबंधक कायदा १९८६ या विषयावर विद्यार्थ्यांशी संवाद साधला आणि त्यांना ह्या विषयाची आपल्याला काय माहिती आहे असे विचारल्यास विद्यार्थ्यांनीदेखील त्यांच्या प्रश्नाला उत्तम प्रतिसाद दिला. स्त्री देह, देहाकृती, किंवा स्त्रीदेहाच्या कोणत्याही भागाच्या सादरीकरणामुळे जर स्त्री प्रतिमेची अवहेलना होत असेल, त्यामुळे समाजातील नैतिकता आणि जीवनमूल्यांचे हनन होत असेल तर ते सादरीकरण प्रतिबंधित आहे असे सांगितले. मा. जगन्नाथ पाटील यांनी 'हिंदू विवाह कायदा' याबाबत व्याख्यान देत विवाहाची पार्श्वभूमी तसेच विवाह संस्था इथपर्यंत १९५५ मध्ये हिंदू विवाह कायदा आल्यानंतर फार बदल नव्हता. परंतु आता सध्याच्या कायद्यामध्ये पुढील तरतुदी करण्यात आल्या होत्या. ज्यामध्ये मोनोगामी म्हणजे एक पत्नी आणि एक पती कायदा, आंतरजातीय विवाहाची सुविधा, रजिस्ट्रेशन ऑफ मॅरेज सुविधा, ज्युडिशियल सेपरेशन, रेस्ट्रिक्शन ऑफ कंज्युअल राईट्स, नलीटी ऑफ मॅरेज, या तरतुदी कायद्यात अंतर्भूत केल्या आहेत. डायव्होर्स बाय म्युच्युअल कन्सेंट, मॅटेनन्स-पती आणि पत्नी दोघांनाही मिळण्याची तरतूद, इरिट्रिव्हेबल ब्रेक डाऊन ऑफ मॅरेज, अशा पद्धतीने डॉ. जे. बी. पाटील यांनी सध्या लागू असलेल्या कायदांविषयी थोडक्यात ओळख करून दिली.

'हिंदू विवाह कायदा-१९५५' हा कायदा संपूर्ण भारतात जम्मू काश्मीर सोडून सर्वत्र लागू आहे. जे जे धर्माने हिंदू आहेत त्यांना हा कायदा लागू आहे अशा माहिती आपल्या व्याख्यानातून डॉक्टरांनी दिली. हिंदू विवाह कायदा, त्याअंतर्गत येणाऱ्या गोष्टी, घटस्फोट याविषयीची संपूर्ण माहिती त्यांनी यावेळी दिली. शेवटी प्रश्नोत्तर भागात त्यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. मा. भूपेश सामंत यांनी 'ज्येष्ठ नागरिक संरक्षण कायदा' याबाबत माहिती देताना त्यांनी सांगितले, की कायद्यास आई-वडील व ज्येष्ठ नागरिक यांच्या चरितार्थ व कल्याणासाठी अधिनियम-२००७ असे संबोधण्यात येते. सदर कायद्यात

ज्येष्ठ नागरिकांवर होणारे परिणाम विविध समस्या आणि त्यावर कायद्यान्वये होणारे उपाय हे स्पष्ट करण्यात आले. मा. निलेश पावसकर यांनी 'गुन्हेगारी कायदा' याबाबत माहिती दिली. ज्याला विद्यार्थ्यांनीदेखील उत्स्फूर्तपणे प्रतिसाद दिला.

कार्यक्रमाच्या शेवटी उपस्थितांना कार्यशाळेचे प्रमाणपत्र देण्यात आले. यावेळी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरमचे सदस्य सचिव विनायकराव कांबळे, श्री. दिलीप तळेकर, श्री. प्रॉस्पेर डिसूझा, श्री. प्रकाश धोपटकर, श्री. जे. बी. पाटील, श्री. भूपेश सामंत, श्री. निलेश पावसकर व प्रतिष्ठामधील श्री. अनिल चिंदरकर आणि श्रीम. मनिषा खिल्लारे आदि उपस्थित होते. शेवटी राष्ट्रगीत घेऊन कार्यशाळेची सांगता करण्यात आली.

विधी साक्षरता कार्यशाळा

- जीवनदीप महाविद्यालय, खर्डी

मोफत कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्यावतीने खर्डी महाविद्यालय खर्डी येथे शनिवार, दिनांक ११ जानेवारी, २०२० रोजी सकाळी १० ते सायं. ५ या वेळेत 'विधी साक्षरता कार्यशाळा' आयोजित करण्यात आली. कार्यक्रमाची सुरुवात महाविद्यालयीन मुलांच्या स्वागत गीताने झाली. महाविद्यालयाच्या वतीने भारतीय घटनेचे शिल्पकार, महामानव, भारतरत्न, परमपूज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेचे पूजन करून मुख्य कार्यक्रमास सुरुवात करण्यात आली. या कार्यशाळेस महाविद्यालयातील एकूण १२० मुलांची उपस्थिती होती. ही कार्यशाळा विशेषकरून आदिवासी विभागातील विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित करण्यात आली होती. विद्यार्थ्यांना व उपस्थित प्रतिनिधींना सर्वप्रथम भारतीय संविधानाच्या सरनाम्याचे वाटप करून त्याचे सामूहिक वाचन करण्यात आले. यानंतर लगेचच व्याख्यानास सुरुवात करण्यात आली. प्रथम सत्रात श्री. दिलीप तळेकर यांनी महिलांचे विविध अत्याचार व कायदे यांबाबत उपस्थित मुलांना व्याख्यान दिले. ज्यामध्ये (महिला आरक्षण, कौटुंबिक हिंसा, गर्भनिदान, हुंडाबंदी, एकल महिला मातृत्व प्राप्ती कायदा, भरपगारी रजा, गर्भारपणाची पूर्व आणि पश्चात सुरक्षिततेची व्यवस्था, महिला आयोग-विशाखा कमिटी, कार्यालयीन स्थळी होणारे शोषण, स्त्री समानता, समान वेतन.) या विषयांची माहिती दिली. 'स्त्री' म्हणजे कोणत्याही वयाची बाईमाणूस ही व्याख्या कायद्याने केलेली आहे. ही महत्त्वाची गोष्ट मुलांना नव्याने समजली. यानंतर श्री. धोपटकर यांनी अल्पवयीन मुलांच्या संरक्षणाच्या तरतुदी या विषयावरील व्याख्यानास सुरुवात केली.

दुसऱ्या सत्रात श्री. प्रॉस्पेर डिसूझा यांनी 'सायबर क्राईम आणि कायदे' यांबद्दल मुलांना माहिती दिली. सायबर क्राईम

प्रकार, सायबर बुलिंग, पॉर्न, इ-मेल, फिशिंग, डेटा थेफ्ट, व्हायरस, मोबाईल, इंटरनेट अशा अनेक प्रकारे आपण सायबर क्राईमच्या जाळ्यात कसे अडकले जाऊ शकतो ह्याची अनेक उदाहरणे देऊन स्पष्ट केले. त्यानुसार कोणते कायदे आहेत हे श्री. डिसुझा यांनी मुलांना सविस्तर समजावून सांगितले. तसेच श्री. विनायकराव कांबळे यांनी 'अंधश्रद्धा निर्मूलन आणि जादूटोणा विरोधी कायदा' याबाबत उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. अज्ञानामुळे पोसल्या जाणाऱ्या अनिष्ट व दुष्ट प्रथांपासून समाजातील सर्वसामान्य लोकांचे संरक्षण करण्याच्या दृष्टीने, आणि समाजातील सर्वसामान्य लोकांचे शोषण करण्याच्या व त्याद्वारे समाजाची घडीच विस्कटून टाकण्याच्या दुष्ट हेतूने भोंदू लोकांनी सर्वसामान्यतः जादूटोणा म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या तथाकथित अलौकिक शक्तीच्या किंवा भूतपिशाच यांच्या नावाने निर्माण केलेल्या नरबळी आणि इतर अमानुष, दुष्ट, अनिष्ट व अघोरी प्रथांचा मुकाबला करून त्यांचे समूळ उच्चाटन करण्याच्या दृष्टीने, समाजामध्ये जनजागृती व सामाजिक जाणीव निर्माण करण्याकरिता तसेच समाजात निकोप आणि सुरक्षित वातावरण निर्माण करण्याकरिता ह्या कायद्याची आवश्यकता होती हे विविध उदाहरणांद्वारे श्री. कांबळे यांनी पटवून दिले. उपस्थित विद्यार्थ्यांनी दिवसभराच्या व्याख्यानांवर आपले मत मांडले. कायद्यांविषयीची माहिती कायदेविषयक साहाय्य व सल्ला फोरमच्या वतीने त्यांच्यापर्यंत पोहोचविण्यासाठी त्यांनी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईचे विशेष आभार मानले. ह्या नंतर कार्यक्रमाच्या शेवटी आभार प्रदर्शन करून राष्ट्रगीताने कार्यक्रमाची सांगता करण्यात आली. प्रसंगी जीवनदीप संस्थेचे विश्वस्त मा. श्री. रवींद्र घोडविंदे, प्राध्यापक, श्री. कैलास कळकटे, आणि शिक्षकवृंद, प्रतिष्ठानची कायदेविषयक साहाय्य व सल्ला केंद्राची सर्व टीम उपस्थित होती.

विधी साक्षरता कार्यशाळा

- जीवनदीप महाविद्यालय, गोवेली

मोफत कायदेविषयक साहाय्य व सल्ला फोरम यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईच्या वतीने जीवनदीप महाविद्यालय गोवेली ता. कल्याण जि. ठाणे येथे शनिवार दिनांक २५ जानेवारी २०२० रोजी सकाळी १० ते ५ या वेळेत 'विधी साक्षरता कार्यशाळा' आयोजित केली होती. महाविद्यालयाच्या वतीने भारतीय संविधानाचे पूजन करून करण्यात आली. या कार्यशाळेला महाविद्यालयातील एकूण दोनशे विद्यार्थ्यांची उपस्थिती होती. सर्व प्रथम विद्यार्थ्यांना व उपस्थित प्रतिनिधींना भारतीय संविधानाच्या सरनाम्याचे वाटप करून त्याचे सामूहिक वाचन करण्यात आले आणि लगेचच व्याख्यानास सुरुवात करण्यात आली.

प्रथम सत्रात श्री. दिलीप तळेकर यांनी 'महिलांचे बाबतीत

विविध अत्याचार व कायदा' याबाबत उपस्थित मुलांना व्याख्यान दिले. ज्यामध्ये (महिला आरक्षण, कौटुंबिक हिंसा, गर्भनिदान, हुंडाबंदी, एकल महिला मातृत्व प्राप्ती कायदा, भरपगारी रजा, गर्भारपणाची पूर्व आणि पश्चात सुरक्षिततेची व्यवस्था, महिला आयोग-विशाखा कमिटी, कार्यालयीन स्थळी होणारे शोषण, स्त्री समानता, समान वेतन) या विषयांवरील माहिती दिली. स्त्री म्हणजे कोणत्याही वयाची बाईमाणूस ही व्याख्या कायद्याने केलेली आहे ही महत्त्वाची गोष्ट मुलांना नव्याने समजली. यानंतर श्री. धोपटकर यांनी अल्पवयीन मुलांच्या संरक्षणाच्या तरतुदी या विषयावर व्याख्यानास सुरुवात केली. 'मानसिक स्वास्थ्य अधिनियम-१९८७,' या कायद्याविषयी श्री. भूपेश सामंत यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. मानसिक आरोग्य म्हणजे आयुष्यात येणाऱ्या सगळ्या बऱ्यावाईट अनुभवांना खंबीरपणे सामोरे जाणे, कुटुंबातील आणि सामाजातील इतर लोकांशी चांगले नाते असणे असा अर्थ आहे. सामाजिक आरोग्य, मानसिक आरोग्याबाबत जनजागरूकता, मतिमंद मुले, मानसिक आरोग्य, सामाजिक आरोग्य, मानसिक आरोग्य आणि आजार, मानसिक आजारांचे वर्गीकरण, मेंदूची रचना व कार्य यांबाबत माहिती देण्यात आली.

दुसऱ्या सत्रात श्री. प्रॉस्पेर डिसुझा यांनी 'सायबर क्राईम आणि कायदे' यांबद्दल मुलांना माहिती दिली. सायबर क्राईमचे प्रकार, सायबर बुलिंग, पॉर्न, इ-मेल, फिशिंग, डेटा थेफ्ट, व्हायरस, मोबाईल, इंटरनेट अशा अनेक प्रकारे आपण सायबर क्राईमच्या जाळ्यात कसे अडकले जाऊ शकतो हे उदाहरणे देऊन स्पष्ट केले व त्यानुसार कोणते कायदे आहेत हेही श्री. डिसुझा यांनी मुलांना सविस्तर समजावून सांगितले. श्री. विनायकराव कांबळे यांनी 'अंधश्रद्धा निर्मूलन आणि जादूटोणा विरोधी कायदा' याबाबत उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. अज्ञानामुळे पोसल्या जाणाऱ्या अनिष्ट व दुष्ट प्रथांपासून समाजातील सर्वसामान्य लोकांचे संरक्षण करण्याच्या दृष्टीने, आणि समाजातील सर्वसामान्य लोकांचे शोषण करण्याच्या व त्याद्वारे समाजाची घडी विस्कटून टाकण्याच्या दुष्ट हेतूने भोंदू लोकांनी सर्वसामान्यतः जादूटोणा म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या तथाकथित अलौकिक शक्तीच्या किंवा भूतपिशाच यांच्या नावाने निर्माण केलेल्या नरबळी आणि अमानुष, दुष्ट, अनिष्ट व अघोरी प्रथांचा मुकाबला करून त्यांचे समूळ उच्चाटन करण्याच्या दृष्टीने, समाजामध्ये जनजागृती व सामाजिक जाणीव निर्माण करण्याकरिता ह्या कायद्याची आवश्यकता होती असे विविध उदाहरणांद्वारे श्री. कांबळे यांनी पटवून दिले. यानंतर श्री. जगन्नाथ पाटील यांनी 'शिक्षण हक्क कायदा' या विषयावर व्याख्यान दिले. शिक्षणाचा हक्क एक वैश्विक हक्क आहे. एक असा हक्क जो मानवी हक्क म्हणून ओळखला जातो. आर्थिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक; वरील आंतरराष्ट्रीय करारानुसार

शिक्षणाचा हक्क म्हणजे सर्वांसाठी मुफ्त सक्तीचे प्राथमिक शिक्षण तसेच माध्यमिक शिक्षण सर्वांसाठी वापरण्याजोगे करावे म्हणून एक बंधन. ज्या लोकांनी आपले प्राथमिक शिक्षण पूर्ण केले नाही त्यांच्यासाठी पायाभूत शिक्षण देण्याची जबाबदारी शिक्षणाच्या हक्कात येते. कमीत कमी प्रमाण ठेवण्यासाठी आणि शिक्षणाचा दर्जा वाढविण्यासाठी शिक्षण संस्थेच्या सर्व पातळीवरील भेदभाव कमी करण्याच्या बंधनाचा शिक्षणाच्या हक्कात समावेश होतो. वय वर्ष ६ ते १४ या वयोगटातील मुलांना मोफत सक्तीचे शिक्षण देण्यात यावे. इतर महत्त्वाच्या शिक्षणविषयक कायद्यांबाबत श्री. पाटील यांनी माहिती दिली.

ही कार्यशाळा ज्या विभागात घेतली गेली तेथे जास्तीत जास्त लोक हे आदिवासी विभागातील रहिवासी होते. महाविद्यालयाच्या मागणीनुसार त्यांना 'महिला रोजगार योजना'बद्दल माहिती द्यावी अशा विनंतीनुसार महिला आर्थिक विकास महामंडळ (माविम) येथून श्री. हेमंत पाटील यांना पाचारण करण्यात आले होते. त्यांनी

महिला रोजगार योजना कशा तयार कराव्यात व कशा अंमलात आणाव्यात तसेच आदिवासी प्रवर्गातील लोकांसाठी कोणत्या विशेष योजना आहेत याबाबत सविस्तर माहिती दिली.

उपस्थित विद्यार्थ्यांनी दिवसभराच्या व्याख्यानांवर आपले मत मांडले. कायदेविषयक साहाय्य व सल्ला फोरमच्या वतीने आयोजित ही माहिती व कार्यशाळा त्यांच्यापर्यंत पोहोचविण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईचे विशेष आभार व्यक्त केले. प्रसंगी जीवनदीप संस्थेचे विश्वस्त मा. श्री. रवींद्र घोडविंदे, प्राचार्य, श्रीमती. कैलास कळकटे, उपप्राचार्य श्रीमती निर्मला मॅडम, निहारिका देशमुख आणि शिक्षकवृंद, प्रतिष्ठानची कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला केंद्राची सर्व टीम उपस्थित होती. उपस्थितांपैकी काही विद्यार्थ्यांना सहभाग प्रमाणपत्राचे वाटप करून कार्यक्रमाच्या शेवटी आभारप्रदर्शन केले व राष्ट्रगीताने कार्यक्रमाची सांगता करण्यात आली.

सृजन

कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या रंगस्वर 'सृजन' विभागामार्फत शालेय विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्त्व विकास आणि विविध कलांची तोंडओळख करून त्यांचे विद्यार्थी जीवन समृद्ध व्हावे या करिता 'सृजन' हा उपक्रम चालविण्यात येतो. सर्जनशीलतेचा आविष्कार विद्यार्थ्यांसोबत घडवून त्यांच्यामधील सुप्तकलागुणांना वाव देण्याचा हा प्रयत्न आहे.

ओरिगामी/ पेपर क्राफ्ट कार्यशाळा

दिनांक ६ ऑक्टोबर २०१९ रोजी सृजन कार्यशाळा ओरिगामी/ पेपर क्राफ्ट या विषयावर आयोजित करण्यात आली होती. ही कार्यशाळा प्रिती सुद्रिक आणि अभिषेक सुद्रिक या कलाकार दांपत्याने घेतली. सदर कार्यशाळेत पारंपरिक पद्धतीने कागदापासून कंदिल कसे बनवायचे, ओरिगामी पद्धतीने कंदिलाचे तोरण व त्याचबरोबर पेपरपासून वॉल हँगिंग या गोष्टीचे प्रात्यक्षिक देऊन ते मुलांकडून करून घेतले.

प्राण्यांशी मैत्री कार्यशाळा

मानव अभ्यास संघ, महाराष्ट्र अॅनिमल रेस्क्यू असोसिएशन

आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान सृजन विभागाद्वारे 'प्राण्यांची मैत्री' हा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. मासे, बेडूक, खेकडा, उंदीर, हॅमस्टर, कोंबडी, कडकनाथ, बदक, लव बर्ड, आफ्रिकन पोपट, सिल्की कोंबडी, विंचू, घार, इगवाना, इ. प्राणी व पक्ष्यांशी मुलांनी मैत्री केली. पर्यावरण संरक्षण व संवर्धनासाठी ही कार्यशाळा मुलांना प्रेरणा देऊन गेली. यावेळी मनपा शाळेचे शिक्षक, सर्पमित्र सुनिल कदम यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

सृजन विभागातर्फे

आरोग्य शिबिराचे आयोजन...

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई सृजन विभाग आणि न्यू होरायझन्स हेल्थ अँड रिसर्च फाऊंडेशन यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार १ डिसेंबर रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई सृजन विभाग आणि न्यू होरायझन्स हेल्थ अँड रिसर्च फाऊंडेशन यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार १ डिसेंबर रोजी यशवंतराव चव्हाण सेंटर मुंबई येथे आरोग्य शिबिर संपन्न झाले.

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ कार्यवृत्त

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठाच्या वतीने महिलांची शारीरिक, मानसिक, आर्थिक सामाजिक विविध दृष्टीने सक्षमता वाढावी यासाठी विविध उपक्रम, विविध कार्यशाळा आणि इतर कार्यक्रम यांच्या माध्यमातून कृतिशील प्रयत्न केले जातात. संयोजिका रेखा नार्वेकर, कार्यकारी संयोजिका ममता रमेशचंद्र कानडे महिला व्यासपीठाचे काम पाहतात. त्यांना संजना संतोष पवार यांचे सहकार्य असते.

दिवाळीचे औचित्य साधून दिनांक १९ ऑक्टोबर रोजी मंजिरी च्या सोप्या व सुंदर रांगोळ्याची कार्यशाळा घेण्यात आली. महिलांना अगदी बेसिक रांगोळी सोप्या पद्धतीने कशी काढावी याबाबत मार्गदर्शन मिळाले.

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ व AAA हेल्थ केअर अंतर्गत शनिवार दिनांक ३० नोव्हेंबर २०१९ रोजी फर्स्ट एड व सी पी आर चे विनामूल्य प्रात्यक्षिक आयोजित करण्यात आले होते. ४५ ते ५० महिला व पुरुषांनी या प्रात्यक्षिकाचा लाभ घेतला. त्यात युवा वर्गाबरोबर वयस्कर प्रशिक्षणार्थींचा समावेश होता. प्रथम व्याख्यान व नंतर प्रत्यक्षात प्रात्यक्षिक असे या कार्यक्रमाचे स्वरूप होते.

AAA हेल्थ केअर डॉ. कामत यांनी फर्स्ट एड व सी पी आर याबाबतचे व्याख्यान सुरु केले. पॉवर पॉईंटच्या माध्यमातून त्यांनी लोकांना जर अचानक काही गोष्टी घडल्या, तर कुठली प्राथमिक काळजी घ्यावी याबाबत मार्गदर्शन केले. दोन अडीच तासांच्या व्याख्यानानंतर जेवणाची सुट्टी झाली व नंतर डॉ. कामत यांनी प्रात्यक्षिकास सुरवात केली. लोकांनीही यात सहभाग घेतला. प्रत्यक्षात असे प्रसंग घडले तर कुठल्या प्राथमिक गोष्टी कराव्या याबाबतीत मार्गदर्शन मिळाले. डॉ. कामत यांनी प्राथमिक प्रशिक्षणार्थींना जर असा प्रसंग घडला तर सी पी आर कसे द्यावे याचे प्रात्यक्षिक करून दाखवण्यास सांगितले.

संध्याकाळी ५:१५ वाजता कार्यक्रम संपला. सहभागी विद्यार्थ्यांनी आम्हाला खूप महत्त्वपूर्ण मार्गदर्शन मिळाले असे बोलून महिला व्यासपीठाचे धन्यवाद मानले.

दिनांक ११ जानेवारी २०२० रोजी महाराष्ट्र महिला व्यासपीठातर्फे इलेक्ट्रिसिटी रेग्युलेशनस आणि सेफ्टी ऑडीट या विषयांवर मा. प्रकाश कुलकर्णी यांचे माहितीपर विनामूल्य व्याख्यान

आयोजित करण्यात आले होते. त्यांनी ३४ वर्षे शासकीय सेवा करून यशदा, टाटा पॉवर, रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर अशा अनेक ठिकाणी सदर विषयांवर व्याख्यान व ट्रेनिंग दिली आहेत. त्यांची सदर विषयांवर अनेक पुस्तके प्रकशित आहेत.

सकाळी ११ ते दुपारी १ वाजेपर्यंत त्यांनी सदर विषयाची माहिती पॉवर पॉईंट मार्फत दिली. २५ लोकांनी या व्याख्यानाचा लाभ घेतला. त्यात आमच्या सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापन वर्गातील प्रशिक्षणार्थी व इतर लोकांचा ही समावेश होता. मा. कुलकर्णी यांनी विषयाचे महत्त्व किती आहे हे सहभागींना पटवून दिले. सदर विषयाबद्दल असणारे कायदे, त्याच्या तरतुदी तसेच लिफ्टच्या वापराबद्दल घेण्यात येणारी काळजी याबद्दलही माहिती सांगितली. विद्युत अधिनियम आणि सुरक्षा लेखापरीक्षा (audit) किती महत्त्वाची आहे याविषयी माहिती सांगितली. आपत्ती येण्यापूर्वी आपण ती आपत्ती कशी टाळावी या बाबत लोकांना दक्ष केले. लोकांनीही बरेच प्रश्न विचारून आपापल्या शंकांचे निरसन केले.

त्यांची या विषयांवर पुस्तके प्रकशित आहेत याची ही त्यांनी माहिती दिली. आपणही आपल्या सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापन वर्गातील अभ्यासक्रमात त्यांचा हा विषय समाविष्ट केला आहे. लोकांमध्ये जगजागृती व्हावी या उद्देशाने हे व्याख्यान फार उपयोगी पडले.

मंगळवार दि. २८ जानेवारी रोजी ज्येष्ठ साहित्यिक वीणाताई गवाणकर यांची मुलाखत आयोजित करण्यात आली होती. मान्यवरांच्या हस्ते दीपप्रज्वलन करून कार्यक्रमाची सुरुवात करण्यात आली. व्यासपीठाच्या संयोजिका रेखा नार्वे कर व प्रा. सुहासिनी किर्तीकर यांनी या मुलाखतीतून वीणाताईंचा साहित्यिक प्रवास उलगडला. व्यासपीठाच्या कार्यकारी संयोजिका ममता कानडे यांनी स्वागत व प्रास्ताविका केले. पक्षीतज्ज्ञ डॉ. सलीम अली, डॉ. आयडा स्कडर, गोल्डा मेयर, सर्पतज्ज्ञ रेमंड डीट्मार्स, रोझलीन फ्रॅंकलीन, डॉ. खानखोजे यांच्या जीवनावरील त्यांचे लिखाण उल्लेखनीय आहे. जॉर्ज वॉशिंग्टन कार्व्हर हा अमेरिकेत जन्मलेला अनाथ गुलाम, त्याने कृषी क्षेत्रात जी क्रांती केली त्याची कथा वीणाताईंनी आपल्या 'एक होता कार्व्हर' या पुस्तकातून लोकांसमोर मांडली. या पुस्तकाबरोबरच वीणाताई

यांचे नाव साहित्य जगतात ओळखीचे झाले. अशा अनेक पुस्तकांचा संदर्भ या मुलाखती दरम्यान लोकांच्या समोर आला. साहित्य लिहिताना एक लेखिका म्हणून झालेला प्रवास, या प्रवासात आलेले वेगवेगळे अनुभव अशा अनेक गोष्टींचा उलगडा त्यांनी या मुलाखतीतून केला.

आमच्या सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापन प्रशिक्षण अभ्यासक्रम या कार्यशाळेचे २३ वर्ग यशस्वी झाले व आतापर्यंत ८०० हून अधिक लोकांनी या प्रशिक्षणाचा लाभ घेतला आहे. दिनांक १ फेब्रुवारी २०२० पासून २४ वा शनिवार व रविवारचा खास वर्ग सुरू झाला आहे. या यशस्वी प्रशिक्षणाबरोबर Government Diploma In Co-Operation & Accountancy चे प्रशिक्षण सुरू करण्यात आले आहे. सलग तीन महिने शनिवार/रविवार हा वर्ग सुरू राहणार आहे. ४४ प्रशिक्षणार्थींनी या प्रशिक्षणासाठी प्रवेश घेतला आहे. सहकारी गृहनिर्माण संस्थाकडून त्यांच्या कामकाजाकरिता प्रशिक्षित व्यवस्थापकांची मागणी वाढू लागली आहे. त्यामुळेच पूर्णवेळ, अर्धवेळ व्यवस्थापक तसेच सल्लागार म्हणून या क्षेत्रामध्ये रोजगाराच्या अनेक संधी शिक्षित लोकांसाठी उपलब्ध आहेत. स्त्रियांचा त्याचबरोबर समाजाचा सर्वांगीण विकास हेच उद्दीष्ट समोर ठेऊन आम्ही स्त्री व पुरुष ह्या सर्वाना उपयुक्त असे सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापन प्रशिक्षण सुरू केले.

आज आमच्या इथून प्रशिक्षण घेतलेल्या स्त्रिया व पुरुष अनेक गृहनिर्माण व्यवस्थापक म्हणून अनेक ठिकाणी काम पाहत आहेत. संस्थेचे हिशोब व इतर महत्त्वाच्या जबाबदाऱ्याही पार पाडत आहेत. आमच्या काही महिलांनी स्वतःची सल्ल्याविषयक संस्थाही सुरू केली आहे. स्त्रियांसाठी सुरू केलेले हे प्रशिक्षण पुरुषांनाही मोलाचे ठरले.

वर नमूद केलेली सर्व प्रशिक्षणे व कार्यक्रम अत्यंत माफक फीमध्ये 'ना नफा ना तोटा' तत्त्वावर सुरू आहेत. ज्यासाठी बाहेर खूप पैसे मोजावे लागतात. या सर्व प्रशिक्षणात आम्ही प्रशिक्षणार्थींची संख्या मर्यादित ठेवली आहे, जेणेकरून मार्गदर्शकास प्रत्येकाकडे लक्ष देता येईल.

आमची उद्दिष्ट सरळ, सोपी व समाजाचे भले व्हावे या दृष्टिकोनातूनच आहेत. आम्ही सतत लोकांना काय उपयुक्त देऊ शकतो हाच विचार करत असतो. खूप मोठ्या प्रमाणात नाही पण ज्या समाजात आपण वावरतो व ज्याच्याकडून आम्हालाही खूप काही शिकायला मिळते, त्या समाजाचे देणे परत करणे, हा आमचा खारीचा नाही पण मुंगीचा वाटा नक्की आहे. आजही आमच्या प्रत्येक प्रशिक्षणार्थीकडून आम्हाला कामाची मिळालेली दाद व भविष्यासाठीच्या शुभेच्छा हेच आमचे उद्दिष्ट सफल करते. हाच विचार आम्ही भविष्यात ही खूप काही स्त्रियांसाठी व समाजासाठी करत राहणार आहोत.

सुनिल व नर्गिसदत्त यांचे समवेत

यशवंतराव चव्हाण ग्रंथालय, मुंबई

कार्यवृत्त

आजच्या गतिमान काळामध्ये सर्व स्तरांवरून माहितीची मागणी केली जाते. उपलब्ध माहितीपैकी मागणी केलेली नेमकी माहिती शोधून देण्याचे कार्य ग्रंथालये करतात. अत्याधुनिक तंत्रज्ञानामुळे माहिती संकलनाच्या व प्रदान करण्याच्या साधनांमुळे मोठ्या प्रमाणात येणाऱ्या माहितीचे योग्य प्रकारे नियोजन करून ती माहिती संशोधकांपर्यंत पोहोचविण्याचे काम ग्रंथालय करते.

यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालय हे संदर्भ ग्रंथालय असून बदलत्या परिस्थितीनुसार सभासदांना आवश्यक असणाऱ्या सेवा – सुविधा उपलब्ध करून दिल्या आहेत. जे वाचक ग्रंथालयात येऊ शकत नाहीत त्यांच्यासाठीही ग्रंथालय सेवांची पूर्तता केली जाते.

ग्रंथालयात सभासद हे संशोधक, MPSC, UPSC अशा स्पर्धापरीक्षा देण्याच्या तयारीकरिता येतात. ग्रंथालयाने कांही महत्त्वाच्या विषयांची वृत्तपत्रीय कात्रणे वाचकांना हाताळता यावी याकरिता व्यवस्थित बांधणी करून ग्रंथालयामध्ये संदर्भाकरिता ठेवली आहेत. त्याचप्रमाणे काही दुर्मिळ पुस्तके, जुन्या वर्तमानपत्रातील महत्त्वाची बातमी, लेख अशा विद्यार्थी, संशोधक यांच्याकरिता अद्ययावत माहितीकरिता नियतकालिकांची बांधणी करून संदर्भाकरिता ठेवली आहेत. ग्रंथालयात विविध नियतकालिके, समाजशास्त्र, शेती, इतिहास, कायदा, संस्कृती इ. विषयांवरील पुस्तके, आत्मचरित्रे, धर्मकोश, विश्वकोष, गॅझेटियर, अँटलास, इअरबुक, डिक्शनरी, निरनिराळ्या कायद्याचे ग्रंथ उपलब्ध आहेत. वेळोवेळी ग्रंथालयाला अनुसरून नवीन पुस्तके खरेदी करण्यात येतात. या व्यतिरिक्त महत्त्वाची दुर्मिळ पुस्तके, वर्तमानपत्रातील बातमी, मासिकामधील लेख अशा प्रकारची महत्त्वाची संग्रहित केलेली साधने यांचा कागद खूप जुना होऊन ठिसूळ बनल्याने त्याची प्रतिलिपीसुद्धा काढता येत नाही. याकरिता हे वाचनसाहित्य भविष्यात इतरांसाठी संग्रहित करण्यासाठी त्याला व्यवस्थितरित्या स्कॅन करून ग्रंथालयाच्या OPAC वर अपलोड केले आहे. त्यामुळे सभासदांना वाचण्यास सोयीस्कर झाले आहे. आजच्या माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगामध्ये ग्रंथालयामध्ये सभासदांना सेवा जलद, अद्ययावत व अचूक पुरविल्या जाव्यात याकरिता ग्रंथालयामध्ये SLIM21 हे सॉफ्टवेअर घेतले आहे.

ग्रंथालयाद्वारे देण्यात येणाऱ्या सेवा

ग्रंथालय तालिकेची व्याप्ती (Cataloguing)

ग्रंथालयात तालिकेचा उपयोग प्रामुख्याने ग्रंथाचे स्थान शोधण्यासाठी केला जातो. तालिकेमध्ये ग्रंथाचे नाव, लेखकाचे नाव, प्रकाशकाचे नाव, ग्रंथाचे प्रत्यक्ष चित्र, ग्रंथाची प्रस्तावना, विषयसूची, प्रकाशन व प्रकाशनाचे ठिकाण, प्रकाशाचे वर्ष, वर्गाक, की-वर्ड्स (Key Words) या आधारे ग्रंथ शोधू शकतो.

देव – घेव सेवा (Circulation)

ग्रंथालयातील सभासदांची वर्गवारी तसेच नोंद केली जाते. प्रत्येक वाचकाला त्याचे बारकोडसहित ओळखपत्र आज्ञावालीद्वारे वितरीत केले जाते. ज्या वेळेस वाचक ग्रंथालयात येतो त्यावेळेस तो ते ओळखपत्र ग्रंथपालास देतो ग्रंथपाल त्यास बारकोड मशीन (Barcode Scanner) द्वारे पडताळणी करून नवीन ग्रंथ त्यास देतो अथवा घेतो. ही सर्व माहिती आज्ञावली लगेच समोर दाखवते व त्यानंतर गेट पास तयार होतो व वाचकाला ग्रंथ दिला जातो.

संदर्भ सेवा (Reference Service)

ग्रंथालयामध्ये नियतकालिके, संदर्भ ग्रंथ, तसेच इतर अभ्यास विषयक ग्रंथांच्या स्वरूपात सदर सेवा दिली जाते. हे संदर्भ ग्रंथ सभासदांना ग्रंथालयामध्ये बसूनच वाचावे लागतात. ग्रंथालयामध्ये तत्कालिक आणि व्यापक अशा दोन स्वरूपाची संदर्भ सेवा दिली जाते. वाचक/सभासदांची गरज पाहता माहिती मिळवणे लगेच शक्य असल्यास तत्काळ माहिती पुरविली जाते. अन्यथा मुदत देऊन पुन्हा विचारणा करण्यास वाचकांना सांगितले जाते.

ग्रंथालयात उपलब्ध असलेले संदर्भ ग्रंथ, तसेच संपूर्ण ललित व ललितेतर ग्रंथ येणाऱ्या प्रत्येक वाचकाला मुक्तद्वार पद्धतीमुळे हाताळता येतात.

रेफरल सेवा :

ग्रंथालयामध्ये उपलब्ध नसणाऱ्या माहितीसाठी जेथे माहिती उपलब्ध असते, अशा स्रोतांचा संदर्भ दिलेला आहे.

करंट अवेअरनेस सर्व्हिस :

अद्ययावततेच्या दृष्टीने नियतकालिके, नवीन ग्रंथ, अहवाल, दृकश्राव्य अशा साधनांची यादी वाचकांसाठी अंतर्गत वेबवर प्रदर्शित केली जाते.

वृत्तपत्र कात्रण सेवा :

संशोधक किंवा विद्यार्थ्यांना योग्य वेळी योग्य माहिती कमी

वेळाला देता यावी याकरिता ग्रंथालयात विशेष प्रकारे माहिती संग्रहित करून ठेवली आहे. ग्रंथालयात वर्तमानपत्रातील महत्त्वाच्या घडामोडींची कात्रणे करून त्यांच्या फाईल्स तयार करण्यात आल्या आहेत. तसेच झेरॉक्स काढून त्यांना व्यवस्थितरित्या बाईंडिंग करण्यात आले आहे. त्यांची यादी खाली दिल्याप्रमाणे:-

१. १८५७ चा इतिहास
  २. हिरक महोत्सव महाराष्ट्र, २००७
  ३. हिंदुस्तान टाइम्स इन मुंबई, २००७ : मुंबई मेट्रो, मुंबई एअरपोर्ट, मुंबई सिटी ट्रान्सफॉर्मेशन प्रोजेक्ट
  ४. मुंबईत रेल्वेवरील अतिरेकी हल्ला, ११ जुलै २००६
  ५. मुंबई व राज्यात पावसाचा धुमाकूळ, २६ जुलै २००५
  ६. २६ नोव्हेंबर २००८ चा मुंबईवरील दहशतवादी हल्ला
  ७. अयोध्येत राममंदिर उभारणी बाबतीत निकाल, २०१०
  ८. साहित्य संमेलन २००३-२०१०
  ९. पुरस्कार (२००२-२००६) : साहित्य अकादमी पुरस्कार, भारत रत्न, नोबेल, ज्ञानपीठ. महाराष्ट्र भूषण
  १०. पुरस्कार (२००६-२००९) : महात्मा फुले समता पुरस्कार, पद्मश्री, उत्कृष्ट ग्रंथनिर्मिती पुरस्कार नोबेल पुरस्कार
  ११. पुरस्कार (२००९-२०१२) : आल्फ्रेड नोबेल, झी गौरव, जीवन गौरव, भारतरत्न, कला गौरव, कलातिलक, महाराष्ट्र भूषण, आदर्शशिक्षक, गोदागौरव
  १२. मराठा आरक्षण मोर्चा २०१७
  १३. मराठा आरक्षण मोर्चा २०१८
  १४. मा. अटलबिहारी वाजपेयी (१९२४-२०१८)
  १५. पावसाळा २०१८
  १६. व्ही. एस. नायपॉल (नोबेल पुरस्कार विजेते)
  १७. Stephen Hawking
  १८. पावसाळा २०१९ (कोल्हापूर- सांगली पूर)
  १९. काश्मीर कलम ३७०
  २०. लोकसभा / विधानसभा निवडणूक
  २१. नागरिकत्व सुधारणा कायदा (CAA), २०१९
- उपयुक्त नियतकालिके:- ग्रंथालयात येणारे सभासद हे संशोधक, MPSC, UPSC अशा स्पर्धा परीक्षा देण्याच्या तयारी करिता येतात. स्पर्धा परीक्षेच्या सभासदांना तसेच संशोधन करणाऱ्या सभासदांना हवी असलेली माहिती योग्य प्रकारे देण्यात येत असते. यासाठी ग्रंथालयाने काही महत्त्वाच्या नियतकालिकांची व्यवस्थितरित्या बांधणी करून ग्रंथालयामध्ये संदर्भाकरिता ठेवली आहेत.
- १) Bulletin Unique Academy

- २) Pratiyogita Darpan
- ३) Kurukshetra
- ४) Yojana
- ५) Seminar
- ६) Competition Success Review
- ७) The Economist
- ८) Economic Political Weekly
- ९) Foreign Affair
- १०) Business India
- ११) Front Line
- १२) Science Reporter
- १३) Sanctuary asia
- १४) पंचधारा
- १५) साधना
- १६) सत्याग्रही विचारधारा
- १७) समाजप्रबोधन पत्रिका
- १८) नवभारत
- १९) साहित्य सूची
- २०) स्वतंत्र नागरिक
- २१) चाणक्य मंडळ
- २२) यशाची परिक्रमा
- २३) चित्रलेखा

नवीन ग्रंथांची यादी

ग्रंथालयात नव्याने आलेल्या ग्रंथांच्या कव्हर पेजची कलर प्रिंट काढून वाचकांसाठी फलकावर लावल्या जातात. त्यामुळे नवीन ग्रंथांची माहिती ग्रंथप्रेमी वाचकांना मिळू शकेल.

ओपेक सेवा (OPAC Services)

ऑनलाईन पब्लिक अॅक्सेस कॅटलॉग (OPAC) ओपेक च्या सहाय्याने ग्रंथसूचीय माहिती अधिक सक्षमतेने मिळविणे शक्य झाले आहे. यामुळे ग्रंथालयात असणाऱ्या ग्रंथाची तालिका मिळते. सभासदांना/ वाचकांना/विद्यार्थ्यांना कोणत्याही ठिकाणाहून, कमी वेळेत आणि योग्य तो ग्रंथ व माहिती मिळविणे सोयीचे झाले आहे.

ग्रंथालयाचे नियम

यशवंतराव चव्हाण ग्रंथालयाचे सभासद होण्याकरिता नमुना अर्ज तयार केला आहे. या अर्जामध्ये स्वतः च्या हस्ताक्षरात परिपूर्ण माहिती भरून त्यासोबत पुढील प्रमाणे वर्गणी भरणे.

१. सर्वसाधारण सभासद : सर्वसाधारण सभासदाकरिता रु. ५००/- वार्षिक वर्गणी तसेच रु. ५००/- अनामत रक्कम (१९९६)

२. विद्यार्थी सभासद : महाविद्यालयीन / उच्चशिक्षण/ संशोधन विद्यार्थ्यांकरिता वार्षिक रु. ५०/- नाममात्र वर्गणी व अनामत रक्कम रु.१००/-
३. यशवंतराव चव्हाण ग्रंथलयामध्ये संदर्भाकरिता काही विद्यार्थी एक दिवस ते एक आठवडा या कालावधीकरिता ग्रंथालयाचा लाभ घेतात. या विद्यार्थ्यांकडून रु.५०/- फक्त एका आठवड्याकरिता फी आकारण्यात येते. त्यांच्याकडून फक्त एका कार्डावर त्यांची वैयक्तिक माहिती भरून घेतली जाते.
४. माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी शिक्षण घेणारे विद्यार्थी संगणकविषयक पुस्तकांचा लाभ घेतात. त्याकरिता वेगळी फी आकारत नाही.
  - अ) संयुक्त संस्था सभासदत्व (Corporate Membership):- कॉर्पोरेट या शब्दाच्या व्याख्येत बसणारी संस्था या सभासदत्वासाठी पात्र असेल. एकावेळी वर्गणी रु. ५०,०००/- ५ वर्षासाठी. अनामत रक्कम : सर्वसाधारणपणे अनामत रक्कम घेण्यात येत नाही. परंतु एखाद्या दुर्मिळ व किंमती पुस्तकासाठी प्रतिष्ठान निश्चित करेल तेवढी अनामत रक्कम घेण्यात येईल. एकावेळी देण्यात येणारी पुस्तके : एकावेळी जास्तीत जास्त १० पुस्तके देता येतील.
  - ब) संस्था सभासदत्व : यासाठी शिक्षण व संशोधन संस्था व सांस्कृतिक संस्था पात्र राहतील. परंतु शिक्षण व संशोधन संस्था ही यु.जी.सी., आय.सी.एस.एस.आर. किंवा आय.सी.एच.आर. यांच्याकडून मान्यता प्राप्त झालेली असावी. तर सांस्कृतिक संस्था ही महाराष्ट्र शासन, केंद्र शासन किंवा मान्यता प्राप्त अधिघोषित विद्यापीठ यांनी मान्यता दिलेली असावी. संस्था सभासदत्वासाठी : प्रवेश फी रु. १,०००/- ना परतावा वार्षिक वर्गणी : रु. ५,०००/- दीर्घ कालावधीसाठी संस्था सभासद : एकावेळी ५ वर्षासाठी वर्गणी रु. २०,०००/- एकावेळी देण्यात येणारी पुस्तके : एकावेळी जास्तीत जास्त १० पुस्तके देण्यात येतील. अ व ब नुसार सभासदत्व हे संबंधित संस्थेच्या प्रमुखास देण्यात येईल. त्यांना ग्रंथालयाचे ओळखपत्र देण्यात येईल. संस्थेच्या प्रमुखास आवश्यक वाटल्यास ते त्यांच्या एक किंवा दोन कर्मचाऱ्यांना त्याच्या वतीने पुस्तके घेण्यास/प्रत करण्यास

- नामनिर्देशित करू शकतील. नामनिर्देशन अधिकृत पत्राने करावे लागेल. मात्र पुस्तके अबाधितपणे वेळेवर परत करणे व ग्रंथालयाच्या नियमांचे पालन काणे यांची जबाबदारी संस्था प्रमुखाची असेल. वरील सभासदत्व देण्याचा किंवा कारण न देता नाकारण्याचा पूर्ण अधिकार प्रतिष्ठानला राहिल.
५. सर्वसाधारण सभासद :- सभासदाला एकावेळी एक पुस्तक / ग्रंथ देण्यात येईल.ते ८ किंवा १५ दिवसांत परत करणे आवश्यक आहे. तसेच संदर्भ ग्रंथाचा उपयोग ग्रंथालयातच करता येईल. संदर्भ ग्रंथ घरी नेता येणार नाही. पुस्तकाची किंमत भरलेल्या अनामत रक्कमेपेक्षा जास्त असेल तेव्हा अधिक अनामत रक्कम किंवा त्या पुस्तकाच्या किंमती एवढी अनामत रक्कम भरून पुस्तक घरी नेता येईल.
६. महाविद्यालयीन व उच्चशिक्षण घेणारे विद्यार्थी/संशोधक यांना ग्रंथ, संदर्भ ग्रंथ, नियतकालिके ग्रंथालयात बसून वाचण्यासाठी/संदर्भासाठी देण्यात येतात. घरी/ग्रंथालयाबाहेर नेण्याकरिता देण्यात येणार नाही.
७. ग्रंथालयाच्या वेळा व सुट्ट्या : सकाळी ११.०० ते संध्याकाळी ६.०० वाजेपर्यंत ग्रंथालय वाचकांकरिता तसेच पुस्तके परत करणे/नवीन घेणे यासाठी उघडे राहिल. दुसरा व चौथा शनिवार, सर्व रविवार आणि सार्वजनिक सुट्टीच्या दिवशी ग्रंथालय चालू राहिल.
८. सभासदाचे कार्ड हरविल्यास त्यांना पुस्तक देण्यात येणार नाही. सभासदत्व नियमित ठेवण्याकरिता, सभासदाने स्वतःच्या हस्ताक्षरात अर्ज करून ग्रंथालयास सादर करावा. त्यानंतर कार्डची दुसरी प्रत देण्याचा विचार केला जाईल.
९. सभासदांकडून ग्रंथ हरविल्यास त्यांना १५ दिवसांत नवीन खरेदी करून द्यावा लागेल किंवा त्या ग्रंथाची अद्ययावत मूल्याइतकी रक्कम अनामत रक्कमेतून कमी करण्यात येईल व गरज पडल्यास अधिकची रक्कम सभासदास भरावी लागेल. अनामत रक्कमेतून रक्कम भरणे अनिवार्य राहिल.
१०. सभासद ग्रंथालयामध्ये शांतता राखावी, आपापसामध्ये किंवा ग्रंथालयीन कर्मचाऱ्याबरोबर चर्चा करणे टाळावे. धूम्रपान, थुंकणे, झोपणे याकरिता मनाई राहिल. ग्रंथालयात मोबाईल फोन बंद ठेवावे.
११. ग्रंथालयातून बाहेर पडताना सभासदास दिलेल्या ग्रंथाचा वर्गांक, दाखलअंक ग्रंथालयाच्या गेटवर तपासला जाईल.
१२. सभासदास ग्रंथालयाचे सभासद राहावयाचे नसल्यास त्यांनी तसा लेखी अर्ज द्यावा, त्यासोबत कार्ड प्रत करावे. त्यांवर निर्णय घेऊन इतर येणे नसल्यास अनामत रक्कम बिनव्याजी वजा करण्यात येईल.

माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी

कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान माहिती तंत्रज्ञान प्रबोधिनीकडून ऑक्टोबर २०१९ ते मार्च २०२० दरम्यान पुढील विविध प्रशिक्षण वर्ग आणि कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले.

- (PG DAC) पी जी डॅक (केंद्र सरकारचा प्रमाणित कोर्स)
१. C-DAC कडून PG DAC कोर्सच्या वर्षाला दोन बॅचेस सुरु होतात. PG DAC कोर्सची बॅच २० ऑगस्ट २०१९ ला सुरु झाली. या बॅचमध्ये ७५ विद्यार्थ्यांनी आपल्याकडे प्रवेश घेतला. ही बॅच जानेवारी २०२० ला पूर्ण झाली.
  २. या कोर्समध्ये संगणकीय भाषा (Coding Languages e.g. C++, Java, MS.Net etc.) शिकवल्या जातात.
  ३. ऑगस्ट बॅचच्या विद्यार्थ्यांसाठी करमणुकीचे कार्यक्रम, वेगवेगळ्या स्पर्धा घेतल्या गेल्या. कॅरम, बुद्धीबळ, रांगोळी सारख्या स्पर्धा विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केल्या होत्या.
  ४. P G DAC कोर्सची नवीन बॅच १८ फेब्रुवारी २०२० ला सुरु होणार आहे. बॅचमध्ये प्रवेश मिळवण्यासाठी पूर्व परीक्षा (C-CAT) ८ व १५ डिसेंबरला घेण्यात आली. यासाठी प्रबोधिनीमध्ये २१० विद्यार्थी उपस्थित होते.
  ५. पूर्व परीक्षेची तयारी प्रबोधिनीमध्ये PreDac या कोर्समार्फत करून घेतली जाते. साधारण मागील सत्रात १५ विद्यार्थ्यांनी या कोर्समध्ये सहभाग घेतला होता.

प्लेसमेंट

६. पी जी डॅक ऑगस्ट २०१९ च्या विद्यार्थ्यांसाठी प्लेसमेंटमध्ये फेब्रुवारी २०२० मध्ये सुरु होणार आहे. Cygabs Software, 3i Infotec, ETP International, Corecard, Ezy Tek Consulting Pvt Ltd. AXY² Accelya यासारख्या जवळजवळ १०० कंपन्या उपस्थित असणार आहेत. त्याचा आपल्या विद्यार्थ्यांना नक्कीच उपयोग होईल.

MKCL Corrces

७. महाराष्ट्र नॉलेज कॉर्पोरेशन लिमिटेडतर्फे MS-CIT व KLiC Certificate Courses प्रबोधिनीमध्ये घेतले जातात. या कोर्सेससाठी दरमहिन्याला नवीन बॅच सुरु केली जाते.
८. KLiC Certificate Courses हे व्यावसायिक शिक्षण देणारे कोर्सेस आहेत. या कोर्सेसची विद्यार्थ्यांना त्यांच्या व्यावसायिक कामात मदत होते.
९. MS-CIT व KLiC Certificate Courses ची परीक्षा व त्याचे प्रमाणपत्र महाराष्ट्र स्टेट बोर्ड ऑफ टेक्नॉलॉजीकडून मिळते.

आगामी कार्यक्रम

१०. दरवर्षीप्रमाणे यावर्षीही १० वी व १२ वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी खास उन्हाळी सुट्टीचे वर्ग आयोजित करणे.
११. प्रतिष्ठानतर्फे वेगवेगळ्या शाळा क्लासेसच्या SSC व HSC च्या विद्यार्थ्यांसाठी खास सुट्टीचे वर्ग आयोजित करणे. या समारोप समारंभात MKCL ने दिलेल्या Send off Kit चे वितरण करण्यात येणार आहे. महिला दिनाचे औचित्य साधून महिलांसाठी Digital Sahalihi चे आयोजन करणे.
१३. SSC आणि HSC च्या विद्यार्थ्यांसाठीप्रबोधिनीने Free Career Seminar आयोजन करणे.
१४. पी जी डॅक फेब्रुवारी २०२० च्या विद्यार्थ्यांसाठी Industry Meet चे आयोजन करणे.

उद्दिष्ट

१५. प्रबोधिनीतर्फे लष्कर आणि पोलीस खात्यातील व्यक्ती आणि त्यांचे कुटुंबिय यांसाठी फीमध्ये सवलत दिली जाते. इच्छुक आणि शैक्षणिक पात्रता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी हप्त्याने फी भरण्याची सुविधा देण्यात येते.
१६. गरजू आणि अपंग विद्यार्थ्यांना माफक दरात प्रवेश देण्यात येतो.
१७. वेगवेगळ्या कार्यक्रमाद्वारे तसेच इतर संस्थांच्या साहाय्याने अधिकाधिक संगणकीय प्रशिक्षणवर्ग चालवणे हेच प्रबोधनाचे उद्दिष्ट आहे.

विभागीय केंद्र, कराड

कार्यवृत्त

स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेब यांच्या ३५ व्या पुण्यतिथी निमित्त त्यांच्या भव्य प्रतिमेस मा. श्री. अशोकराव गणपतराव चव्हाण यांच्या हस्ते पुष्पहार घालण्यात आले. सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक ट्रस्टमधील; देशनेते स्व. यशवंतराव चव्हाण व सौ. वेणूताई चव्हाण यांच्या पुतळ्यास सकाळी ८:३० वाजता आदरणीय शरदचंद्रजी पवारसाहेब यांच्या हस्ते पुष्पहार घालण्यात आले. या प्रसंगी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र कराडचे अध्यक्ष व सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट कराडचे कार्याध्यक्ष मा. श्री. कल्लाप्पाणा आवाडे, मा. श्री. सुनिल पवार मा. श्री. राजेश पाटील (वाठारकर), मा. श्री. नंदकुमार बटाणे व इतर मान्यवर उपस्थित होते. त्याचबरोबर यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई व वेणूताई चव्हाण ट्रस्टची वार्षिक सभा सन्माननीय श्री. शरदचंद्रजी पवारसाहेब यांच्या अध्यक्षतेखाली सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट येथे पार पडली.

२५ नोव्हेंबरला दुपारी ४ वाजता सजविलेल्या बग्गीमध्ये स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेबांची प्रतिमा ठेवून यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे सचिव श्री. मोहनराव डकरे यांच्या हस्ते श्रीफळ वाढवून पदयात्रेस प्रारंभ झाला. सौ. वेणूताई चव्हाण ट्रस्ट येथून या पदयात्रेस प्रारंभ झाला. ही पदयात्रा विरंगुळा येथील साहेबांच्या प्रतिमेस पुष्पहार घालून, विजय दिवस चौकातून, पुढे टिळक हायस्कूल येथील स्व. लोकमान्य टिळक व स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या पुतळ्यास पुष्पहार घालण्यात आले. त्यानंतर स्व. पी. डी. पाटील यांच्या निवासस्थानातील त्यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करण्यात आले. त्यानंतर कन्या शाळा, चावडी चौक, मार्गे पदयात्रा प्रीतीसंगम बागेतील स्व.

यशवंतराव चव्हाण साहेबांच्या समाधी स्थळी पोहोचली. या पदयात्रेस शिवाजी शिक्षण संस्थेच्या यशवंतराव चव्हाण सायन्स कॉलेज व सौ. वेणूताई चव्हाण कला व वाणिज्य कॉलेजचे प्राचार्य त्याचप्रमाणे सर्व प्राध्यापक बंधू भगिनी तसेच यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे व सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट या दोन्ही संस्थांचे कर्मचारी उपस्थित होते. समाधीस्थळी सर्व मान्यवरांनी पुष्पांजली वाहिली.

स्वतंत्र भारताच्या ७० व्या प्रजासत्ताक दिनानिमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, विभागीय केंद्र कराड व सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट कराड या दोन्ही ठिकाणी कराड केंद्राचे सचिव श्री. मोहनराव डकरे यांच्या हस्ते ध्वजारोहण करण्यात आले. या कार्यक्रमासाठी दोन्ही संस्थांचे सर्व कर्मचारी तसेच सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक अभ्यासिकेतील विद्यार्थी व विद्यार्थिनी उपस्थित होते.

स्व. सौ. वेणूताई चव्हाण ९४ वी जयंती

सौ. वेणूताई चव्हाण भारतीय स्त्री जीवनाचा आदर्श होत्या. यशवंतरावजींच्या राजकीय जडण-घडणीमध्ये मातोश्री ति. विठामाता यांच्याप्रमाणेच सौ. वेणूताईंचा अग्रक्रमाने वाटा होता. स्व. वेणूताईंच्या ९४ व्या जयंती दिनानिमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र कराड येथे २ फेब्रुवारी २०२० रोजी सौ. वेणूताई व स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेब यांच्या प्रतिमेस सचिव श्री. मोहनराव डकरे यांच्या हस्ते पुष्पहार घालण्यात आले. तसेच सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट येथील स्व. यशवंतराव चव्हाण व सौ. वेणूताई चव्हाण यांच्या पुतळ्यास पुष्पहार घालण्यात आले यावेळी कर्मचारी वर्ग व अभ्यासिकेतील विद्यार्थी वर्गही उपस्थित होता.

विभागीय केंद्र नागपूर आयोजित मा. श्रीमती प्रतिभाताई पाटील यांच्या सत्कारप्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना श्रीमती पाटील व मंचावर उपस्थित मान्यवर

विभागीय केंद्र नागपूर आयोजित युगांतर व्याख्यानमाला समारोप- मा. श्री. सुरेश द्वादशीवार यांच्या सत्कारप्रसंगी डावीकडून श्री. समीर सराफ, डॉ. गिरीश गांधी, डॉ. यशवंत मनोहर, श्री. विकासजी सिरपूरकर, श्री. विलासजी मुत्तेमवार, डॉ. प्रदीपजी पिटाळकर, सुश्री. अरुणा सवाने

विभागीय केंद्र औरंगाबाद आयोजित आदरणीय यशवंतराव चव्हाण साहेब यांच्या पुण्यतिथी दिनानिमित्त त्यांच्या पुतळ्यास पुष्पहार घालून अभिवादन करताना सुबोध जाधव, गणेश घुले, राजेंद्र वाळके, उदय भोसले, ज्ञानेश बोंद्रे, मनोज आदमाने, बाळू कुलकर्णी आदी मान्यवर.

विभागीय केंद्र औरंगाबाद व विकास अध्ययन केंद्र यांच्यातर्फे बालदिनानिमित्त इयत्ता सहावी ते दहावीच्या विद्यार्थ्यांसोबत 'सायबर सुरक्षा आणि बालविश्व' या विषयावर मार्गदर्शन करताना मा. रेणुका कड

विभागीय केंद्र कराडच्या वतीने आयोजित मा.यशवंतराव चव्हाण यांचा ३५ वा पुण्यतिथी कार्यक्रम. यावेळी उपस्थित मा. कल्लाप्पाणा आवाडे व इतर मान्यवर

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ आयोजित
ज्येष्ठ साहित्यिक वीणाताई गवाणकर मुलाखत

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ आयोजित फर्स्ट एड, पी.सी.आर ट्रेनिंग प्रोग्राम

विभागीय केंद्र अंबाजोगाईच्या वतीने मा. शरदचंद्रजी पवार साहेब यांच्या वाढदिवसानिमित्त आयोजित
'परिवर्तनाचे पाईक - शरदचंद्र पवार साहेब' या विषयावर ज्येष्ठ पत्रकार मा.विजय चोरमारे यांच्या व्याख्यानाचा कार्यक्रम.
यावेळी उपस्थित मा. पंडितरावजी दौंड, मा. राजकिशोर मोदी, डॉ.नरेंद्र काळे व इतर

विभागीय केंद्र नांदेडच्या वतीने राष्ट्रपिता महात्मा गांधी यांच्या १५० व्या जयंतीनिमित्त आयोजित कार्यक्रमात
मा. तुषार गांधी तसेच विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष मा. श्री. कमलकिशोर कदम, इतर मान्यवर व उपस्थित जनसमुदाय.

वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन विभागाच्या वतीने आयोजित 'सोलर चार्जर कार्यशाळा' मधील सहभागी विद्यार्थी

विभागीय केंद्र नाशिक व लोकज्योती ज्येष्ठ नागरिक मंच यांच्या संयुक्त विद्यमाने जागतिक ज्येष्ठ नागरिक दिनानिमित्त ज्येष्ठ सन्मानार्थीसोबत अॅड. जयंत जायभावे, सुरेश भटेवरा, कैलास कमोद, कविता कर्डक, सुरेश विसपुते, रमेश डहाळे आदि मान्यवर

विभागीय केंद्र नाशिकच्या वतीने सूर विश्वास मैफिलीत गायन करताना रजिंदर कौर, सुजित काळे (तबला), कृपा परदेशी (संवादिनी)

विभागीय केंद्र नवी मुंबईच्या वतीने 'युथ कौन्सिल, नेरळ' या संस्थेस सन २०१९ चा 'यशवंतराव चव्हाण गौरव पुरस्कार' प्रदान करण्यात आला.

सृजन या उपक्रमांतर्गत शालेय मुलांसाठी 'प्राण्यांशी मैत्री' हा कार्यक्रम घेण्यात आला होता. मा. सुनील कदम यांनी यावेळी मुलांना मार्गदर्शन केले.

यशवंतराव प्रतिष्ठान मुंबई सृजन, न्यु होरायझन आणि हेल्थ फाउंडेशन यांच्या वतीने आयोजित आरोग्य शिबिर. यावेळी उपस्थित मा. सुप्रियाताई सुळे व इतर.

विभागीय केंद्र रत्नागिरी यांच्या वतीने ऐडिप योजनेअंतर्गत दिव्यांग व्यक्तींसाठी मोफत कृत्रीम अवयव आणि साहित्य वाटप शिबिर कार्यक्रमात उपस्थित मान्यवर

विभागीय केंद्र ठाणेच्या वतीने सोमय्या कॉलेजमध्ये विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेबाबत मार्गदर्शन

विभागीय केंद्र ठाणेच्या वतीने महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरणाच्या अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना ताण-तणाव व्यवस्थापन मार्गदर्शन शिबिर

विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने महात्मा जोतिबा फुले पुण्यतिथीनिमित्त महात्मा फुले यांच्या पुतळ्याला पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन

विभागीय केंद्र लातूरच्यावतीने 'महाराजा सयाजीराव गायकवाड: विचार आणि कार्य' या विषयवार मा. बाबा भांड यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. यावेळी मा. जनार्दन वाघमारे, मा.नागोराव कुंभार, डॉ.कुसुम मोरे

शिक्षण विकास मंच चे प्रमुख संयोजक आणि ज्येष्ठ शिक्षणतज्ज्ञ डॉ. वसंत काळपांडे यांच्या वयाच्या सत्तरीनिमित्त मा. दिनकर गांगल यांच्या हस्ते सत्कार करण्यात आला.

शिक्षण विकास मंच आयोजित जिल्हा परिषद शाळा खर्डी, तालुका सेलू येथील शालेय विद्यार्थ्यांनी अनुवादित केलेल्या 'आनंददेरो झाड' या पुस्तकाचे प्रकाशन

विभागीय केंद्र सोलापूर आयोजित कायदेविषयक व्याख्यानमालेच्या वेळी दीपप्रज्वलन करताना अॅड. सुधाकर आव्हाड व इतर

विभागीय केंद्र सोलापूर आयोजित राजकीय अर्थकारणाचे परिणाम या विषयावर बोलताना डॉ. अजित जोशी

विभागीय केंद्र जळगावच्या वतीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाचे प्रथम कुलगुरु डॉ.एन.के.ठाकरे याना सन २०१९ चा यशवंतराव चव्हाण गौरव पुरस्कार मा.अरुण गुजराथी यांच्या हस्ते प्रदान करण्यात आला. यावेळी मा.रविंद्र पाटील व इतर मान्यवर उपस्थित होते.

विभागीय केंद्र परभणीच्यावतीने आयोजित यशवंत व्याख्यानमाले प्रसंगी दीप प्रज्वलन करताना प्राचार्य बाळासाहेब जाधव, प्रा. वामनराव जाधव, अरविंदराव जाधव व इतर

विभागीय केंद्र, परभणी आयोजित यशवंतराव चव्हाण स्मृती व्याख्यानमाला

शेतीकड्डा विषय: कांदा उत्पादन तंत्रज्ञान, प्रास्ताविक: प्रा. राजेंद्र लिपने, वनस्पतीशास्त्र विभाग, कृषी महाविद्यालय सोनई ता. नेवासा जी. अहमदनगर

मा.यशवंतराव चव्हाण यांचे देवराष्ट्रे येथील जन्मघर स्मारकास भेट देणारे पाहुणे तसेच अभ्यासक

७ वा औरंगाबाद फिल्म फेस्टिवल

कायदेविषयक साहाय्य जीवनदीप महाविद्यालय, खर्डी आयोजित विधिसाक्षरता कार्यशाळा

कायदेविषयक साहाय्य विभाग जीवनदीप महाविद्यालय गोवेली विधिसाक्षरता कार्यशाळेस उपस्थित विद्यार्थी

विज्ञानगंगा या उपक्रमांतर्गत प्रा. विनय आर. आर. यांचे 'प्रकाश आणि अंधार' या विषयावरील चर्चासत्रास उपस्थित मान्यवर

पीजी डॅक ऑगस्ट २०१९ च्या तुकडीतील विद्यार्थी

'दिव्यांग हक्क पुनर्वसन प्रणाली सक्षमीकरण कार्यशाळे'चे आयोजन दिनांक ८, ९ व १० नोव्हेंबर २०१९ रोजी करण्यात आले होते.

दिव्यांग विभाग सचिवालय पातळीवर वेगळा करण्यात यावा यासाठीचे निवेदन यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या वतीने मा. मुख्यमंत्री उद्धवजी ठाकरे यांना देण्यात आले. यावेळी मा.सुप्रियाताई सुळे, मा.विजय कान्हेकर, मा. नीलम गोन्हे

विभागीय केंद्र, पुणे

कार्यवृत्त

कृषी व सहकार विभाग

१) प्रश्नमंजुषा स्पर्धा (ग्रामीण) :

एकूण ५५ शाळांतील इयत्ता ८ वी चे १५११ विद्यार्थी व ९ वी चे १४५७ विद्यार्थी असे एकूण २९६८ विद्यार्थी यांनी डॉ. राधाकृष्णन प्रश्नमंजुषा स्पर्धेत सहभाग घेतला. पुणे जिल्हा शिक्षण मंडळाच्या ९ विभागीय केंद्रांवर वरील विद्यार्थ्यांमध्ये साधारणपणे ८ वी चे पाच आणि ९ वी चे पाच असे शाळांमधून गुणानुक्रमे आलेल्या विद्यार्थ्यांची द्वितीय स्तर परीक्षा दि.५-१२-२०१९ रोजी घेण्यात आली. ८ वी साठी दहा व ९ वी साठी दहा अशी रोख पारितोषिके प्रत्येकी गुणानुक्रमे रु.५००/- रु.४००/- रु.३००/- व उत्तेजनार्थ ७ पारितोषिके प्रत्येकी रु. २००/- या प्रमाणे पुणे शिक्षण मंडळामार्फत वाटण्यात आली.

२) निबंध स्पर्धा ग्रामीण :

प्रश्न मंजुषेप्रमाणे त्यानंतर इयत्ता ८ वी व ९ वी विद्यार्थ्यांसाठी डॉ. राधाकृष्णन् या विषयावर निबंध स्पर्धांचे आयोजन केले होते. सर्व निबंध सौ. शाळीग्राम, माजी शिक्षिका, कै. वसंतदादा पाटील विद्या निकेतन यांनी तपासले. एकूण विद्यार्थ्यांमधून एकत्रितपणे १० पारितोषिके वाटण्यात आली.

३) महाराष्ट्र को-ऑपरेटिव्ह सोसायटीज (निवडणूक) नियम:

महाराष्ट्र शासनाने शासन राजपत्र क्र. ३९० दि. २४ ऑक्टोबर २०१९ नुसार सहकारी गृहनिर्माण संस्थांसाठी निवडणूक नियम जाहीर केले. त्यावर व्यासपीठाच्या २९ ऑक्टोबर २०१९ च्या सभेमध्ये चर्चा झाली. त्यास अनुसरून मा. सचिव (सहकार) महाराष्ट्र शासन यांना काही सुधारणा सुचविण्यात आल्या आहेत. अद्याप नवीन नियम कार्यवाहीत आले नसून निवडणुका वेळोवेळी पुढे ढकलण्यात आल्या आहेत. (२९.२.२०२०पर्यंत) शासनाकडून सुधारित निवडणूक नियम अपेक्षित आहेत.

४) गृहनिर्माण संस्था / अपार्टमेंट सभासदांच्या नांवे प्रॉपर्टी कार्डस :

शासनाकडे १५ वर्षावरील सहकारी संस्थांसाठी त्यांच्या खालील जमिनीचे हस्तांतरण करणेबाबत प्रकरण सादर केले होते. त्या अनुषंगाने संस्था व अपार्टमेंट सभासद यांचे नावे प्रॉपर्टी कार्ड

करण्याबाबतचे आदेश महसूल व वन विभाग नोटीफिकेशन दि. ३० ऑगस्ट २०१९ रोजी निघाले. ते राजपत्र असाधारण क्र.३०२ दिनांक ३१.८.२०१९ मध्ये प्रसिद्ध झाले. मध्यंतरी याबाबत शासन मोहीम राबविणार आहे असे वर्तमानपत्रात प्रसिद्ध झाले होते. डॉ. तोष्णीवाल, अपर निबंधक, सहकार यांचेकडे २१ नोव्हेंबर २०१९ नुसार पत्र व्यवहार केला आहे. जेणेकरून सहकारी गृहनिर्माण संस्था सभासदांना याचा फायदा त्वरित मिळू शकेल.

५) लॉ ऑफ लिमिटेसन सन १९६३ :

दि. २७ डिसेंबर २०१९ रोजी, सुप्रीम कोर्ट सिव्हील अपिल ७७६४/२०१४ व स्पेशल लिव्ह पिटीशन ८३३२-७/२०१४ यावरील सुप्रीम कोर्ट निर्णय ७.८.२०१९ यावर सदर निवाड्यातील लिमिटेसन कायदा सार्वजनिक मालमत्तांना लागू करण्यात येऊ नये असे सुचविले आहे. याबाबत १.२.२०१९ चे व्यासपीठाच्या सभेत चर्चा करण्यात आली. काय दुरुस्ती सुचवावी यावर सिनियर अॅड. यांचा सल्ला घेण्यात येत आहे.

६) नारी सबलीकरण :

वरील विषयावर एक प्रस्ताव, मा. जावडेकर माहिती व प्रसारण मंत्री यांना २३.१.२०२० चे पत्राने पाठविला आहे. त्याची प्रत मा. सौ. सुप्रियाताई सुळे यांना मुख्यालयात पाठविली आहे.

७) कर्जदार शेतकरी अडचणी निवारण :

यासंबंधीचा एक प्रस्ताव मा. महेशकुमार जैन (डेप्युटी गव्हर्नर, रिझर्व बँक) यांना दि. ६.१२.२०१९ चे पत्राने सादर केला आहे.

सालाबादाप्रमाणे दिवाळी पहाटचा कार्यक्रम दि. ७ ऑक्टोबर २०१९ रोजी सकाळी ५ ते ९ पार पडला. संपूर्ण संयोजन मा. काकडे सो. यांनी केले. बहारदार गाण्यांनी कार्यक्रमाची लज्जत वाढली. हजारो प्रेक्षकांचे मनोरंजन झाले. कुमार आर्य काकडे याने मावळ्याच्या वेशातील तडफदार नृत्याविष्कार सादर केला. तसेच त्याच्या ताशा वादनाचे टाळ्यांच्या गजरात प्रेक्षकांकडून कौतुक झाले. कार्यक्रमांमध्ये माहिती अधिकार कायदा याचे हिरीरीचे पुरस्कर्ते श्रीयुत विवेक वेलणकर यांचा सत्कार मा. शिवशाहीर बाबासाहेब पुरंदरे व मिलिंद जोशी, महाराष्ट्र साहित्य परिषद यांच्या हस्ते करण्यात आला. कार्यक्रमाचे नेटके सूत्रसंचालन मा. सुनिल महाजन यांनी केले. कार्यक्रम यशस्वी करण्यास श्रीयुत सुरतवाला व त्यांचे सहकारी यांचे साहाय्य झाले.

विभागीय केंद्र, नागपूर कार्यवृत्त

सौ. बबिता सुभाष ताडे, करोडपती महिला सत्कार

क्रांतीज्योत सावित्रीबाई फुले यांनी स्त्रियांना खऱ्या अर्थाने स्वातंत्र्य देण्याचे काम केले. ज्या महिला सर्वच क्षेत्रात जणूकाही बंदिस्त म्हणून राहात होत्या त्यांच्यासाठी विचारांची दालन उघडी केली. त्याचे फलित म्हणून २१ व्या शतकातील महिला विविध क्षेत्रात स्वतःला सिद्ध करीत आहेत. ही अतिशय अभिमानाची बाब आहे. विदर्भातील अशीच एक खेड्यात राहणारी 'सावित्रीची लेक' करोडपती झाली, तिचे नाव सौ. बबिता सुभाष ताडे! चिखलदऱ्याला जन्मलेली व अंजनगाव सूर्जीत स्वतःचे व्यक्तिमत्त्व विकसीत करणारी बबिता ही अमिताभ बच्चनच्या कार्यक्रमात करोडपती झाली. त्यानिमित्ताने सौ. बबिता सुभाष ताडे यांचा यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने सोमवार दि. ६ ऑक्टोबर, २०१९ रोजी सत्कार करण्यात आला.

हा सत्कार सोहळा लेखक विचारवंत व ज्येष्ठ संपादक मा. श्री. सुरेश द्वादशीवार यांच्या शुभहस्ते व मेघे ग्रुप ऑफ स्कूलच्या संचालिका मा. सौ. आभा मेघे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत संपन्न झाला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी कृष्णा इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस, कराडचे कुलपती मा. डॉ. वेदप्रकाश मिश्रा होते.

स्व. यशवंतराव चव्हाण यांची पुण्यतिथी

आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार व संयुक्त महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या ३५ व्या पुण्यतिथीनिमित्त सामाजिक क्षेत्रात कार्यरत असणाऱ्या व्यक्तीला रोख रक्कम पंधरा हजार, शाल, श्रीफळ व सन्मानचिन्ह असे स्वरूप असलेला " यशवंतराव चव्हाण गौरव पुरस्कार" देऊन गौरविण्यात येते.

२०१९ चा पुरस्कार श्री. सुधारक गायधनी यांना देण्यात आला. हा पुरस्कार ज्येष्ठ पत्रकार श्री. मधुकरराव भावे यांच्या शुभहस्ते देण्यात आला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी साहित्यिक मा.प्रा.डॉ. कोमल ठाकरे होते.

हा पुरस्कार वितरण सोहळा स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या पुण्यतिथीदिनी दि. २५ नोव्हेंबर २०१९ रोजी सायं. ५:३० वाजता आयोजित करण्यात आला.

कार्यकारिणीची सभा

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने शनिवार दि. १२ डिसेंबर, २०१९ रोजी दु. ४:०० वाजता वनराई फाऊंडेशन कार्यालय, यश कॉम्प्लेक्स, दुसरा मजला, भरतनगर चौक, अमरावती रोड, नागपूर - येथे सभा आयोजित करण्यात आली. सभेच्या अध्यक्षस्थानी विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी होते.

मा. प्रतिभाताई पाटील यांना नागरी सत्कार समारंभ

देशाच्या माजी राष्ट्रपती माननीय प्रतिभाताई पाटील नागपूर येथील हिवाळी अधिवेशनात विदर्भातील जनतेला आणि विधान मंडळाच्या आमदारांच्या भेटीसाठी आवर्जून होत्या व योगायोगाने १९ डिसेंबर हा त्यांचा वाढदिवस! त्यांच्या यशस्वी आयुष्याची ८५ वर्षे पूर्ण केल्यानिमित्ताने त्यांच्या सत्कार कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

हा कार्यक्रम देशाचे ज्येष्ठ नेते आदरणीय शरदचंद्र पवार साहेब यांच्या शुभहस्ते व महाराष्ट्राचे मुख्यमंत्री माननीय उद्धवजी ठाकरे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत आयोजित करण्यात आला. या समारंभाचे अध्यक्षस्थान विधान सभेचे अध्यक्ष श्री. नाना पटोले यांनी भूषविले. याप्रसंगी मंत्रीमंडळातील मंत्री सर्वश्री छगनराव भुजबळ, बाळासाहेब थोरात, सुभाषजी देसाई, जयंतराव पाटील, एकनाथराव शिंदे व डॉ. नितीन राऊत कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. बुधवार, दि. १८ डिसेंबर २०१९ रोजी सायं. ५:३० वाजता हा सोहळा संपन्न झाला.

युगांतर व्याख्यानमाला

महाराष्ट्रातील सुप्रसिद्ध विचारवंत कादंबरीकार व ज्येष्ठ संपादक प्रा. सुरेश द्वादशीवार यांचे आजच्या संदर्भातील महत्त्वपूर्ण विषयावर "युगांतर व्याख्यानमालेअंतर्गत" 'धर्म', 'नीती', 'न्याय', 'स्वातंत्र्य', 'समता', 'बंधुता', 'राजकारण', 'सेक्युलॅरिझम', 'लोकशाही' व 'गांधीच्या मनातील जागतिक एकात्मता' या दहा विषयांवर व्याख्यानमाला दि. २१ ते ३० डिसेंबर, २०१९ पर्यंत आयोजित करण्यात आले.

समाजातील आजची परिस्थिती या सर्व प्रश्नांच्या संदर्भात अतिशय चिंताजनक असून या संदर्भातील मूलभूत चिंतनाची

आपल्यापरीने लोक निष्कर्ष काढत आहेत. या सर्व विषयांच्या संदर्भात मूलभूत चिंतनाची आज प्रकर्षाने गरज आहे. हे सर्व विषय मानवी जीवनाच्या संदर्भात समाजात शांतता प्रस्थापित करण्याच्या संदर्भात व एकात्मतेच्या संदर्भात देखील महत्त्वाचे आहेत. या सर्व विषयांचा सकारात्मक परिणाम समाजावर व्हावा या उद्देशाने या व्याख्यानमालेचे आजोयन करण्यात आले.

राष्ट्र व धर्म : विचारमंथन

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने शनिवार दि. २५ जानेवारी, २०२० रोजी "राष्ट्र व धर्म: विचारमंथन" या विषयावर व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले.

याप्रसंगी ज्येष्ठ साहित्यिक व विचारवंत, मा.डॉ. यशवंत मनोहर, मा.डॉ. वेदप्रकाश मिश्रा, कुलपती, कृष्णा इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस, कराड, मा. पंडित विपिन जैन शास्त्री, जैन दर्शनाचार्य, मा.श्री. सरदार जगजीत सिंग, वरिष्ठ समाजसेवी, मा.डॉ. ख्वाजा रब्बानी, माजी निदेशक पुरातत्त्व विभाग, भारत सरकार, मा. रेवरन्ट जॉन जॉर्ज, प्रमुख पादरी यांनी "राष्ट्र व धर्म : विचारमंथन" या विषयावर आपले अनुभव व विचार व्यक्त केले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विभागीय केंद्र, नागपूरचे अध्यक्ष मा.डॉ. गिरीश गांधी होते.

स्त्री व समाज

जेव्हा स्त्रीमध्ये बदल होत जातो तेव्हा समाजामध्येही बदल होणे अटळ असते. समाजबदलाची प्रक्रिया ही स्त्रीच्या बदलात प्रतिबिंबित होत असते. समाजबदलाची ती इन्डेक्स असते. कोणत्याही समाजात बदल होत आहे की नाही, होत असेल, तो किती, कसा होतो आहे, हे अभ्यासायचे असेल तर स्त्रीमधील बदल लक्षात घेतला, तरी कळू शकते.

म्हणून म्हणावेसे वाटते, भारतीय समाजात निश्चितपणे बदल घडू पाहत आहेत, कारण भारतीय स्त्री बदलते आहे. हुंडाविरोधी, बलात्कारविरोधी आंदोलन करण्यासाठी आता घरातील स्त्री रस्त्यावर येत आहे. समाजात बदल घडवायला, समाजातील दीनदुबळ्यांना प्रेम द्यायला ती हिरीरीने पुढे सरसावली आहे. स्त्रीने पुरुषाला संसारात, सुखदुःखात साथ दिली. आता पुरुषाने तिलाही साथ देण्यासाठी आपणहून पुढे यायला हवे.

- यशवंतराव चव्हाण

विभागीय केंद्र, नाशिक कार्यवृत्त

‘ज्येष्ठ नागरिक आनंद मेळावा’ मंगळवार १ ऑक्टोबर २०१९

ज्येष्ठ नागरिकांनी आपल्या कर्तृत्वाने इतिहास घडवला असून त्या इतिहासाचा आजच्या पिढीने वर्तमानात उपयोग करून घेऊन स्वतःचा भविष्यकाळ उज्वल करावा. आज समाजातील अनेक व्यक्ती सुसंवादापेक्षा अनावश्यक चर्चा करण्यात धन्यता मानतात. त्यातून संस्कारांचा व नैतिक मूल्यांचाही प्रश्न निर्माण झाला आहे. सत्याच्या बाजूने बोलण्याचे धाडसही समाज हरवत चालला आहे. त्यासाठी ज्येष्ठांनी आपल्या ज्येष्ठत्वाचा अधिकार गाजवण्याची गरज आहे. त्यांनी आपल्या अनुभवाचा, ज्ञानाचा उपयोग समाजाच्या नव्या जडणघडणीसाठी करावा, असे प्रतिपादन ख्यातनाम विधिज्ञ अॅड. जयंत जायभावे यांनी केले.

जागतिक ज्येष्ठ नागरिक दिनानिमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र, नाशिक व ‘लोकज्योती ज्येष्ठ नागरिक मंच’ यांच्या संयुक्त विद्यमाने शालिमार येथील ‘प.सा. नाट्यमंदिर’मध्ये व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. याप्रसंगी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून अॅड. जायभावे बोलत होते.

यावेळी मार्गदर्शन करताना जायभावे यांनी कायद्याविषयी समाजात असलेले अज्ञान व त्याकडे बघण्याचा दृष्टिकोन यांविषयी विचार व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी म्हणून बोलताना ज्येष्ठ पत्रकार सुरेश भटेवरा म्हणाले, की आज देशात तरुणांची संख्या जास्त असली तरी ज्येष्ठ नागरिकांनी जीवनाच्या झळा सोसून, लोकजीवनात तळागाळात जाऊन आपल्या आयुष्याला आकार दिला. म्हणूनच त्यांच्या विचारांची देशाला खरी गरज आहे. यासाठी ज्येष्ठांनी आपल्या अनुभवांचे योगदान द्यावे. समाजाचा ढासळलेला जीवनस्तर ही आज सगळ्यांच्या पुढ्यात निर्माण झालेली समस्या आहे. महात्मा गांधी व भगवान बुद्धाचा विचारच समाजाला तारणार आहे. म्हणून त्यांच्या विचारांची जोपासना करावी. यावेळी भटेवरा यांनी दिल्लीतील व पत्रकारितेतील अनुभव कथन केले. स्वागत व प्रास्ताविक करताना प्रतिष्ठानचे कार्याध्यक्ष विश्वास ठाकूर म्हणाले, की ज्येष्ठ नागरिकांच्या मूलभूत प्रश्नांवर उपाय शोधण्यासाठी व दैनंदिन आयुष्यात त्यांना हक्क व सन्मान मिळवून देण्यासाठी या आनंद

मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले आहे. याप्रसंगी वैशिष्ट्यपूर्ण कार्य करणाऱ्या ज्येष्ठ नागरिकांना सन्मानित करण्यात आले. त्यात रामचंद्र काशिनाथ बर्वे, कमलाकर शंकरराव सबनीस, शिवाजी पुंजू जाधव, राधाकृष्ण रखमाजी जाधव, अलका खुशाल गारस, जितेंद्र येवले यांचा समावेश होता. सन्मानार्थींच्या वतीने कमलाकर सबनीस यांनी मनोगत व्यक्त केले. लोकज्योती ज्येष्ठ नागरिक मंचाच्या वतीने सचिव रमेश डहाळे यांनी मनोगत व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन राजश्री मनोज शिंपी यांनी केले, तर प्रतिष्ठानचे सचिव डॉ. कैलास कमोद यांनी आभार प्रदर्शन केले. कार्यक्रमास प्रतिष्ठानच्या सदस्या सौ. कविता कर्डक व लोकज्योती ज्येष्ठ नागरिक मंचचे अध्यक्ष सुरेश विसपुते, उपाध्यक्ष भा.रा. सूर्यवंशी, कार्याध्यक्ष डी.एम. कुलकर्णी तसेच विठ्ठलराव देवरे, देवराम सैंदाणे, वसंतराव पुंड, रंजन शहा, विठ्ठलराव सावंत, अॅड. दौलतराव घुमरे, रमेश देशमुख व ज्येष्ठ नागरिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

चित्रपट चावडी: ‘पर्सॅपोलीस’ शनिवार ५ ऑक्टोबर २०१९

‘चित्रपट चावडी’ उपक्रमांतर्गत सुप्रसिद्ध इराणी अॅनिमेशन दिग्दर्शक मार्जेन सत्रापी हिचा ‘पर्सॅपोलीस’ हा चित्रपट दाखविण्यात आला. चार अॅनिमेशन पटांच्या मालिकेतील हा दुसरा चित्रपट हाही ‘वॉल्टझ २ विथ बशीर’ प्रमाणे

आत्मचरित्रात्मक आहे. १९७९ च्या इराणमधील इस्लामिक क्रांतीच्या पार्श्वभूमीवर एका छोट्या, संवेदनशील, खेळकर मुलीची धीट आणि ध्येयवेडी कहाणी आहे. ही मुलगी अर्थातच मार्जेन सत्रापी स्वतःच आहे. क्रांतीपूर्व इराण हा प्रागतिक होता व एका उचभू घरात रहाणारी मार्जेन अचानकपणे आलेल्या इस्लामिक क्रांतीच्या झंझावाताने हादरून गेली. त्यानंतर ती शिक्षणासाठी फ्रान्समध्ये आली. युरोपमधील मुक्त वातावरण तिला फारसे रुचले नाही. तिला मातृभूमीकडे परतण्याचे वेध लागले. हा तिचा प्रवास वैचारिक आंदोलनाने व भूराजकीय बदलांनी अत्यंत संस्मरणीय होतो. २००८ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या इराणी चित्रपटाचा कालावधी ९६ मिनिटांचा होता.

सूर विश्वास: पं.शंकरराव वैरागकर (गायक)

शनिवार २६ ऑक्टोबर २०१९

विश्वास ग्रूपतर्फे 'सूरविश्वास'चे नववे पुष्प पं. शंकरराव वैरागकर यांनी गुंफले. ओंकार वैरागकर (तबला), सागर कुलकर्णी (संवादिनी), अथर्व वैरागकर, ईश्वरी वैरागकर (स्वरसाध) प्रसाद शेळके (पखवाज) अन्नपूर्णा सौन्दाणे (टाळ) यांनी साथसंगत केली. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. स्मिता मालपुरे

यांनी केले. मैफिलीची सुरुवात 'रागभैरव' रागाने केली. विलंबित बडा ख्यालचे शब्द होते 'बलमवा मोरे सैय्या'. मैत्रीपूर्ण नात्याची वीण उसवतानाच, आतला प्रेमाचा झरा, कितीही संकटे येऊ दे. तुझे माझे नाते चिरंतन आहे, हाच सूर यात होता. त्यानंतर छोटा ख्याल सादर केला. एकतालात 'हर हर महादेव'मधून परमेश्वराची आराधना करत भावभक्तीचे दर्शन समोर आले. यानंतर तुमरी सादर केली. 'याद पिया की आये' या शब्दांतून आर्त जाणीव व्यक्त केली. या आर्तपूर्ण स्वरांनंतर 'किरवाणी' रागातील भजन सादर केले. 'जगत में झूठी देखी प्रीत' प्रीतीचं इतकं परखड दर्शन स्वरांतून नवा विचार देऊन गेले. मैफिलीचा समारोप 'वैकुंठीचा राया' या भैरवीने झाला. त्यात रसिक चिंब भिजले नसते तर नवलच. कार्यक्रमात विविध क्षेत्रांत उल्लेखनीय कार्याबद्दल मान्यवरांना सन्मानित करण्यात आले. त्यात महाराष्ट्र गोवा बार अँड. कौन्सिल अध्यक्षपदी निवड झाल्याबद्दल अविनाश भिडे यांचा, 'कविताच माझी कबर' या संग्रहाला मिळालेल्या २१ पुरस्कारांबद्दल कवी संजय चौधरी यांचा आणि 'चित्रवेध' काव्य पुरस्काराबद्दल तन्वी अमित यांचा सन्मान शंकरराव वैरागकर यांच्या हस्ते करण्यात आला. कलावंतांचा सन्मान रमेश देशमुख, डॉ. मनोज शिंपी, सतीश गायधनी, शिल्पा कवीश्वर, विनायक देवधर, मिलिंद धर्तिंगण, माधुरी कुलकर्णी यांच्या हस्ते करण्यात आला.

चित्रपट चावडी: 'स्पिरीटेड अवे'

शुक्रवार ८ नोव्हेंबर २०१९

सुप्रसिद्ध जपानी दिग्दर्शक 'हयाओ मियाझाकी' यांचा 'स्पिरीटेड अवे' हा चित्रपट दाखविण्यात आला. आधुनिक संपन्न जपानमधील बिहीरो आणि तिच्या आईवडिलांची ही साधी सोपी गोष्ट आहे.

एका जुन्या मोडकळीला आलेल्या मनोरंजन उद्यानात हे तिघेजण अपघाताने येतात. तिथून मियाझाकी आपल्या सवारना एका वेगळ्याच परिकथेचा स्पर्श असलेल्या जगात घेऊन जातो. 'स्पिरीटेड अवे' ही एका अर्थाने आधुनिक परिकथाच आहे.

'चिहीरो' ही जपानच्या तरुण पिढीची प्रतिनिधी आहे. तिच्या पुढील पर्यायाने जपानी समाजापुढील अनेक आव्हाने व प्रश्न यांचा उहापोह चित्रपटात येतो.

मियाझाकी हे जपानचे अत्यंत नावाजलेले चित्रपट दिग्दर्शक आहेत. तसेच ते तत्त्वज्ञानी आहेत. २००१ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या जपानी चित्रपटाचा कालावधी १२५ मिनिटांचा होता.

सूर विश्वास: अमृता जोशी (गायिका)

शनिवार दि.१६ नोव्हेंबर २०१९

विश्वास ग्रूपतर्फे 'सूरविश्वास'चे दहावे पुष्प अमृता जोशी यांनी गुंफले. रसिक कुलकर्णी (तबला), कृपा परदेशी (संवादिनी), जास्वंदी जोशी (तानपुरा), केतकी गोरे (तानपुरा) यांनी साथसंगत केली. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. स्मिता मालपुरे यांनी केले. मैफिलीची सुरुवात बिलासखानी रागाने केली. बंदिश होती 'बिसरावे काहे बलमा'. या बंदिशीतून स्वरांचा धारदारपणा आणि माधुर्य एकाच वेळी समोर आले. त्यानंतर छोटा ख्याल सादर केला. 'दिन कटत रैन' मनाचं रितेपण आणि हळवेपण याचं प्रखर दर्शन यातून तिने घडवले. लोकगीत आणि शास्त्रीय संगीत यांचा अनोखा मिलाफ संगीतात आला आहे. त्याचीच अनुभूती 'राजस्थानी मांड' या गीत प्रकारातून दिली.

'सावरीया' या शब्दातून राजस्थानी जीवन व्यवहारांच्या परंपरांची जाणीव व्यक्त झाली. भावभक्ती व नामस्मरणातून वातावरणात चैतन्य निर्माण झाले. भजन होते 'गिरीधर के घर जाऊ'. यानंतर मैफिलीत परमोच्च बिंदू गाठला तो भैरवीने. शब्द होते 'जीवन के दिन चार'. साथसंगत करणाऱ्या कलावंतांचा सन्मान मॉडर्न एज्युकेशन सोसायटीच्या विश्वस्त स्मिता गायधनी, राजश्री शिंपी, नाट्य समीक्षक एन.सी. देशपांडे, अँड. प्रेरणा देशपांडे, सुवर्णा महाबळ यांच्या हस्ते करण्यात आला.

'सर्वसामान्य माणूस आणि भारतीय अर्थव्यवस्था' या

विषयावर व्याख्यान

रविवार २४ नोव्हेंबर २०१९

जागतिकीरणाचा वेग प्रचंड वाढला होता. त्यासोबत भारताचा आर्थिक विकासाचा दर कमी होता. यांची सांगड घालणे आपल्याला अवघड गेले. त्याचा परिणाम कृषी क्षेत्रावर झाला आणि त्यातूनच कृषी मालाला कमी भाव, शेतकरी आत्महत्या यांचे प्रमाण वाढले. परकीय चलन आवक कमी झाली. लोकसंख्येची अनियमित वाढ झाली आणि त्याचा स्वाभाविक परिणाम अर्थव्यवस्थेवर झाला आहे. सरकारी धोरणे आणि आर्थिक व्यवस्थापन यांचा समन्वय साधणे हे आज देशापुढे मोठे आव्हान आहे, असे प्रतिपादन

ज्येष्ठ पत्रकार यमाजी मालकर यांनी केले. आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार व थोर नेते स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या ३५व्या पुण्यतिथीच्या पूर्वसंध्येला ज्येष्ठ पत्रकार यमाजी मालकर यांचे 'सर्वसामान्य माणूस आणि भारतीय अर्थव्यवस्था' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. मालकर पुढे म्हणाले, की शेतकरी, शेतमजूर हा फार मोठा वर्ग आपल्या देशात आहे. त्याचबरोबर मध्यमवर्गीय हा वर्ग आर्थिक विकासात महत्त्वाचा घटक आहे. सर्वसामान्य माणसाची या अर्थव्यवस्थेत दखल घेणे व त्याला आर्थिक पत मिळवून देणे, त्याला सामाजिक सुरक्षितता देणे गरजेचे आहे. सर्वसामान्यांची विविध पातळ्यांवर आर्थिक कोंडी होऊ न देणे हे महत्त्वाचे आहे. रोजगाराच्या संधी निर्माण होणे ही काळाची गरज आहे. शेअर बाजार, म्युच्युअल फंड याविषयी समाजात आर्थिक सुरक्षितता म्हणून एक नवा दृष्टिकोन येत आहे, तो महानगरांबरोबरच गावपातळीवर येत आहे, हा एक बदल दिलासा देणारा आहे. ऑनलाईन मार्केटिंगकडेही लोक आकर्षित होत आहेत. सदर कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रतिष्ठानचे कोषाध्यक्ष डॉ. सुधीर संकलेचा यांनी केले. तर प्रास्ताविक प्रतिष्ठानचे सचिव डॉ. कैलास कमोद यांनी केले. यमाजी मालकर यांचा सत्कार डॉ. कैलास कमोद यांनी केला. तर अंजली यमाजी मालकर यांचा सन्मान प्रतिष्ठानचे सदस्य अॅड. नितीन ठाकरे यांनी केला. डॉ. सुधीर संकलेचा यांनी यमाजी मालकर यांचा परिचय करून दिला. कार्यक्रमास संजय करंजकर, डॉ. शंकर बोन्हाडे, अॅड. संजय मुंदडा, सतीश गायधनी, बीएसएनएलचे महाव्यवस्थापक नितीन महाजन, धारा मालुंजकर, डॉ. हेमंत कोतवाल, सुधीर पगार, मंगेश जगताप आदी मान्यवर उपस्थित होते.

'चित्रपट चावडी: 'रूबेन ब्रॅंड'

शनिवार, ३० नोव्हेंबर २०१९

'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत सुप्रसिद्ध हंगेरीयन दिग्दर्शक मिलोरेड क्रस्टीक यांचा 'रूबेन ब्रॅंड' हा चित्रपट दाखविण्यात आला. रूबेन ब्रॅंड कलेक्टर हा मानसोपचार तज्ञ असून स्वतःच भयंकर स्वप्नांनी पछाडलेला आहे. जगप्रसिद्ध चित्रपटांतील पात्रे त्याला त्याच्या स्वप्नात येऊन छेडतात. ह्या दुःस्वप्नातून बाहेर पडण्यासाठी ती १३ जगप्रसिद्ध चित्रे तो वेगवेगळ्या संग्रहालयातून चोरून आणतो. त्याकरिता तो काही तज्ज्ञ चोरांची मदत घेतो. प्रत्यक्षात काय घडते यांची रोमांचकारी सफर अनुभवण्यासाठी हा चित्रपटच पाहायला हवा. २०१८ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या चित्रपटाचा कालावधी ९६ मिनिटांचा होता.

चित्रपट चावडी: 'स्ल्युथ'

शुक्रवार, १३ डिसेंबर २०१९

'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत सुप्रसिद्ध इंग्रजी दिग्दर्शक जोसेफ मॅकीवाईज यांचा 'स्ल्युथ' हा चित्रपट दाखविण्यात आला. 'स्ल्युथ' हा अॅथनी शॅफर यांचा चित्रपट त्याच नावाच्या नाटकावर आधारित होता. अॅड्र्यू वाईक हा यशस्वी हेरकथा लेखक आहे. मिलो टिंडेल त्याच्या बायकोचा प्रियकर व केशभूषाकार त्याला भेटायला येतो. लेखकाच्या आलिशान घरात एक खेळ सुरू होतो व रंगतच जातो. चित्रपटाचा शेवट अत्यंत विलक्षण होता व रसिकांसाठी एक वेगळा अनुभव होता. १९७२ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या चित्रपटाचा कालावधी १३८ मिनिटांचा होता.

सूर विश्वास

शनिवार १४ डिसेंबर २०१९

विश्वास गृपतर्फे 'सूरविश्वास'चे अकरावे पुष्प अनिता माजगांवकर-कुलकर्णी यांनी गुंफले. नितीन वारे (तबला), ईश्वरी दसककर (संवादिनी) यांनी साथसंगत केली. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. स्मिता मालपुरे यांनी केले. मैफिलीची सुरुवात भैरव रागातील 'बडा ख्याल'ने झाली. विलंबित एकतालाचे शब्द होते 'बलमवा मोरे सैय्या'. प्रेमाच्या नात्याची आर्त धून आणि त्यातून येणाऱ्या स्वराची आस त्यातून प्रभावीपणे मांडली गेली. त्यानंतर तीनतालातील छोटा ख्याल सादर केला गेला. 'जागो मोहन प्यारे' तून स्वरांचे अलवारपण आणि ईश्वर भक्तीची आस प्रतीत झाली. या भक्तिमय वातावरणानंतर 'वंदे गणपती विघ्न विनाशन्' या रागावर आधारित गीताने मनातील इच्छा, आकांक्षा पूर्ण होवोत ही मागणी केली. मैफिलीचा समारोप 'शंकरा चरण मे' या अहिर भैरव रागातील गीताने झाला. जीवन जगण्याचे नवे भान आणि अध्यात्माची सांगड हे मैफिलीचे प्रमुख सूत्र होते. उल्लेखनीय कार्य केलेल्या व्यक्तींचा सन्मान सूरविश्वास मैफिलीत करण्यात येतो. त्यात इगतपुरी तालुका ग्रामीण साहित्य संमेलनाध्यपदी निवडीबद्दल लेखक विवेक उगलमुगले यांचा सन्मान करण्यात आला. कलावंतांचा सन्मान संजीवनी कुलकर्णी, अनुराग केंगे, राजा पाटेकर, प्रियांगी गोसावी यांचे हस्ते करण्यात आला. आभार प्रदर्शन विश्वास ज्ञानप्रबोधिनी अॅण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूटचे अध्यक्ष डॉ. मनोज शिंपी यांनी केले.

चित्रपट चावडी: 'ग्लेनगरी ग्लेन रॉस'

शुक्रवार, २० डिसेंबर २०१९

'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक जेम्स फोले यांचा 'ग्लेनगरी ग्लेन रॉस' हा चित्रपट दाखविण्यात

आला. चित्रपट चावडीत विविध नाटकांवर आधारित चित्रपट दाखविण्यात आले. त्यातला हा दुसरा चित्रपट. त्यातील हा चित्रपट नाटककार डेव्हिड मॅमेट यांच्या 'पुलित्झर' पारितोषिक सन्मानित 'ग्लेननरी ग्लेन रॉस' या नाटकावर आधारित होता. एका रिअल इस्टेटमध्ये नोकरीस असलेल्या विक्रेत्यांना येणाऱ्या संकटांचा सामना या चित्रपटात दाखविण्यात आलेला आहे. अस्थिर जगण्यातून येणारी हतबलता आणि त्यातून लढण्यासाठी येणारे बळ हे या चित्रपटाचे सूत्र आहे. ४९व्या व्हेनिस फिल्म फेस्टिव्हलमध्ये या सिनेमाचा जागतिक प्रिमियर आयोजित करण्यात आलेला होता. १९९२ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या चित्रपटाचा कालावधी १०० मिनिटांचा होता.

फ्यूजन-२०१९ संगम सप्तकलांचा...

मंगळवार, ३१ डिसेंबर २०१९

सरत्या वर्षाची सायंकाळ आणि सुरांची बरसात यांचा अनोखा मेळ होऊन जीवन जगण्याचे बळ व सकारात्मक जाणवा यांचे आनंदी चांदणे बरसून गेले. प्रत्येक रसिकाने मनात सुरांची आठवण काळीजकुपीत आणि हृदयात निश्चित जपून ठेवली असेल. निमित्त होते नववर्षाच्या पूर्वसंध्येला नव्या संकल्पांची नवी मैत्री, नवी ओळख, आनंदाची जाणीव असलेल्या नवीन वर्षाची सुरुवात ही थोड्या आगळ्यावेगळ्या पद्धतीने व्हावी, यासाठी नववर्षाच्या पूर्वसंध्येला काही चांगले संकल्प घेऊन नवीन वर्ष आपण सर्वच एका वेगळ्या प्रकारे साजरा करावे या संकल्पनेतून विश्वास ग्रूप तर्फे विश्वास संकल्प आनंदाचा उपक्रमांतर्गत 'फ्यूजन-२०१९ : संगम सप्तकलांचा...' या अनोख्या मैफिलीचे आयोजन करण्यात आले होते. सांज सुरांची आठवण, सांज ये गोकुळी या गीतातून अलगद चालत आली आणि त्यानंतर सूर संगीत, ताल यांची अनोखी अनुभूती रसिकांना अमृतानुभव देऊन गेली. नृत्य, लावणी, भावगीत, समूहगीत, त्याचबरोबर शिल्पकला, चित्रकला यांचा अनोखा मिलाप जीवनाचे फ्यूजन कसे सुंदर आकाराला येते याचे दर्शन घडविणारा होता. लखलख चंदेरी तेजाची न्यारी दुनिया, अधिर मन झाले, चांदणं-चांदणं झाली रात, वेडात मराठे वीर दौडले सात, पाहिले न मी तुला.. तू मला..., वाऱ्यावरती गंध पसरला नाते मनाचे, आम्ही ठाकरं ठाकरं, लिंबोगाचा डोंगर, श्रावणाचं ऊन मला झेपेना, उगवली शुक्राची चांदणी अशा एकाहून एक सरस गीतांतून मैफिलीला रंग चढत गेला. हिंदी, मराठी गीतांमधला आशय आणि त्यातून मिळणारा संगीतानुभव भारतीय चित्रपट संगीताचा सुरमयी प्रवासच होता. याद किया दिल ने कहां हो तुम, अजि रूठ कर अब कहाँ जाइयेगा, अभी ना

जाओ छोडकर अशा गीतांमधली नजाकत जीवनावरचं प्रेम आणि आशयाचं दर्शन घडविणारी होती. सचिन शिंदे दिग्दर्शित विनोदी नाट्यप्रवेशाने रसिकांना नाट्यानुभवाची अनोखी हास्यानुभूती दिली. आयुष्यातल्या रोजच्या विसंगतीवर यात नेमके बोट ठेवले. विश्वास गार्डन, ठाकूर रेसिडेन्सी, सावरकरनगर, गंगापूर रोड येथे सदर मैफल संपन्न झाली.

कार्यक्रमाची संकल्पना विश्वास ग्रूपचे कुटुंबप्रमुख विश्वास जयदेव ठाकूर यांची होती तर संयोजक मिलिंद धर्तिंगण हे होते. सदर उपक्रमाचे हे ५वे वर्ष असून नववर्षाच्या पूर्वसंध्येला वेगळे आणि अभिरुचीसंपन्न कार्यक्रम करण्याची परंपरा विश्वास ग्रूपने राखली आहे. शब्द-सूर-ताल-रंगरेषा या समन्वयातून रसिकांना वैशिष्ट्यपूर्ण आविष्कार अनुभवण्यास मिळाला. चित्र, शिल्प, गायन, नृत्य यांची ही विविधरंगी मैफल आनंदानुभव देणारी ठरली. संयोजक-मिलिंद धर्तिंगण, गायन-मकरंद हिंगणे, मिलिंद धर्तिंगण, विवेक केळकर, मीना परुळकर-निकम, शुभंकर हिंगणे यांनी केले. सहगायन तन्मयी घाडगे, दिशा दाते, जुई आंबेकर यांनी केले. नृत्यविष्कार डॉ. सुमुखी अथणी व सहकारी कलावंतांनी सादर केला. तसेच नाट्यविष्कार दत्ता पाटील, सचिन शिंदे, शुभम लांडगे, निलेश सूर्यवंशी, रोहित सरोदे व लक्ष्मण कोकणे यांनी सादर केले. चित्र-भारती हिंगणे, शिल्पकला- यतीन पंडीत, तबला-नितीन वारे हे कलाकार असून वाद्यवृंद कलाकार- अमोल पाळेकर, रागेश्री धुमाळ, शुभम जाधव, जय शेजवळ, अनिल धुमाळ, दिगंबर सोनवणे, दिनेश पडाया यांनी त्यांना साथ दिली. संहिता व निवेदन किशोर पाठक यांचे होते, तर ध्वनी व्यवस्था व प्रकाश व्यवस्था सचिन तिडके यांची होती. कार्यक्रमाच्या वेळी नाशिकचे पोलीस आयुक्त विश्वास नांगरे-पाटील यांनी शुभेच्छापर मनोगत व्यक्त केले. ते म्हणाले, की समाजाला आनंद देण्यासाठी विश्वास संकल्प आनंदाचा ही जनमानसाची चळवळ बनली असून समाजाला विधायक कार्याची प्रेरणा देणारी आहे. यातून नव्या पिढीलाही दिशा मिळेल. कार्यक्रमास महसूल उपायुक्त रघुनाथ गावडे, डॉ. कैलास कर्माड, विलास हावरे, दिपक करंजीकर, डॉ. प्रदीप पवार, विलास हावरे, अजित मोडक, जयंत भातंबरेकर, जालींदर ताडगे, रमेश देशमुख, प्रतापदादा सोनवणे, अॅड. नितीन ठाकरे, विद्या करंजीकर व रसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. स्मिता मालपुरे यांनी केले. स्वागत व प्रास्ताविक विश्वास ग्रूपचे कुटुंब प्रमुख विश्वास ठाकूर यांनी केले, तर आभार प्रदर्शन डॉ. मनोज शिंपी यांनी केले. विनायक रानडे, डॉ. मनोज शिंपी हे समन्वयक होते.

विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियान

मंगळवार, ३१ डिसेंबर २०१९

महिलांसाठी पौष्टिक आहार आणि स्वच्छता आणि महिलांच्या सुरक्षिततेसाठी कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. बहुसंख्य महिलांनी या कार्यक्रमात सहभाग घेतला. मुंबई नाका पोलीस स्टेशनमधील पोलीस उप निरीक्षक रेश्मा अवतारे, नाशिक पोलीस आयुक्तालय संचालित निर्भया पथकामधील पोलीस उप निरीक्षक नेहा सूर्यवंशी, 'चाईल्ड लाईन, नाशिक'च्या समुपदेशक विजया शिंदे, रेडिओ विश्वास ९०.८ सामुदायिक रेडिओचे स्टेशन डायरेक्टर हरी कुलकर्णी आदी मान्यवर या कार्यक्रमासाठी प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते. पोलीस उप निरीक्षक रेश्मा अवतारे यांनी उपस्थित महिलांशी संवाद साधताना मुलींचे शिक्षण व त्याचे महत्त्व पटवून दिले. आजच्या युगात

महिलांनीच महिलांसाठी खंबीरपणे उभे राहणे आवश्यक असून त्यांच्या सुरक्षिततेसाठी त्यांनी एकत्र येणे गरजेचे आहे, महिला एकजुटीने कोणत्याही समस्येला सामोरे जाऊ शकतात, तसेच मुंबई नाका पोलीस स्टेशन सदैव तुमच्या मदतीसाठी तत्पर असेल अशी ग्वाही दिली. निर्भया पथकामधील पोलीस उपनिरीक्षक नेहा सूर्यवंशी यांनी उपस्थित महिलांसोबत हितगुज साधताना नागसेन नगर येथील महिलांना येणाऱ्या वैयक्तिक समस्यांपासून ते सामाजिक समस्यांपर्यंत तसेच घरगुती हिंसाचार होणाऱ्या महिलेस 'आम्ही आपणास मदत करू' असे आश्वासन दिले. या कार्यक्रमांमध्ये पौष्टिक आहाराबाबत महिलांना माहिती मिळावी यासाठी पौष्टिक आहार पाककला स्पर्धा घेण्यात आली. १५ महिलांनी या स्पर्धेत सहभाग घेतला. त्यांनी उपस्थित महिलांना पौष्टिक आहार म्हणजे काय आणि पौष्टिक आहार रोजच्या जेवणातून कसा घेतला जाऊ शकतो याची माहिती दिली. या कार्यक्रमासाठी प्रमुख अतिथी म्हणून पोलीस नाईक अनिता पाटील, पोलीस कॉन्स्टेबल शुभांगी आवारे, आणि व्यवस्थापिका मनीषा पगारे आदी मान्यवर उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी नागसेन नगर येथील विश्वास समितीच्या समिती प्रमुख सोनाली गांगुर्डे, नसरीन शेख, पुष्पा मोरे, लतिका साळवे, शकीला कुरेशी, सरला मोरे, तसेच विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियानाच्या समन्वयिका निलोफर शेख, अलका शेळके, धनश्री मुळे, छाया साबळे, ममता जाधव आदींनी परिश्रम घेतले.

चित्रपट चावडी: 'डाऊट'

शुक्रवार, ३ जानेवारी २०२०

'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत सुप्रसिद्ध अमेरिकन दिग्दर्शक जॉन पॅट्रीक शॅनले यांचा 'डाऊट' हा चित्रपट दाखविण्यात

आला. नाटकावर आधारित चित्रपटांच्या मालिकेतील हा तिसरा चित्रपट जॉन पॅट्रीक शॅनलेच्या नाटकावर आधारित होता. साठच्या दशकातील अमेरिकेत ब्रॉक्समधील सेंट निकोलस

चर्चमध्ये डाऊटचे कथानक घडते. मुख्याध्यापिका सिस्टर अलॉयसिस या कठोर स्वभावाच्या व कडक शिस्तीच्या भोक्त्या आहेत. डोरॉल्ड मिलर हा कृष्णवर्णीय विद्यार्थी शाळेत नव्याने दाखल होतो. फादर क्लीन आणि मुख्याध्यापिका सिस्टर अलॉयसिस या दोघांची शाळेच्या प्रशासनावर जबरदस्त पकड आहे. फादर क्लीन, सिस्टर अलॉयसिस व डोनाल्ड मिलर यांच्यात नक्की काय नाट्य घडते? कोणाला कुठल्या शंका सतावत असतात व त्यातून कुठले प्रश्न उभे ठाकतात? याची उत्तरे या चित्रपटामध्ये पहावयास मिळाली. २००८ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या चित्रपटाचा कालावधी १०४ मिनिटांचा होता.

'मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा' निमित्त व्याख्यान संपन्न

शनिवार ११ जानेवारी २०२०

आज मराठी भाषेच्या वापराबाबत समाज पुरेशा प्रमाणात संवेदनशील नसून व्हॉट्सअप, फेसबुकमुळे भाषेचा नेमका आणि अर्थवाही वापर करणे लोक विसरत आहेत आणि त्यातून संवाद, आत्मीयता, आपलेपणा हरवून जात आहे. चिन्हांची भाषा उदयास येत असून व्यक्त होण्यासाठी अशा प्रकारची

माध्यमे तोकडी ठरत आहेत. त्यासाठी मराठी भाषेच्या परंपरेकडे, साहित्याकडे, पुन्हा जाणे ही काळाची गरज आहे असे प्रतिपादन सुप्रसिद्ध साहित्यिक स्वानंद बेदरकर यांनी केले. जिल्हाधिकारी कार्यालय, नाशिक व विश्वास को-ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा' निमित्त स्वानंद बेदरकर यांचे 'वैभव मराठीचे' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. श्री. बेदरकर म्हणाले, की संत ज्ञानेश्वर, संत तुकाराम, संत नामदेव, संत सावता माळी, रामदास स्वामी या थोर संतांनी लिहिलेले अभंगांच्या रूपातले अक्षरसाहित्य सर्वांच्या जीवनास मार्गदर्शक आहे. संत नामदेवांनी 'नाचू किर्तनाचे रंगी, ज्ञानदीप लावू जगी'तून भाषेचा वापर जनप्रबोधनासाठी केला. ती शिदोरी आपले संचित आहे. शाहिरी कवितेने भाषेच्या नाद आणि सौंदर्यात भर घातली. कवी केशवसुत, मर्दकर, नारायण सुर्वे, नामदेव ढसाळ यांनी आपल्या कवितांतून काळावर भाष्य केले. भाषिक संक्रमण, घुसळण होऊन नवी भाषा नवा विचार देणारी ठरली. लोकसाहित्यातून आलेली भाषा आणि आजची भाषा यांचा संयोग होऊन एक समृद्ध मराठी भाषा समोर आली आहे. आजच्या पिढीने, तरुणांनी सकस साहित्याचे वाचन करावे, भाषेचा अभिमान ठेवावा व मराठी

भाषा जगवण्यासाठी प्रयत्न करावेत असे आवाहनही केले. कार्यक्रमाचे स्वागत व प्रास्ताविक करताना बँकेचे संस्थापक अध्यक्ष विश्वास ठाकूर म्हणाले, की भाषा हे संवादाचे प्रभावी माध्यम आहे. मराठी ही बोलीभाषेतून समृद्ध झालेली भाषा आहे. लहानपणापासून प्रत्येक मूल अभिव्यक्तीसाठी शब्दांशी जवळीक साधते आणि त्यातून त्याचा व्यक्तिमत्त्व विकास होतो. आजच्या काळात स्वतःची हरवलेली भाषा जोपासण्याची गरज आहे. त्यासाठी अशा उपक्रमांची मदतच होईल. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. सुधीर संकलेचा यांनी केले. विश्वास को-ऑप. बँकेच्या अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी सारिका देशपांडे यांनी स्वानंद बेदरकर यांचा परिचय करून दिला, तर विश्वास ठाकूर यांनी त्यांचा सन्मान केला. कवी नरेश महाजन यांचा सन्मान बँकेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी प्रसाद पाटील यांनी, तर किरण निकम यांचा सन्मान महाप्रबंधक रमेश बागुल यांनी केला.

प्रशांत वाखारे यांचा सन्मान सारिका देशपांडे यांनी केला. वेदांशू पाटील यांचा सत्कार व्यवस्थापक कैलास आव्हाड यांनी केला. सदर कार्यक्रमास मोठ्या संख्येने साहित्य रसिक उपस्थित होते.

विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियान

शनिवार ११ जानेवारी २०२०

विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियान वडाळा गांव येथील मारुती मंदिर येथे राजवाडा, रामोशी वाडा, माळी गल्ली विश्वास समितीच्या माध्यमातून महिलांसाठी पौष्टिक आहार आणि स्वच्छता आणि महिलांच्या सुरक्षितता यांवरील कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. बहुसंख्य महिलांनी या कार्यक्रमात सहभाग घेतला. इंदिरानगर पोलीस स्टेशनमधील पोलीस उपनिरीक्षक सतीश जगदाळे, पोलीस उपनिरीक्षक सुहासिनी बारेला व दिनेश पाटील, चाईल्ड लाईन नाशिकच्या शहर समन्वयक प्रणिता तापकिरे, रेडिओ विश्वास ९०.८ सामुदायिक रेडिओचे स्टेशन डायरेक्टर डॉ. हरी कुलकर्णी, व्यवस्थापिका मनीषा पगारे आदी मान्यवर या कार्यक्रमासाठी प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते. पोलीस उप निरीक्षक सतीश जगदाळे यांनी उपस्थित महिलांशी संवाद साधताना आजच्या युगात महिलांनीच महिलांसाठी खंबीर राहणे महत्त्वाचे असून तुमच्या सुरक्षिततेची जबाबदारी प्रथम तुमची स्वतःची आहे, त्यानंतरही काही घडल्यास आम्ही सदैव तत्पर आहोत अशी ग्वाही दिली. पोलीस उप निरीक्षक सुहासिनी बारेला यांनीही यावेळी उपस्थित महिलांसोबत संवाद साधला, यावेळी महिलांसोबत घडणाऱ्या गुन्ह्याबाबत तुम्ही निःसंकोचपणे आम्हाला

कळवू शकता; तुम्हाला तक्रारदार म्हणून नाव समोर येण्याची भीती असल्यास तुमचे नाव गुप्त ठेवण्यात येईल असे आश्वासन देण्यात आले. तसेच महिलांना कोणत्याही प्रकारची अडचण असल्यास त्या समक्ष इंदिरानगर पोलीस स्टेशनमध्ये येऊन भेटू शकतात, असेही त्या यावेळी म्हणाल्या. चाईल्डलाईन, नाशिकच्या शहर समन्वयक प्रणिता तापकिरे यांनी उपस्थित महिलांना चाईल्डलाईन, नाशिकच्या कार्याबाबत माहिती दिली. संरक्षणाची गरज असलेल्या मुलांना चाईल्डलाईन, नाशिक मार्फत कशा पद्धतीने मदत होऊ शकते याबद्दल आणि मुलांच्या बदलत्या मानसिकतेविषयी

मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच रेडिओ विश्वास ९०.८ सामुदायिक रेडिओचे स्टेशन डायरेक्टर डॉ. हरी विनायक कुलकर्णी यांनी उपस्थित महिलांना पौष्टिक आहार म्हणजे काय आणि पौष्टिक आहार रोजच्या जेवणातून कसा घेतला जाऊ शकतो याची माहिती दिली. 'पोषक आहार' विषयी मार्गदर्शन केले. अन्न हे अॅल्युमिनियमच्या भांड्यांमध्ये न शिजविता लोखंडी भांड्यांमध्ये शिजविणे, तसेच हिरव्या पालेभाज्या व फळभाज्या यांचा रोजच्या आहारात समावेश करणे हे कुटुंबाच्या आरोग्याच्या दृष्टीने कसे महत्त्वाचे आहे हे समजावून सांगितले. या कार्यक्रमांमध्ये पौष्टिक आहाराबाबत महिलांना माहिती मिळावी यासाठी पौष्टिक आहार पाककला स्पर्धा घेण्यात आली. २५ महिलांनी या स्पर्धेत सहभाग नोंदविला. या पाककला स्पर्धेमध्ये वृषाली योगेश विधाते (भाजलेल्या डाळ्यापासून पौष्टिक लाडू) यांना प्रथम, साधना देविदास विधाते (पालक वडी) यांना द्वितीय, तर उज्वला चेतन धनेधर(बाजरीच्या पिठाची शंकरपाळी) यांना तृतीय पारितोषिक देण्यात आले. उत्तेजनार्थ पारितोषिक भारती बाळासाहेब काजळे (कोथिंबीर वडी), संजीवनी शरद काजळे (गाजर हलवा) यांना देण्यात आले.

कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी रामोशी वाडा, राजवाडा, माळी गल्ली विश्वास समितीच्या पदाधिकारी अनिता वाघुळे, अलका खरात, दिपाली पवार, मीना खाडम, निशा सोनवणे, वैशाली शिरतार, आशा गुरुकुले, तसेच विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियानाच्या समन्वयिका निलोफर शेख, अलका शेळके, धनश्री मुळे, छाया साबळे, ममता जाधव आदींनी परिश्रम घेतले.

चित्रपट चावडी: 'एक्स्ट्रीमिटीज'

शुक्रवार, १७ जानेवारी २०२०

'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक रॉबर्ट यंग यांचा 'एक्स्ट्रीमिटीज' हा चित्रपट दाखविण्यात आला. नाटकावर आधारित चित्रपटांच्या मालिकेतील हा चौथा चित्रपट

‘विल्यम मॅस्ट्रोसिमॉन’ यांच्या नाटकावर आधारित होता. बलात्कार करण्याच्या उद्देशाने व तशी पूर्वतयारी करून आलेला ज्यो आणि मार्जरी यांची ही कथा आहे. मार्जरी तिच्या दोन मैत्रिणींसह एका बंगल्यात राहत असते. ज्यो बहाणा करून घरात येतो, तेव्हा मार्जरी एकटीच असते. बलात्कार होतो का? तिच्या मैत्रिणींची नेमकी प्रतिक्रिया काय असते? आज बलात्काराच्या अनेक घटना व त्यानिमित्ताने जे विचारमंथन होत आहे, त्या पार्श्वभूमीवर एक विचार करायला लावणारा हा चित्रपट होता. १९८६ मध्ये प्रदर्शित झालेल्या या चित्रपटाचा कालावधी ९० मिनिटांचा होता.

सूर विश्वास

शनिवार, १८ जानेवारी २०२०

विश्वास ग्रूपतर्फे ‘सूरविश्वास’चे बारावे पुष्प रजिंदर कौर यांच्या स्वरांनी गुंफले. सुजीत काळे (तबला), कृपा परदेशी (संवादिनी) यांनी साथसंगत केली. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. स्मिता मालपुरे यांनी केले. नटभैरव रागाने त्यांनी मैफिलीची सुरुवात केली. शब्द होते ‘लालन तुसे भली न हो’ एक अनाहत नाद आणि शब्दाशब्दांतून निथळणारा आशय यातून मैफल रंगत गेली. त्यानंतर ‘दादरा’ सादर केला. ‘सैय्या मोरे तोरी बाकी नजरीया’ या स्वरांतून आर्तता, प्रेम, आपुलकी ओसंडत होती. यानंतर पंजाबी भावभक्तीचा स्वर शब्दमधून सादर केला. भक्ती आणि जीवन जगण्यातला आनंद यातून निनादत होता. ‘सुन यार हमारे सजन’ ही विनवणी होती. भैरवीने कार्यक्रमाची सांगता झाली. ‘आयी शरण निहारी’तून परमेश्वर भक्तीची आस व्यक्त केली. उल्लेखनीय कार्य केलेल्या व्यक्तींचा सन्मान सूरविश्वास मैफिलीत करण्यात येतो. त्यात महाराष्ट्र फाऊंडेशनतर्फे दिला जाणारा रा.शं. दातार नाट्यगौरव पुरस्कार मिळाल्याबद्दल दत्ता पाटील यांना रमेश देशमुख यांच्या हस्ते सन्मानित करण्यात आले. कलावंतांचे सन्मान रागिणी कामतीकर, डॉ. मनोज शिंपी, अमर भागवत यांच्या हस्ते करण्यात आले. आभार प्रदर्शन विश्वास ज्ञानप्रबोधिनी अॅण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूटचे अध्यक्ष डॉ. मनोज शिंपी यांनी केले.

आजच्या चित्रपटांचे विषय आशयप्रधान व नवा विचार देणारे – अशोक राणे (चित्रपट समीक्षक)

शनिवार, १८ जानेवारी २०२०

‘सिनेमा हा सर्व कलांचा संगम असून आविष्काराची अनेक रूपे त्यात असतात. सादरीकरणाच्या शक्यता सामावलेल्या असतात. सिनेमाच्या कुतुहलामुळे मी या माध्यमाकडे वळलो

आणि तो जगण्याचा भाग झाला. फिल्म सोसायटीची चळवळ माझ्यासाठी जगण्याचं, सिनेमाचे विद्यापीठच होय. त्यातून मी घडत गेलो. आजचा सिनेमा बदलला असून आजच्या पिढीची दृश्याविषयीचे आकलन बदलले आहे. त्यामुळे दृश्यभाषा बदलली आहे. वाढती चॅनेल्स, सिनेमांची निर्मिती वाढली आहे. त्यातून सिनेमाविषयीची व्याख्याच बदलली आहे. नवे प्रश्न, काळाचे प्रश्न घेऊन येणाऱ्या सिनेमांना मागणी आहे,’ असे प्रतिपादन ख्यातनाम चित्रपट दिग्दर्शक अशोक राणे यांनी केले. अशोक राणे यांच्या ‘सिनेमा पाहिलेला माणूस’ या पुस्तकाच्या प्रकाशनप्रसंगी त्यांची मुलाखत डॉ. कैलास कमोद यांनी घेतली. यावेळी त्यांनी आपला जीवनप्रवास कथन केला.

“१९९० पासून सिनेमा बदलत असून अॅक्टीव्ह ऑडियन्स तयार झाला आहे. आजच्या तरुण दिग्दर्शकांनी जुने मराठी-हिंदी सिनेमे आवर्जून बघावेत, परंपरा समजून घ्यावी व आपले वेगळेपण दिग्दर्शनातून सिद्ध करावे. मेहनत व अभ्यास करावा. मल्याळी चित्रपट क्षेत्र आधुनिक असून त्यात नवनवीन व आशयप्रधान सिनेमे तयार होत आहेत. प्रादेशिक सिनेमे बघावेत व आपली जाण समृद्ध करावी.”

दादासाहेब फाळके या चित्रमहर्षींनी आपल्याला सिनेमाचे नवे जग दाखवले व जगण्याला नवा विचार, आनंद दिला असेही ते म्हणाले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन व अशोक राणे यांचा परिचय यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे कोषाध्यक्ष डॉ. सुधीर संकलेचा यांनी केले. डॉ. कैलास कमोद यांनी अशोक राणे व विवेक गरुड यांचा सन्मान केला. कार्यक्रमास विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी व रिसर्च इन्स्टिट्यूटचे अध्यक्ष डॉ. मनोज शिंपी, मिलींद धटिंगण, रघुनाथ फडणीस, श्रीकांत वाबळे, गजानन ढवळे, रणजित गाडगीळ, आशिष चव्हाण, विश्वास को-ऑप. बँकेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी प्रसाद पाटील, चित्रपट रसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

‘विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियान’तर्फे हळदीकुंकू संपन्न सोमवार, २० ते शनिवार, २५ जानेवारी २०२०

‘विश्वास ग्रूप’मार्फत ‘विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियान’ अंतर्गत मकरसंक्रांतीच्या निमित्ताने हळदी कुंकू उत्सव आनंदाने साजरा करण्यात आला. हळदी कुंकूवाच्या निमित्ताने पूर्वीच्या स्त्रिया घराबाहेर पडायच्या, आनंदाने जगायच्या, नेहमीच्या व्यापातून सुटून संधीच सोनं करून हळदी कुंकूवाच्या निमित्ताने जगून घेत होत्या. हि परंपरा आजही थाटामाटात सुरू आहे. वसाहतीमधील महिलांना रोजच्या कामाच्या व्यापातून थोडा

विरंगुळा, धमाल त्याचबरोबर स्वतःची काळजी घेण्याचा मंत्र पोषण आहाराच्या माध्यमातून देवून हा मकरसंक्रांतीचा उत्सव साजरा करण्यात आला. नाशिकमधील इंदिरा गांधी वसाहत टाकळी, वडाळा म्हाडा, पंचशील नगर व श्रमिक नगर, भगवती नगर, कोळीवाडा जुनं नाशिक, सिद्धार्थ नगर नाशिक पुना रोड, सहजीवन नगर व कोळीवाडा गणेशवाडी, राजवाडा व कोळीवाडा मखमलाबाद गांव, जलालपूर, गांव, कालिका नगर, सहवास नगर, रामवाडी, चांदशी गांव, नंदिनी नगर अश्या १६ वसाहतींमधील विश्वास समितीच्या माध्यमातून हळदी कुंकु, तीळ गूळ, हलवा, वाण आणि त्याचबरोबर उखाणे घेऊन महिलांनी हळदी कुंकूचा सण साजरा केला. ह्या कार्यक्रमाच्या माध्यमातून ताण तणाव, दडपण, कौटुंबिक कलह विसरून सान्याच महिला एकत्र आल्या. महिलांना आर्थिक साक्षरतेबरोबरच आत्मविश्वास निर्माण व्हावा, संघभावना निर्माण व्हावी या हेतूने या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

हळदी कुंकूवाच्या कार्यक्रमासाठी उपस्थित महिलांना चाईल्ड लाईन नाशिकच्या टीम मेम्बर प्राजक्ता शोभावत, समुपदेशक विजया शिंदे, शीतल वडनेरे यांनी १६ वसाहतींमध्ये चाईल्ड लाईनच्या कार्याबाबत माहिती दिली, काळजी व संरक्षणाची गरज असलेल्या मुलांना चाईल्ड लाईनमार्फत कशा पद्धतीने मदत होऊ शकते याबाबत माहिती दिली. चांगल्या आणि वाईट स्पर्शाबाबत मुलांना समजून सांगणे किती गरजेचे आहे, याचीही माहिती देण्यात आली. रेडिओ विश्वास ९०.८ सामुदायिक रेडिओ चे स्टेशन डायरेक्टर डॉ. हरि विनायक कुलकर्णी यांनी उपस्थित महिलांना पौष्टिक आहार म्हणजे काय आणि पौष्टिक आहार रोजच्या जेवणातून कसा घेतला जावू शकतो याची माहिती दिली. पोषक आहार विषयी मार्गदर्शन केले अन्न हे अॅल्युमिनियम भांड्यांमध्ये न शिजविता लोखंडी भांड्यामध्ये शिजविणे तसेच हिरव्या पालेभाज्या व फळभाज्या यांचा रोजच्या आहारात समावेश करणे हे कुटुंबाच्या आरोग्याच्या दृष्टीने कसे महत्त्वाचे आहे हे समजावून सांगितले. तसेच रेडिओ विश्वास ९०.८ सामुदायिक रेडिओच्या व्यवस्थापिका सौ. मनीषा पगारे यांनी उपस्थित महिलांना पोषक आहाराबरोबरच राज्य शासनाच्या 'सुकन्या अटल पेन्शन योजना'बाबत मार्गदर्शन केले. यावेळी प्रत्येक वसाहतीमध्ये चाईल्ड लाईन नाशिकच्या टीम मेम्बर प्राजक्ता शोभावत, रेडिओ विश्वास ९०.८ सामुदायिक रेडिओचे स्टेशन डायरेक्टर डॉ. हरि कुलकर्णी, व्यवस्थापिका मनीषा पगारे आदी मान्यवर या प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते, कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी सर्व वसाहतीमधील विश्वास

समितीच्या पदाधिकारी व सदस्य तसेच विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियानाच्या समन्वयिका निलोफर शेख, अलका शेळके, धनश्री मुळे, छाया साबळे, ममता जाधव आदींनी परिश्रम घेतले.

कविसंमेलनात 'जगण्याचे विविध आविष्कार' सादर

शनिवार, २५ जानेवारी २०२० बदलतं वास्तव आणि जगण्याचा संघर्ष देशप्रेम, गझल, लावणी अशा विविध विषयांवर दर्जेदार कवितांनी कविसंमेलनात रंग भरला. जीवन किती वैशिष्ट्यपूर्ण घटनांनी, क्षणांनी भरलेले असते. त्याची अनोखी अभिव्यक्ती कवितांमधून कवींनी पेश केली. बालकवी ते ज्येष्ठ कवी असे ७० हून अधिक कवी यात मोठ्या संख्येने सहभागी झाले होते ७०व्या भारतीय प्रजासत्ताक दिनाच्या पूर्वसंध्येला खुल्या कविसंमेलनाचे आयोजन करण्यात आले. यात नाशिक जिल्ह्यातील कवी तसेच कवीवर्य नारायण सुर्वे कवी कट्टा, नाशिक कवी, काव्य मंच, नाशिक, माझी कविता परिवार, संवाद नाशिक व डेला आर्टस्टा, नाशिक साहित्य कणा फाऊंडेशन या संस्था सहभागी झाल्या होत्या. कविसंमेलनाचे उद्घाटन यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान नाशिकचे विश्वस्त अॅड. नितीन ठाकरे यांनी केले. कवी सुभाष सबनीस यांनी लावणी आणि अभंगांचे वेगळेपण मांडले. 'लावणीला भुलून अभंग झुराया लागला दिवे लागणीला पेले रिचवायला लागला. कवी अजय जाधवने प्रेम आणि आसक्ती याची जाणीव अलवारपणे व्यक्त केली. तिच्या आठवणींना तुझ्या कवितांचा आधार परत जाताना तुला आठवण्याचा आधार दे. कवी राजेंद्र उगले यांच्या बहारदार सूत्रसंचालनाने संमेलनात चांगलीच रंगत आणली नितीन ठाकरे व राजेंद्र उगले यांचा सन्मान विश्वास बँकेचे महाप्रबंधक रमेश बागुल यांनी केला वेदांशू पाटील यांनी प्रास्ताविक केले

कविसंमेलनात संजय चौधरी यांच्या गोपाळकाला कवितेने दाद मिळवली दयाराम गीलानकर राज शेळके, विजय जोर्वेकर, रूपं बिरारी, राधाकृष्ण साळुंके नंदकिशोर ठोंबरे, अजय बिरारी वैशाली शिंदे, संजय गोरडे, अमित भामरे आदींनी कविता सादर केल्या.

विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियान

सोमवार, २७ जानेवारी २०२०

प्रत्येक महिलेत एक महिला पोलीस असते, ती खंबीरपणे उभी राहिल्यास तिला कोणाच्याही सहकार्याची गरज उरणा नाही, तसेच महिलांनी घरगुती वाद घालण्यापेक्षा आजच्या युगात महिलांनीच महिलांसाठी खंबीर राहणे महत्त्वाचे असून तुमच्या सुरक्षिततेची जबाबदारी हि प्रथम तुमची स्वतःची आहे, त्यानंतरही

काही घडल्यास आम्ही सदैव तत्पर असल्याची ग्वाही पंचवटी पोलीस स्टेशनच्या पोलीस उपनिरीक्षक गायत्री जाधव यांनी केले. रेडिओ विश्वास ९०.८ सामुदायिक रेडिओ आणि युनिसेफ यांच्या संयुक्त विद्यमाने विश्वास ग्रूप मार्फत संचालित विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियान अंतर्गत क्रांतीनगर मखमलाबाद नाका येथील विश्वास समितीच्या माध्यमातून महिलांसाठी पौष्टिक आहार आणि स्वच्छता आणि महिलांच्या सुरक्षिततेसाठी कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले त्याप्रसंगी त्या बोलत होत्या. वेळोवेळी महिलांसोबत घडणाऱ्या गुन्ह्याबाबत तुम्ही निःसंकोचपणे आम्हाला कळवू शकतात, तुम्हाला तक्रारदार म्हणून नाव समोर येण्याची भीती असल्यास तुमचे नाव गुपित ठेवण्यात येईल असे ओशासन गायत्री जाधव यांनी दिले. चाईल्ड लाईन नाशिकच्या टीम मेम्बर शीतल वडनेरे यांनी उपस्थित महिलांना चाईल्ड लाईन नाशिकच्या कार्याबाबत व काळजी व संरक्षणाची गरज असलेल्या मुलांना चाईल्ड लाईन नाशिक मार्फत कशा पद्धतीने मदत होऊ शकते याबाबत माहिती दिली. पोलीस कॉन्स्टेबल छाया भोईर यांनी महिलांनी स्वसंरक्षणासाठी आत्मविश्वासाने सामोरे जावे व स्वतःतील कौशल्याला वाव द्यावा.

रेडिओ विश्वास ९०.८ सामुदायिक रेडिओ व्यवस्थापिका सौ. मनीषा पगारे यांनी उपस्थित महिलांना पौष्टिक आहार म्हणजे काय आणि पौष्टिक आहार रोजच्या जेवणातून कसा घेतला जावू शकतो याची माहिती दिली. पोषक आहार विषयी मार्गदर्शन केले अन्न हे अॅल्युमिनियम भांड्यांमध्ये न शिजविता लोखंडी भांड्यामध्ये शिजविणे तसेच हिरव्या पालेभाज्या व फळभाज्या यांचा रोजच्या आहारात समावेश करणे हे कुटुंबाच्या आरोग्याच्या दृष्टीने कसे महत्त्वाचे आहे हे समजावून सांगितले. वस्तीपातळीवर राहणाऱ्या महिलांना कोणतेही व्यासपीठ सहजासहजी उपलब्ध होत नाही त्यासाठी विश्वास आर्थिक

साक्षरता अभियानाचे व्यासपीठ विश्वास को ऑप बँक व रेडिओ विश्वासच्या माध्यमातून या महिलांसाठी निर्माण केले आहे. महिलांच्या सर्वांगीण विकासासाठी विविध सामाजिक उपक्रम राबवत आहोत. वस्तीपातळीवर किंवा महिलांना वैयक्तिक, सामाजिक समस्या निर्माण झाल्यास त्याचे तत्काळ निराकरण करण्यासाठी समाजातील महिलांना विश्वास समितीच्या माध्यमातून उपस्थित विविध समस्यांचे निराकरण होण्याच्या हेतूने या सर्व महिलांचा व्हॉट्सअप ग्रूप तयार करण्यात आला असून यात पंचवटी पोलीस स्टेशन, निर्भया पथक, चाईल्ड हेल्प लाईन, जेष्ठ नागरिक, तसेच आदि महत्त्वाच्या व्यक्तींचा समावेश करण्यात आला आहे. महिलांना, किशोरवयीन मुलींना, कोणत्याही प्रकारच्या अडचणी निर्माण झाल्यास थेट संपर्क साधण्याच्या दृष्टीने या ग्रूपचा मोठा फायदा होणार आहे. या कार्यक्रमांमध्ये पौष्टिक आहाराबाबत महिलांना माहिती मिळावी, यासाठी पौष्टिक आहार पाककला स्पर्धा घेण्यात आली. यावेळी २९ महिलांनी या स्पर्धेत सहभाग घेतला. यावेळी पाककला स्पर्धे मध्ये प्रथम पारितोषिक माधुरी सदीप निकम, बीटचे थालीपीठ, द्वितीय पारितोषिक वृषाली मकरंद भास्कर, खोबरा बर्फी, तृतीय पारितोषिक शीतल सुनील भागवत, यांना देण्यात आले. त्यांनी डिंकाचे लाडू बनविले. तर उत्तेजनार्थ पारितोषिक वैशाली बिरारे, खानदेशी रोडगे, स्मिता चंद्रकांत आवारे पालक मेथी पराठा, वर्षा मनोहर अहिरे मिक्स डाळीचे आप्पे यांना देण्यात आले. कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी क्रांतीनगर मखमलाबाद नाका येथील विश्वास समितीच्या पदाधिकारी वैशाली बिरारे, मालती कडाळे, उषा आहेर, वर्षा अहिरे, छाया कालेवार तसेच विश्वास आर्थिक साक्षरता अभियानाच्या समन्वयिका निलोफर शेख, अलका शेळके, धनश्री मुळे, छाया साबळे, ममता जाधव आदींनी परिश्रम घेतले.

विभागीय केंद्र, औरंगाबाद

कार्यवृत्त

चित्रपट चावडीत ओरसेन वेल्स दिग्दर्शित

'फिल्मिंग ओथेलो' व 'ओथेलो' चित्रपटाचे प्रदर्शन

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र औरंगाबाद व एमजीएम पत्रकारीता महाविद्यालय संचलीत एमजीएम फिल्म आर्ट्स विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित चित्रपट चावडी उपक्रमांतर्गत शुक्रवार, दि. ८ नोव्हेंबर २०१९ रोजी डॉक्युमेंटरी फिल्म 'फिल्मिंग ओथेलो' व शनिवार दि. ९ नोव्हेंबर २०१९ रोजी ओरसेन वेल्स दिग्दर्शित 'ओथेलो' चित्रपट चित्रपती व्ही शांताराम प्रेक्षागृह, एमजीएम फिल्म आर्ट विभाग, एमजीएम पत्रकारिता महाविद्यालय, औरंगाबाद येथे दाखविण्यात आले.

'फिल्मिंग ओथेलो' हा १९७८ चा डॉक्युमेंटरी फिल्म आहे ज्यात ओरसेन वेल्स दिग्दर्शित आणि १९५१ सालच्या ओथेलो या चित्रपटाच्या पुरस्काराविषयी त्यांनी अभिनय केला होता. वेस्ट जर्मनने दिग्दर्शित केलेला हा चित्रपट वेस्ट जर्मन टेलिव्हिजनसाठी तयार केलेला शेवटचा पूर्ण चित्रपट होता.

'ओथेलो' (ट्रगेडी ऑफ ओथेलो : द मूर ऑफ वेनिस) शेक्सपियर यांच्या शोकांतीका नाटकाचे रूपांतर करणाऱ्या भूमिका साकारणाऱ्या ओरसन वेल्स यांनी १९५१ ला निर्मित केला आहे. हा चित्रपट मोरोक्को, वेनिस, टस्कनी आणि रोम आणि रोममधील स्केलेरा स्टुडिओमध्ये तीन वर्षांच्या कालावधीत चित्रीत केला आहे. ओरसन वेल्स व्यतिरिक्त, या चित्रपटात आयगो म्हणून मिशेल मॅकलिअममीर, रॉडेरिगो म्हणून रॉबर्ट कोट, डेस्डेमोनो म्हणून सुझान क्लोटीर, कॅसिओ म्हणून मायकेल लॉरेन्स, एमिलीया म्हणून फे कॉम्पटन आणि बियान्का म्हणून डोरिस डोव्हलिंग यांचा समावेश आहे.

यावेळी दोन्ही चित्रपटास विद्यार्थी, ज्येष्ठ नागरिकांनी मोठ्या संख्येने हजेरी लावली. चित्रपटास डॉ. रेखा शेळके, सुहास तेंडुलकर, एमजीएम फिल्म आर्ट विभाग प्रमुख शिव कदम, सुबोध जाधव, गणेश घुले, मंगेश निरंतर आदींची उपस्थिती होती.

बालदिनानिमित्त विशेष जाणीवजागृती सप्ताह

बाल दिनानिमित्त सायबर सुरक्षा आणि बाल विश्व याविषयावर जाणीवजागृती कार्यक्रम विकास अध्ययन केंद्र आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान,

विभागीय केंद्र औरंगाबाद यांच्या वतीने बुधवार, दि. १३ नोव्हेंबर २०१९ रोजी नॅशनल उर्दू हायस्कूल, जोगेश्वरी येथे बाल दिनानिमित्त येथे इयत्ता सहावी ते दहावीच्या विद्यार्थ्यांसोबत सायबर सुरक्षा आणि बाल विश्व याविषयावर विकास अध्ययन केंद्र व यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या महिला व्यासपीठच्या रेणुका कड यांनी मार्गदर्शन केले. आभासी विश्वापेक्षा खरे जगच खूप सुंदर आहे. मुलांनी समाजमाध्यमाचे जग हे बालकांसाठी घातक असून, त्यापासून दूर राहायला हवे, असे आवाहन रेणुका कड यांनी यावेळी केली. त्यांनी आपल्या विशेष शैलीत मुलांची संवाद साधत सायबर सुरक्षेविषयी माहिती दिली. तसेच अठरा वर्षे वयाच्या आतील मुलांनी समाजमाध्यमावर आपले खाते उघडू नये, समाजमाध्यमावर अनोळखी व्यक्तींशी मैत्री करू नये, मुलांनी सोशल मिडियाचा वापर करण्यापूर्वी त्याची सुरक्षायंत्रणा आधी समजावून घेतली पाहिजे, असेही त्यांनी मुलांना सांगितले.

यावेळी शाळेचे मुख्याध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

बालदिनानिमित्त विशेष जाणीवजागृती सप्ताह

१५ नोव्हेंबर २०१९

आभासी विश्वापेक्षा खरे जगच खूप सुंदर आहे. मुलांनी समाजमाध्यमाच्या आभासी विश्वाऐवजी खऱ्या जगाशी मैत्री वाढवावी. समाजमाध्यमाचे जग हे बागकांसाठी घातक असून, त्यापासून दूर राहायला हवे, असे आवाहन रेणुका कड यांनी केले.

चौराहा येथील मराठा हायस्कूल येथे विकास अध्ययन केंद्र आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र औरंगाबाद यांच्यातर्फे बालदिनानिमित्त इयत्ता सहावी ते दहावीच्या विद्यार्थ्यांसोबत सायबर सुरक्षा आणि बालविश्व या विषयावर रेणुका कड यांचे व्याख्यान झाले. त्यावेळी त्या बोलत होत्या. अध्यक्षस्थानी मुख्याध्यापक राघवेंद्र यत्नाळकर होते. प्रमुख पाहुणे म्हणून उपमुख्यधापिका संध्या पाटील, जे. आर. पुनवटकर उपस्थित होते. कड यांनी आपल्या खास ओघवत्या शैलीत विद्यार्थ्यांशी संवाद साधत सायबर सुरक्षेविषयी माहिती दिली. त्यांनी पुढे आपल्या भाषणात 'अठरा वर्षे वयाच्या आतील मुलांनी समाजमाध्यमावर आपले खाते उघडू नये. समाजमाध्यमावर अनोळखी व्यक्तींशी मैत्री करू नये. समाजमाध्यमांचा वापर करताना त्यावरील आपल्या खात्याची सुरक्षायंत्रणा आधी समजावून घेतली पाहिजे,' अशा

सूचना त्यांनी केल्या. डॉ. रुपेश मोरे यांनी सूत्रसंचालन केले.

सोशल मिडियाचा वापर करताना काळजी घ्या रेणुका कड १७ नोव्हेंबर २०१९

‘अठरा वर्षे वयाच्या आतील मुलांनी समाजमाध्यमावर आपले खाते उघडू नये. समाजमाध्यमावर अनोळखी व्यक्तींशी मैत्री करू नये. समाजमाध्यमांचा वापर करताना त्यावरील आपल्या खात्याची सुरक्षायंत्रणा आधी समजावून घेतली पाहिजे’, असे आवाहन रेणुका कड यांनी केले.

चौराहा येथील मराठा हायस्कूलच्या दुपारच्या सत्रात बाददिनानिमित्त इयत्ता सहावी ते दहावीच्या विद्यार्थ्यांसोबत सायबर सुरक्षा आणि बालविश्व या विषयावर रेणुका कड यांनी मार्गदर्शन केले. त्यावेळी त्या बोलत होत्या. सोशल मिडियापेक्षा खरे जग खूप सुंदर आहे. मुलांनी समाजमाध्यमाच्या आभासी विश्वाऐवजी खऱ्या जगाशी मैत्र वाढवावी. समाजमाध्यमाचे जग हे बालकांसाठी घातक असून, त्यापासून दूर राहायला हवे, असे आवाहन रेणुका कड यांनी केले.

अध्यक्षस्थानी मुख्याध्यापक राघवेंद्र यत्नाळकर होते. प्रमुख पाहुणे उपमुख्यध्यापिका संध्या पाटील, जे. आर. पुनवटकर उपस्थित होते. कड यांनी आपल्या खास ओघवत्या शैलीत विद्यार्थ्यांशी संवाद साधत सायबर सुरक्षेविषयी माहिती दिली. त्यांनी पुढे आपल्या भाषणास अशा सूचना त्यांनी केल्या. डॉ. रुपेश मोरे यांनी सूत्रसंचालन केले.

‘सायबर सुरक्षा’ आणि ‘बाल विश्व’ या विषयावर मुलांशी संवाद १८ नोव्हेंबर २०१९

‘समाजमाध्यमे अठरा वर्षे वयाच्या आतील मुलांनी वापरू नये. त्यावर अनोळखी व्यक्तींसोबत मैत्री करू नये तसेच समाजमाध्यमे वापरताना त्यातील धोके लक्षात घेऊन प्रथम समाजमाध्यमांच्या खात्याची सुरक्षा लक्षात घ्यावी’ असे प्रतिपादन रेणुका कड यांनी सायबर सुरक्षा आणि बालविश्व या विषयावर मुलांशी संवाद साधताना केले.

औरंगपुरा येथील सरस्वती भुवन प्रशाला येथे विकास अध्ययन केंद्र, आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र औरंगाबाद यांच्यातर्फे बालदिनानिमित्त इयत्ता सहावी ते दहावीच्या विद्यार्थ्यांसोबत ‘सायबर सुरक्षा आणि बालविश्व’ या विषयावर रेणुका कड यांच्या मार्गदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले आहे. यावेळी त्या बोलत होत्या. सोशल मिडियापेक्षा खरे जगच खूप सुंदर आहे. मुलांनी समाजमाध्यमाच्या आभासी विश्वापेक्षा

खऱ्या जगाशी मैत्री वाढवावी. समाजमाध्यमाचे जग हे बालकांसाठी घातक असून, त्यापासून दूर राहायला हवे, असे आवाहनही त्यांनी यावेळी केले. कड यांनी आपल्या खास ओघवत्या शैलीत विद्यार्थ्यांशी संवाद साधत मुलांना समाजमाध्यमांचे धोके लक्षात आणून दिले.

यावेळी शाळेचे मुख्याध्यापक शिरीष मोरे, शिक्षक विनोद सिनकर तसेच अन्य शिक्षक व विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

बालदिनानिमित्त ‘सायबर सुरक्षा व बालविश्व’ या विषयावर रेणुका कड यांचे मार्गदर्शन २० नोव्हेंबर २०१९

‘समाजमाध्यमांमध्ये टिकटॉक व फेसबुक वापरणारी अठरा वर्षे वयाच्या आतील मुले सर्वात जास्त आहेत. या वयातील मुलांचे फेसबुक फ्रेंड्स १००० ते १२०० च्या जवळपास आहेत. परंतु या आभासी जगापेक्षा खरे जग खूप सुंदर आहे. समाजमाध्यमे लहान मुलांसाठी खूप घातक असून मुलांनी आभासी विश्वाऐवजी खऱ्या जगाशी मैत्री वाढवावी’, असे आवाहन रेणुका कड यांनी केले.

औरंगपुरा येथील शारदा मंदीर कन्या प्रशाला येथे विकास अध्ययन केंद्र आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र औरंगाबाद यांच्यातर्फे बालदिनानिमित्त इयत्ता सहावी ते दहावीच्या विद्यार्थ्यांसोबत ‘सायबर सुरक्षा आणि बालविश्व’ या विषयावर रेणुका कड यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले आहे. यावेळी त्या बोलत होत्या. आपल्या देशात सायबर पॉलिसी आहे का? कायदा कोणता आहे? समाजमाध्यमातील धोके काय आहेत आदी विषयांवर त्यांनी मुलांशी संवाद साधत मार्गदर्शन केले. महेश अंचितलवार यांनी कार्यक्रमाचे सुत्रसंचालन केले.

यावेळी शाळेचे मुख्याध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

संभाव्य धोके लक्षात घेऊन लहान मुलांनी समाजमाध्यमे वापरू नये

बालदिनानिमित्त एमजीएम संस्कार विद्यालयात रेणुका कड यांनी साधला संवाद २० नोव्हेंबर २०१९

‘मुले समाजमाध्यमांचा अती वापर करतात, टिकटॉक व फेसबुक वापरणारी अठरा वर्षे वयाच्या आतील मुले सर्वात जास्त आहेत. या वयातील मुलांचे फेसबुक फ्रेंड्स १००० ते १२०० च्या जवळपास आहेत. मोबाईल इंटरनेटचे ज्ञान मुलांमध्ये अफाट आहे. परंतु यामुळे लहान मुले सायबर गुन्ह्यांना बळी पडत आहेत.

त्यामुळे अठरा वर्षे वयाच्या आतील मुलांनी समाजमाध्यमे वापरू नयेत. त्यांचा वापर करण्यापूर्वी त्यातील संभाव्य धोके लक्षात घ्यावे', असे प्रतिपादन रेणुका कड यांनी केले.

बालदिनानिमित्त एमजीएम संस्कार विद्यालय येथे विकास अध्ययन केंद्र आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र औरंगाबाद यांच्यातर्फे 'सायबर सुरक्षा आणि बालविश्व' या विषयावर रेणुका कड यांचा जाणीवजागृती कार्यक्रम घेण्यात आला. यावेळी त्या बोलत होत्या. आपल्या देशात सायबर पॉलिसी आहे का? कायदा कोणता आहे? समाजमाध्यमातील धोके काय आहेत, आदी विषयांवर त्यांनी मुलांशी संवाद साधत मार्गदर्शन केले. आभासी विश्वापेक्षा खरे जगच खूप सुंदर आहे. मुलांनी समाजमाध्यमाच्या आभासी विश्वाऐवजी खऱ्या जगाशी मैत्री वाढवावी. समाजमाध्यमाचे जग हे बालकांसाठी घातक असून, त्यापासून दूर राहायला हवे, असे आवाहनही रेणुका कड यांनी यावेळी केले. महेश अचिंतलवार यांनी कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन केले.

यावेळी शाळेचे मुख्याध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

बालदिनानिमित्त 'सायबर सुरक्षा व बालविश्व' या विषयावर रेणुका कड यांचे मार्गदर्शन २० नोव्हेंबर २०१९

'गेल्या काही वर्षांत माहिती तंत्रज्ञानाने मोठी क्रांती केली आहे. सोशल मिडिया, मोबाईल शिवाय एक क्षणही मुलांना चैन पडत नाही. मात्र तंत्रज्ञानाचा अतिवापराचा गैरफायदा घेत समाजातील विकृतांकडून लहान मुला-मुलींना लक्ष करून त्यांचे शोषण करण्याचे प्रकार वाढले आहेत. त्यामुळे आभासी माध्यमातून होणाऱ्या शोषणाशी सामना करण्यासाठी, समाजमाध्यमांचा सुरक्षीत वापर करण्यासाठी मुलांनी शारीरिक व मानसिक दृष्ट्या सक्षम असणे आवश्यक आहे, असे प्रतिपादन रेणुका कड यांनी केले.

बालदिनानिमित्त 'सायबर सुरक्षा आणि बालविश्व' या विषयावर रेणुका कड यांचा वेणूताई चव्हाण हायस्कूलमध्ये जाणीवजागृती कार्यक्रम घेण्यात आला. यावेळी त्या बोलत होत्या. आपल्या विशेष शैलीत विद्यार्थ्यांशी संवाद साधत त्यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. आभासी विश्वापेक्षा खरे जगच खूप सुंदर आहे. मुलांनी समाजमाध्यमाच्या आभासी विश्वाऐवजी खऱ्या जगाशी मैत्री वाढवावी. समाजमाध्यमाचे जग हे बालकांसाठी घातक असून, त्यापासून दूर राहायला हवे, असे आवाहन रेणुका कड यांनी यावेळी केले. महेश अचिंतलवार यांनी कार्यक्रमाचे

सूत्रसंचालन केले.

यावेळी शाळेचे मुख्याध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

'कोरडवाहू क्षेत्र व इतर प्रश्नां'वरील विशेष चर्चासत्र २०, २१ नोव्हेंबर २०१९

योजना, निधी, यंत्रणा, सुविधा, अंमलबजावणीही मग तरीही शेतीसमोरील वर्षानुवर्षांचे प्रश्न कायम का? असा प्रश्न औरंगाबाद येथे २० आणि २१ नोव्हेंबरला 'कोरडवाहू क्षेत्र व इतर प्रश्न' या विषयावर पार पाडलेल्या चर्चासत्रातून पुढे आला. शासनाचे धोरण, अंमलबजावणी व प्रत्यक्ष स्थिती यामध्ये असलेली 'दरी' व निर्माण होण्याची कारणे व ती 'दरी' दूर करण्यासाठी करावयाच्या उपाययोजनांची 'जंत्री' या चर्चासत्रातून पुढे करण्यात आली.

रिह्यायटलाइझिंग रेनफेड अॅग्रिकल्चर नेटवर्क (आर.आर.ओ.), यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र औरंगाबाद व एमजीएम कृषी विज्ञान केंद्राच्या संयुक्त विद्यमाने या चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले आहे. राज्यातील विविध जिल्ह्यांतून आलेल्या अभ्यासकांसह तज्ज्ञ, कृषी विज्ञान केंद्राचे शास्त्रज्ञ, शेतकरी, पशुपालक आदींनी या चर्चासत्रात सहभाग नोंदविला.

बुधवारी (ता. २०) झालेल्या पहिल्या सत्रात वायआरए नागपूरचे अजय पराडकर यांनी संरक्षित सिंचन, मनीष राजनकर यांनी मत्स्य व्यवसाय शासनाची धोरणे आणि प्रत्यक्ष स्थिती, कौस्तुभ पांढरीपांडे यांनी चराई धोरण गवत संरक्षण, जैवविविधतेवरील परिणाम, अश्विनी कुलकर्णी यांनी बदलता पिक पॅटर्न आकडेवारीचा खेळ आणि त्याची उत्पादकतेशी सांगड, मिलिंद वाटवे यांनी वन्य प्राण्यांच्या नुकसानीमुळे पिक पद्धतीवरील परिणाम, प्रवीण भुते यांनी वन हक्काचे पट्टे वनजमीन विकास विषयीचे सादरीकरण केले. त्यानंतर त्या प्रत्येक विषयाशी संबंधीत अभ्यासक, शेतकरी, पशुपालक, तज्ज्ञ व जाणकारांच्या बुधवारी व गुरुवारी (ता. २१) गटचर्चा झाल्या. त्यातून समोर असलेल्या सूचनांची 'पोझिशन पेपर' स्वरूपात मांडणी करण्यात आली. या सत्राला कृषिरत्न विजय अण्णा बोराडे व वैरण विकासाचे उपसंचालक गणेश देशपांडे यांची उपस्थिती होती.

"जगण्यासाठी अन्नधान्य ते पिकविण्यासाठी शेती, त्या शेतीतील मातीचे आरोग्य टिकविण्यासाठी शेणखत, शेणखतासाठी जनावर, जनावरं जगविण्यासाठी चारा आवश्यक, हे वर्तळ समजून घेऊन काम करावे लागेल. योजना व निधीची कमतरता नाही, संवादातून निर्माण झालेली दरी दूर करता येईल," असे वैरण

विकासचे उपसंचालक गणेश देशपांडे यांनी सांगितले.

आदरणीय यशवंतराव चव्हाण यांना पुण्यतिथीनिमित्त अभिवादन व विशेष व्याख्यान

आदरणीय यशवंतराव चव्हाण साहेब यांच्या पुण्यतिथी निमित्त सोमवारी (ता. २५ नोव्हेंबर) सकाळी मराठवाडा साहित्य परिषद येथील आदरणीय चव्हाण साहेब यांच्या पुतळ्यास पुष्पहार घालून अभिवादन करण्यात आले.

यावेळी विभागीय केंद्र औरंगाबादचे सुबोध जाधव, गणेश घुले, राजेंद्र वाळके, उदय भोसले, ज्ञानेश बोद्रे, मनोज आदमाने, बाळू कुलकर्णी आदी मान्यवर उपस्थित होते. यावेळी सर्व मान्यवरांना साहित्य परिषद येथे असलेल्या आदरणीय यशवंतराव चव्हाण यांच्या रेखाचित्र प्रदर्शनास भेट देऊन आदरणीय चव्हाण साहेबांच्या कार्याला उजाळा दिला.

“एखादी आपत्ती आली तर शेती हा ज्याचा पूरक व्यवसाय असतो, तोच खूप रडतो; मात्र ज्याचा शेती हा मुख्य व्यवसाय आहे त्याला अशा स्थितीतही रडायला वेळ नसतो. शेती करण्यात प्रचंड अडचणी आहेत, परंतु सर्वाधिक संधीही शेतीतच आहेत.” असे मत जुन्नर पर्यटन विकास मॉडेल जगासमोर आणणारे मनोज हाडवळे यांनी सोमवारी (ता. २५) व्यक्त केले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र औरंगाबाद आणि एमजीएम वृत्तपत्रविद्या व जनसंवाद महाविद्यालयातर्फे आयोजित ‘ग्रामीण भारताचा नवा चेहरा : ग्रामसंस्कृती पर्यटन’ या विषयावर हाडवळे यांनी विचार मांडले. यावेळी विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष तथा एमजीएमचे सचिव अंकुशराव कदम, प्राचार्य प्रतापराव बोराडे, प्राचार्य डॉ. रेखा शेळके, सुहास तेंडुलकर, सुबोध जाधव, गणेश घुले यांच्यासह पत्रकारिता तसेच कृषी विभागाचे विद्यार्थी, शिक्षकांची उपस्थिती होती.

हाडवळे म्हणाले, “आधी जागतिक बाजारपेठेचे लक्ष ‘इंडिया’कडे होते; पण आता त्याच वस्तू ग्रामीण भागात विकल्या जात असल्याने त्यांना ‘भारत’ खुणावू लागलाय. भारताच्या प्रत्येक गावाची काही ना काही वैशिष्ट्ये आहेत. तेथील ग्रामसंस्कृती आपण पर्यटनाच्या माध्यमातून लोकांसमोर आणू शकतो. नावीन्याच्या शोधात लोक हजारो किमीचा प्रवास करून येतात. त्यामुळे ग्रामीण पर्यटनाचे क्षेत्र वाढू शकते. सध्याचा कल आणि स्पर्धेचा विचार करता अत्यंत कमी गुंतवणूक आणि अधिक कल्पकतेत पर्यटन सुरू करता येऊ शकते. आजकाल गावाकडची लोकं शहराची वाट धरू लागली आहेत. ते मग गावाशी नाती तोडू लागतात. त्यांच्या मुलाबाळांना गावाकडच्या मातीचा

स्पर्शही नसतो आणि हीच मुलंबाळं मोठी झाली की पर्यटनासाठी गावाची वाट धरतात. मग तीच तुमच्या-आमच्यासारख्या पर्यटन उद्योजकांसाठी ग्राहक बनतात. लोकं रेस्टॉरंटमध्ये घरी जेऊ लागतील आणि घरचे जेवायला रेस्टॉरंटमध्ये जाऊ लागली आहेत. यावरून ग्रामीण संस्कृतीचे महत्त्व आपण ओळखायला हवे,” असे आवाहनही हाडवळे यांनी केले. महेश अचिंतलवार यांनी सूत्रसंचालन केले.

चित्रपट चावडीत सर्वोत्कृष्ट मराठी चित्रपट ‘पिंजरा’चे प्रदर्शन ३१ डिसेंबर २०१९

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र औरंगाबाद आयोजित चित्रपट चावडी उपक्रमांतर्गत मंगळवार, दि. ३१ डिसेंबर २०१९ रोजी व्ही. शांताराम यांनी निर्मिती व दिग्दर्शित केलेला पहिला रंगीत मराठी सर्वोत्कृष्ट चित्रपट ‘पिंजरा’ सायं. ६ वा., चित्रपती व्ही. शांताराम प्रेक्षागृह फिल्म आर्ट विभाग, एमजीएम पत्रकारिता महाविद्यालय, औरंगाबाद येथे दाखविण्यात आला.

नुकतेच प्रसिद्ध अभिनेते श्रीराम लागू यांचे निधन झाले. त्यांना श्रद्धांजली म्हणून या चित्रपटाचे प्रदर्शन करण्यात आले. ‘पिंजरा’ चित्रपटातील त्यांचा अभिनय व त्यांना मिळालेली निळू फुले यांची साथ यामुळे हा चित्रपट सृष्टीतील मानाचा दगड ठरलेला आहे. श्रीराम लागू यांच्या चित्रपट क्षेत्रातील पदार्पणातील हा चित्रपट असून यात अभिनेत्री संध्या प्रमुख भूमिकेत आहे. तमाशावर आधारित हा चित्रपट असून यातील गाणी लता मंगेशकर व उषा मंगेशकर यांनी गायली आहे. तसेच या चित्रपटास उत्कृष्ट मराठी चित्रपटाचा पुरस्कार मिळालेला आहे.

चित्रपटास चित्रपट प्रेमींनी गर्दी केली होती. यावेळी डॉ. रेखा शेळके, सुहास तेंडुलकर, एमजीएम फिल्म आर्ट विभाग प्रमुख शिव कदम, सुबोध जाधव आदींची उपस्थिती होती.

औरंगाबादच्या वतीने ९३व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनात गावकथा चा प्रयोग ११ जानेवारी २०२०

संत गोरोबाकाका साहित्यनगरी (उस्मानाबाद) मराठी साहित्य संमेलनात शनिवार (ता. ११ जानेवारी) सादर झालेल्या गावकथा या सांस्कृतिक कार्यक्रमाला रसिकांनी भरभरून दाद दिली. या कार्यक्रमात गावातील व्यथांचे चित्र कलाकारांनी उभे केले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र औरंगाबाद आयोजित रंगदृष्टी (पुणे) निर्मित जाणिव्यांचा जिवंत

गाव 'गावकथा' ही ग्रामीण जीवनात येणाऱ्या अडचणींना वाचा फोडणारा नाट्यप्रयोग ९३व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनात सादर करण्यात आला.

शहरी जीवन सुसज्ज होत असताना ग्रामीण भागाला विविध समस्यांना तोंड द्यावे लागते. गावशिवारातील शेतात पाणी आहे; पण वीज नाही, वीज आहे, पण पाणी नाही. त्यामुळे शेती आणि शेतकरी उद्ध्वस्त होत असल्याची व्यथा कलाकारांनी मांडली. लहानपणीचे ग्रामीण जीवन अत्यंत सुंदर, खेळकर कसे असते, याचेही सुरेख वर्णन यामध्ये केले आहे. शिक्षण घेऊन ग्रामीण भागातील तरुणांना नोकरीअभावी लग्न वेळेवर करता येत नाही, हा गंभीर विषयही या कथेत येतो. सात्यत्याने पडणारा दुष्काळ, नापिकी यामुळे आलेले नैराश्य, घरात वाढणारा दैनंदिन खर्च, उत्पादनापेक्षा शेतातील वाढता खर्च, त्यासाठी घ्यावी लागणारी सावकाराची मदत, तरीही तोडकी अपेक्षा धरून घाम गाळणारा शेतकरी, पुन्हा त्याच्या वाट्याला आलेला दुष्काळ आणि अस्मानाची संकटे.. अशा अनेक समस्यांच्या चक्रव्यूहामध्ये अडकलेला घरातील कर्ता पुरुष मृत्यूला जवळ करतो आणि त्याचे कुटूंब उद्ध्वस्त होते. हे वास्तव 'गावकथा' या नाट्यप्रयोगात गंभीरपणे मांडले आहे. गावातील पुढाऱ्यांची दादागिरी, यातून होणारे नुकसान याचीही मांडणी गावकथेतील कलाकारांनी केली.

अशोक राणे यांच्या आत्मचरित्राचे प्रकाशन

१७ जानेवारी २०२०

अशोक राणे यांना सिनेमा पाहण्याचे व्यसन जडलेले आहे. हे व्यसन कोणत्याही संस्थेत जाऊन सुटू शकत नाही. आज या व्यसनामुळे चित्रपट समीक्षक, अभ्यासक आणि महोत्सवाचा संचालक पदापर्यंत पोहोचता येऊ शकते याचे उदाहरण म्हणजे अशोक राणे. त्यांच्या 'सिनेमा पाहणारा माणूस' या पुस्तकामुळे अनेक अशोक राणे तयार होतील, अशी अपेक्षा प्रसिद्ध नाट्य-चित्रपट दिग्दर्शक चंद्रकांत कुलकर्णी यांनी प्रकाशनावेळा एमजीएमच्या व्ही शांताराम सभागृहात शुक्रवारी (ता. १७) व्यक्त केली. यावेळी व्यासपीठावर प्रमुख अतिथी कवी व लेखक दासू वैद्य, कार्यक्रमाचे तथा यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष अंकुशराव कदम, लेखक अजित दळवी, दिग्दर्शक ज्ञानेश झोटिंग, सुहास तेंडुलकर, निलेश राऊत यांची प्रमुख उपस्थिती होती. कार्यक्रमाची प्रस्तावना निलेश राऊत यांनी केली.

पुढे बोलताना श्री. कुलकर्णी म्हणाले, की माझ्या पहिल्या

नाटकाचा, तर मी त्याच्या पहिल्या गंभीर चित्रपट लेखनाचा मी साक्षीदार आहे. प्रभात चित्रमंडळापासून आमची फक्त ओळख नव्हे तर सातत्याने भेटीगाठी होत असतात. जगभरातील वेगवेगळ्या देशात जाऊन त्यांनी चित्रपट बघितले, अनुभवले. हे चित्रपट फक्त स्वतःपुरते मर्यादित न ठेवता सातत्याने या क्षेत्रातील विद्यार्थी, अभ्यासक, समीक्षक यांच्यासमोर वेगवेगळ्या माध्यमातून पोचविण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न ते करतात. चित्रपट पाहण्याच्या प्रवासापासून ते महोत्सवाच्या संचालकापर्यंत त्यांनी सर्वोच्च पदापर्यंत मजल मारली आहे. येणाऱ्या पिढीसाठी ते मार्गदर्शक ठरतील. सिनेमा पाहणारा माणूसच्या माध्यमातून त्यांचा प्रवास नक्कीच वाचवा असा आहे.

यावेळी लेखक अजित दळवी म्हणाले की, 'शिक्षकांचे काम काही माहिती किंवा ज्ञान देण इतकेच नाही. त्याऐवजी त्यांना शोध लावायला लावणे हे प्रमुख काम आहे. त्यातून समाजाला काहीतरी देण्याचे काम शिक्षक व विद्यार्थ्यांकडून होत असते. आज शोध लावायला भाग पाडण्याचे काम अशोक राणे करताहेत. सिनेमाचे वेड या माणसाने सर्वांना लावले.' दासू वैद्य म्हणाले की, 'अशोक राणे म्हणजे चित्रपटांबाबत पछाडलेला व झपाटलेला माणूस आहे. चित्रपट कसा पाहावा यापासून ते सर्व पैलूंद्वारे चित्रपट ते सर्वासमोर उलगडतात.' कार्यक्रमाचे अध्यक्ष अंकुशराव कदम म्हणाले की, 'अशोक राणे खूप चांगल्या पद्धतीने चित्रपटाचे वर्णन करतात. तुम्ही वर्षातले तीनशे चित्रपट पाहतात, याबद्दल खरचं कौतुक वाटते. या चित्रपटाच्या पुराव्यादाखल पुस्तकात तिकीटही छापलेले आहेत. छंद माणसाला कुठपर्यंत घेऊन जातात त्याचे सर्वोत्तम उदाहरण म्हणजे अशोक राणे आहेत. यामुळे चित्रपट सृष्टीला नवी दिशा देण्याचे काम होईल.'

यावेळी अशोक राणे म्हणाले की, 'माझा जन्म गुजरात, गाव कोकण आणि कर्मभूमी अख्ख जग आहे. मात्र औरंगाबाद मला माझ वाटतं. औरंगाबादने मला सर्वोच्च अशा चित्रपट महोत्सवाच्या संचालकपदावर काम करण्याची संधी दिली. हे पुस्तक लिहिण्याबाबतची भूमिका काय आहे, यावर विचार केला तेव्हा लक्षात आले की, सिनेमा पाहणारा माणूस म्हणून संबोधले जायचे. तेव्हा राग यायचा. सिनेमा पाहणे, बोलणे आणि लिहिणे ही सुद्धा एक कला असू शकते. लहानपणापासून मला चित्रपटाने वेड लावले. आयुष्यातील सर्वोच्च आनंदाचे क्षण मला या चित्रपट पाहण्याच्या छंदाने दिले. मी माझ्या आजवरच्या आयुष्यात तृप्त आहे.' कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन शिव कदम यांनी केले. आभार गणेश घुले यांनी मानले.

विभागीय केंद्र, अहमदनगर

कार्यवृत्त

शेतीकड्डा

शनिवार, ०९/११/२०१९

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र अहमदनगर अंतर्गत 'कांदा उत्पादन तंत्रज्ञान' या विषयावर शेतीकड्डा कार्यक्रमाचे आयोजन जवळा ता. पारनेर जि. अहमदनगर येथे करण्यात आले होते. या कार्यक्रमासाठी प्रमुख तज्ज्ञ मार्गदर्शक प्रा. एम. एच गावडे, सहायक प्राध्यापक, उद्यानविद्या विभाग, म. फू. कृ. वि. राहुरी हे लाभले होते. या प्रसंगी प्रा. एम. एच गावडे यांनी कांदा लागवड संबंधित उन्हाळी हंगामातील अधिक उत्पादन देणारे वाण, योग्य वाणाची निवड, गादीवाफा तयार करताना घ्यावयाची काळजी, रोपांची निवड, जैविक खते व त्यांचे प्रमाण, पाणी व्यवस्थापन, तण नियंत्रण, हिरवळीच्या खताचे महत्त्व, कीड व रोग नियंत्रण, पिकाची काढणी व साठवण करताना कोणती काळजी घ्यावी तसेच कांदा पिकासंबंधित शासनाच्या विविध योजना इत्यादी विषयी शेतकऱ्यांना बहुमोल मार्गदर्शन करून शेतकऱ्यांच्या शंकांचे निरसन केले.

या कार्यक्रम प्रसंगी 'जवळा' गावचे उपसरपंच श्री. किसनराव रासकर कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून उपस्थित होते. तसेच श्री. कमलाकर सोमवंशी, श्री. गोरख आढाव, कृषि महाविद्यालय सोनईचे प्रा. राजेंद्र लिपने, प्रा. श्रीकृष्ण हुरुळे, प्रा. स्वप्नाली गायकवाड व परिसरातील शेतकरी उपस्थित होते. हा शेतीकड्डा यशस्वीरित्या पार पाडण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र अहमदनगर सर्व सन्माननीय सदस्य व जवळा गावातील शेतकरी बंधूंचे विशेष सहकार्य लाभले. सदर कार्यक्रमाचे आयोजन श्री. प्रदीप सोमवंशी, श्री. गोरख आढाव व गौरव सोमवंशी (विद्यार्थी, कृषि महाविद्यालय सोनई) यांनी केले होते.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक कृषि महाविद्यालय सोनई प्रा. राजेंद्र लिपणे यांनी केले. सूत्रसंचालन प्रा. श्रीकृष्ण हुरुळे यांनी केले, तर प्रा. स्वप्नाली गायकवाड यांनी आभार मानले.

सदर शेतीकड्डा कार्यक्रमाचे सविस्तर नियोजन डॉ. हरि मोरे प्राचार्य कृषि महाविद्यालय सोनई यांच्या मार्गदर्शनाखाली सुरू आहे.

शेतीकड्डा

मंगळवार, १०/१२/२०१९

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र अहमदनगर अंतर्गत 'शेतीपूरक व्यवसाय व्यवस्थापन' या विषयावर शेतीकड्डा कार्यक्रमाचे आयोजन मु. पो. मिरी ता. पाथर्डी जि. अहमदनगर येथे करण्यात आले होते. या कार्यक्रमासाठी प्रमुख तज्ज्ञ मार्गदर्शक डॉ. डी. कें. देवकर, सहयोगी प्राध्यापक, पशुसंवर्धन व दुग्धशास्त्र विभाग, म. फू. कृ. वि. राहुरी हे लाभले होते. या प्रसंगी डॉ. डी. कें. देवकर यांनी दुग्ध व्यवसायातील संधी, गोपालन करताना गाईची निवड कशी करावी, कोणती जात निवडावी, गाईचे संगोपन करत असताना पाणी नियोजन, चारा व्यवस्थापन, वासराची निगा कशी राखावी, रोग नियंत्रण, दूध वाढीसाठी करावयाचे आवश्यक बदल, गाईपासून मिळणाऱ्या शेणाचे उपयोग व नियोजन, गाईच्या दुधाचे आहारातील महत्त्व, दुधाची वाढती मागणी, दुग्धजन्य पदार्थ तसेच शेळीपालननाचे महत्त्व व नियोजन, कोंबडी पालनातून मिळणारा नफा, व शेतीपूरक इतर व्यवसायासंबंधी शेतकऱ्यांना माहिती देऊन शेतकऱ्यांनी विचारलेल्या प्रश्नांचे निरसन केले. कार्यक्रमासाठी उपस्थित श्री. महादेव लोंढे, तालुका कृषि अधिकारी यांनीदेखील शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन केले.

या कार्यक्रम प्रसंगी डॉ. हरि मोरे प्राचार्य कृषि महाविद्यालय सोनई हे कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून उपस्थित होते. श्री. शंकर शिकारे, सोमनाथ शिंदे, कृषि महाविद्यालय सोनईचे प्रा. राजेंद्र लिपने, व परिसरातील शेतकरी उपस्थित होते

हा शेतीकड्डा यशस्वीरित्या पार पाडण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र अहमदनगर सर्व सन्माननीय सदस्य व मिरी गावातील शेतकरी बंधूंचे विशेष सहकार्य लाभले. सदर कार्यक्रमाचे आयोजन श्री. सोमनाथ शिकारे व सुवर्ण शिकारे यांनी केले होते. सूत्रसंचालन प्रा. राजेंद्र लिपने, कृषि महाविद्यालय, सोनई यांनी केले. सदर शेतीकड्डा कार्यक्रमाचे सविस्तर नियोजन डॉ. हरी मोरे प्राचार्य. कृषि महाविद्यालय, सोनई यांच्या मार्गदर्शनाखाली सुरू आहे.

शेतीकड्डा

मंगळवार, १७ जानेवारी २०२०

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र अहमदनगर अंतर्गत 'हरभरा पीक संरक्षण' या विषयावर शेतीकड्डा कार्यक्रमाचे आयोजन मु. पो. गोयगव्हान ता. नेवासा जि. अहमदनगर येथे करण्यात आले होते. या कार्यक्रमासाठी प्रमुख तज्ज्ञ मार्गदर्शक प्रा. सोमनाथ दरंदले, कीटकशास्त्र विभाग कृषी महाविद्यालय, सोनई हे लाभले होते. या प्रसंगी प्रा. सोमनाथ दरंदले यांनी हरभरा पिकावरील घाटे अळी त्याचप्रमाणे हुमणी आणि लष्करी अळी या प्रमुख किडींचे जैविक पद्धतीने नियंत्रण कसे करावे हे सांगताना शेतकऱ्यांना या प्रकारच्या किड शेतात येऊ नये यासाठी काय उपाययोजना कराव्यात, या किडींचा प्राथमिक अवस्थेत प्रतिबंध करण्यासाठी कसे नियोजन करावे, किडींचे मुख्य स्रोत, उगमस्थान, ओळख, तसेच त्या नाहीशा करण्यासाठी वापरावयाच्या निविष्टा, प्रादुर्भाव झालेल्या झाडांची काळजी कशी घ्यावी, तसेच किडींचा बंदोबस्त करताना कोणत्या जैविक घटकांचा वापर करावा इत्यादी संबंधित सविस्तर माहिती दिली व शेतकऱ्यांनी विचारलेल्या प्रश्नांचे

निरसन केले. कार्यक्रमासाठी उपस्थित कार्यक्रमाचे अध्यक्ष श्री. डमाळे साहेब, तालुका कृषी अधिकारी, यांनीदेखील शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन केले.

या प्रसंगी डॉ. हरि मोरे प्राचार्य कृषी महाविद्यालय सोनई तसेच श्री. महादेव काळे, प्रकाश पवार, संदीप खेडेकर कृषी महाविद्यालय सोनईचे प्रा. सुहास माने व परिसरातील शेतकरी उपस्थित होते. हा शेतीकड्डा यशस्वीरित्या पार पाडण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र अहमदनगर सर्व सन्माननीय सदस्य व गोयगव्हान गावातील शेतकरी बांधवांचे विशेष सहकार्य लाभले. सदर कार्यक्रमाचे आयोजन श्री. मदन काळे यांनी केले होते.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. हरि मोरे प्राचार्य कृषी महाविद्यालय सोनई यांनी केले.

सूत्रसंचालन प्रा. राजेंद्र लिपने यांनी तर आभारप्रदर्शन प्रा. जयसिंग वाघमारे, कृषी महाविद्यालय, सोनई यांनी केले.

सदर शेतीकड्डा कार्यक्रमाचे सविस्तर नियोजन डॉ. हरि मोरे प्राचार्य. कृषी महाविद्यालय, सोनई यांच्या मार्गदर्शनाखाली सुरु आहे.

विभागीय केंद्र, लातूर

कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने 'महाराष्ट्राची जडणघडण आणि संत साहित्याचे योगदान' या विषयावर जाहीर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. याप्रसंगी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉक्टर जनार्दन वाघमारे तर प्रमुख व्याख्याते म्हणून महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ मुंबईचे अध्यक्ष डॉ. सदानंद मोरे, सचिव प्राचार्य डॉ. नागोराव कुंभार सदस्य कुसुम मोरे आदि उपस्थित होते.

विभागीय केंद्र, लातूरच्या वतीने स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या ३५ व्या पुण्यतिथी निमित्ताने त्यांना अभिवादन करण्यात आले. याप्रसंगी विभागीय प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष माजी खासदार डॉ. जनार्दन वाघमारे, सचिव कोषाध्यक्ष विवेक सौताडेकर, सदस्य अॅड. मनोहरराव गोमारे, अॅड. शेखर हवेले, वसंतराव उगले आदि उपस्थित होते.

विभागीय केंद्र, लातूरच्या वतीने आयोजित 'महाराजा

सयाजीराव गायकवाड : विचार आणि कार्य' या विषयावर जाहीर व्याख्यान दिनांक २५ नोव्हेंबर २०१९ रोजी आयोजित करण्यात आले होते. याप्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्रमुख वक्ते महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ मुंबईचे माजी अध्यक्ष बाबा भांड, मंचावर उपस्थित कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. जनार्दन वाघमारे, सचिव डॉ. नागोराव कुंभार, सदस्य डॉ. कुसुम मोरे उपस्थित होते.

विभागीय केंद्र लातूरच्या वतीने महात्मा ज्योतिबा फुले यांच्या पुण्यतिथी निमित्ताने लातूर शहरातील महात्मा फुले यांच्या पुतळ्याला पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करण्यात आले. याप्रसंगी उपस्थित प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष डॉ. जनार्दन वाघमारे सचिव डॉ. नागोराव कुंभार, कोषाध्यक्ष विवेक सौताडेकर, सदस्य अॅड. मनोहरराव गोमारे, अॅड. वसंतराव उगले, शेखर हाविले अरविंद कांबळे इत्यादी उपस्थित होते.

विभागीय केंद्र, सोलापूर

कार्यवृत्त

कायदेविषयक एक दिवसीय व्याख्यानमाला

सोलापूर बार असोसिएशन सोलापूर व यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईच्या सोलापूर विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने एकदिवसीय कायदेविषयक व्याख्यानमाला शनिवार १२ ऑक्टोबर २०१९ रोजी सकाळी ८.३० ते ५ या वेळात 'डॉ. निर्मलकुमार फडकुलक सभागृह' सिद्धेश्वर मंदिराजवळ सोलापूर येथे संपन्न झाली. याचे उद्घाटन मृणालिनी फडणीस, (कुलगुरु पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ) तसेच सोलापूर केंद्राचे अध्यक्ष युनुसभाई शेख, केंद्राचे सदस्य श्री दत्ता गायकवाड प्रमुख पाहुणे प्रदिपसिंह रजपूत (जिल्हा सरकारी वकील) उपस्थित होते. यावेळी प्रमुख व्याख्याते अॅड. डॉ. सुधाकर आव्हाड, अॅड डॉ. मकरंद आडकर, अॅड. डॉ. राजेंद्र अनुभुले यांनी मार्गदर्शन केले. याप्रसंगी जिल्ह्यातील सुमारे २५० वकिलांनी यात आपला सहभाग नोंदवला आणि सदर व्याख्यान मला संपन्न झाली

'दिवाळी पहाट'

मराठी चित्रपट संगीताच्या वाटेने, मराठी इतिहास, मराठी संस्कृती, मराठी परंपरा यांचा शोध घेत आपण कुठून वाट चुकतो आहोत, याचं भान आणणारा कार्यक्रम म्हणजे 'दिवाळी पहाट'.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र सोलापूर व 'द हेरिटेज' सोलापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने शुक्रवार २५ ऑक्टोबर रोजी पहाटे ५.३० वाजता प्रा. विलास पाटील यांच्या सोबतीने 'मराठी पाऊल पडते पुढे...' कार्यक्रमाचे आयोजन द हेरिटेज लॉन ए, गांधी नगर, होटगी रोड, सोलापूर येथे करण्यात आले होते. प्रा विलास पाटील यांनी हा कार्यक्रम सदर केला.

'चार्ली चॅप्लिन एक महान कलावंत'

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र सोलापूर आयोजित 'चार्ली चॅप्लिन एक महान कलावंत' हा चार्ली चॅप्लिन यांच्या विनोदाचं तत्त्व दर्शवणारा आणि त्याचे तत्त्वज्ञान उलगडणारा कार्यक्रम शनिवार २६ ऑक्टोबर २०१९, सायंकाळी ६ वाजता, अॅम्पी थिएटर, हिराचंद नेमचंद

वाचनालय, सोलापूर येथे प्रा विलास पाटील यांनी सदर केला. त्यातून चार्ली चॅप्लिन यांच्या विविध छटांवर भाष्य त्यांनी केले. सर्व रसिकांनी या कार्यक्रमाचा आस्वाद घेतला.

'अर्थव्यवस्था खिळखिळी करणारी जीएसटी प्रणाली आजही व्हॅटीलेटरवर' - प्रा. डॉ. अजित जोशी

आर्थिक मंदीची सुरुवात २०१६ च्या सुरुवातीपासून झाली, असा स्टेट बँकेचा दावा आहे. सरकारने नोटाबंदी केली, मात्र त्याचा परिणाम काय झाला हे आजही माहित नाही. तज्ज्ञांचे सल्ले घेतले नसल्याने धोरणात त्रुटी दिसल्या, हे सिद्ध झालं आहे. काळा पैसा बाहेर आला नाही, भ्रष्टाचार थांबला नाही, या धोरणामुळे असंघटित क्षेत्राच्या गुडघ्याच्या वाट्या फोडल्या गेल्या. श्रीमंतांच नुकसान झालं नाही, मात्र गरिबांना घायाळ केलं. उद्योजकांच्या धोका उचलण्याच्या वृत्तीला धक्का बसला, असं प्रतिपादन सीए डॉ. अजित जोशी यांनी केले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र सोलापूर व सोलापूर चेंबर ऑफ कॉमर्स अँड अॅग्रीकल्चर यांच्या संयुक्त विद्यमाने शिवस्मारक सभागृह येथे आयोजित 'राजकीय अर्थकारणाचे परिणाम' या विषयावरील व्याख्यानात डॉ. जोशी बोलत होते. व्यासपीठावर सोलापूर जिल्हा यंत्रमागधारक संघाचे प्रेसिडेंट धर्माणा सादूल, अध्यक्ष पॅटप्पा गड्डुम, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान सोलापूरचे अध्यक्ष युनुस, कोषाध्यक्ष राजशेखर शिवदारे, चेंबरचे अध्यक्ष राजू राठी, राजगोपाल उपस्थित होते. श्री शिवदारे यांनी प्रास्ताविक केले. दिनेश शिंदे यांनी सूत्रसंचालन केले.

डॉ. जोशी म्हणाले, "आर्थिक क्षेत्रात जगातील अन्य देशांच्या तुलनेत आपल्या देशात महिला मोठ्या प्रमाणावर कार्यरत आहेत. ७० व्या दशकात पंतप्रधान इंदिरा गांधी यांनी बँकांचे राष्ट्रीयीकरण केले. तेव्हा बँकात स्त्रियांना मोठ्या प्रमाणावर नोक्या मिळाल्या. कालांतराने स्त्रिया आज बँकांच्या मुख्य पदांवर आहेत. हे राजकीय अर्थकारणाचे उत्तम उदाहरण आहे.

नोटबंदी झाल्यानंतर शेती, उद्योग तसेच असंघटित क्षेत्रातील रोजगारांवर गदा आली. नोटाबंदीचा निर्णय थेटपणे

लागू करणे अत्यंत चुकीचे ठरले. नोटबंदीप्रमाणेच जीएसटी लागू करतानाही सरकारकडून घाई झाली. यातूनच देशाची अर्थव्यवस्था खिळखिळी झाली.”

पर्जन्यमानावरील कार्यशाळा

विभागीय केंद्र सोलापूरतर्फे रविवार दिनांक २ फेब्रुवारी २०२० रोजी सकाळी ९.३० ते ५ पर्यंत 'सोलापूर जिल्ह्यातील पर्जन्यमान' या विषयावर कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते.

कार्यशाळेमध्ये जिल्ह्यातील पर्जन्यमान, मान्सून आणि तदनुषंगिक विषयावर विविध मान्यवरांनी विचार मांडले. कार्यशाळेचे समन्वयक जल अभ्यासक रजनीश जोशी होते. सदर

कार्यशाळा मंगळवेढेकर इन्स्टिट्यूट, डफरीन चौक येथे होईल. कार्यशाळेचे उद्घाटन सकाळी साडेनऊ वाजता झाले.

यावेळी वालचंद इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजीमधील डॉ. सतीश काशीद 'अवर्षणप्रवण सोलापूर जिल्ह्यातील मान्सून अंदाज' या विषयावर, रजनीश जोशी 'सोलापूर जिल्ह्यातील ५० वर्षांतील पर्जन्यमान आणि पुढील वाटचाल' या विषयावर, ज्येष्ठ पर्यावरणतज्ज्ञ मयुरेश प्रभुणे (पुणे) हे 'पर्जन्यछायेच्या प्रदेशातील मान्सून' या विषयावर, डॉ. अप्पासाहेब पुजारी (सांगोला) हे 'अवर्षणप्रवण क्षेत्रातील पीकपद्धत' या विषयावर विचार मांडले. या कार्यशाळेत ७० जल अभ्यासकांनी सहभाग नोंदवला.

विभागीय केंद्र, नांदेड

कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईच्या नांदेड विभागीय केंद्राच्या वतीने व राष्ट्रपिता महात्मा गांधी यांच्या १५० च्या जयंतीची वर्षपूर्ती व स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या पुण्यतिथीचे औचित्य साधून ज्येष्ठ गांधी अभ्यासक व महात्मा गांधींचे पणतू मा. तुषार गांधी यांचे व्याख्यान दि. २५ नोव्हेंबर २०१९ रोजी नांदेड येथील शंकरराव चव्हाण सभागृहात आयोजित करण्यात आले होते. यावेळी मा. तुषार गांधी यांनी स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या ३५ व्या स्मृतिदिनानिमित्त स्व. यशवंतरावजी आणि महात्मा गांधीजी यांच्या विचारांना आपणास कसे जोडता येईल' या विषयावर आपले विचार व्यक्त करताना म्हणाले, की महात्मा गांधी यांचे विचार जगाला आजही तितकेच प्रेरणादायी आहेत. महात्मा गांधींनी विचार, तत्त्व आणि मूल्यांशी कधीही तडजोड केली नाही. आजचा समाज त्यांच्याकडे प्रेरणा म्हणून बघत असेल तर समाजाने नीतिमूल्यावर अढळ श्रद्धा ठेवताना जे चांगले आहे ते चांगले आणि जे वाईट आहे त्या विरोधात सर्वांनी मिळून आवाज उठवलाच पाहिजे, असे मत व्यक्त केले. तुम्ही कसे राहता, कसे दिसता यापेक्षा तुमचे विचार कसे आहेत हे

महत्वाचे आहेत आणि तेच तुम्हाला पुढे घेऊन जातील. केवळ खादी परिधान केल्याने बदल घडणार नाही, तर खादीच्या आत असलेले महात्मा गांधीजींचे विचार आत्मसात करावे लागतील. तसेच आजच्या समाजाने आपल्या परीने जी सत्याची परिभाषा तयार केली आहे. त्यावर जोरदार टिप्पणी केली आणि आजच्या सोशल मीडियाच्या युगात महात्मा गांधी महत्वाचे वाटत नाही हे वास्तवसुद्धा तुषार गांधी यांनी मांडले. गांधी विचारांवर प्रेम करणाऱ्या नागरिकांच्या उस्फूर्त प्रतिसादामध्ये यशवंतराव चव्हाण विभागीय केंद्राचा पहिला समाजभान जागृत करणारा कार्यक्रम मोठ्या गर्दीत पार पडला. यावेळी विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष माजी मंत्री कमलकिशोर कदम यांनीही आपले विचार व्यक्त केले. या कार्यक्रमासाठी युवकांची उल्लेखनीय गर्दी होती. यावेळी महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने प्रकाशित महात्मा गांधी विशेष अंकाच्या ५०० प्रती वितरित करण्यात आल्या. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी सचिव शिवाजी गावंडे, कल्पना डोंगळीकर, शिवानंद सुरकुटवार, बापू दासरी, देविदास फुलारी, डॉ. गीता लाठकर, मनोरमा चव्हाण, यांनी परिश्रम घेतले.

विभागीय केंद्र, अंबाजोगाई

कार्यवृत्त

‘परिवर्तनाचे पाईक-शरदचंद्र पवार साहेब’ विषयावर महाराष्ट्र टाइम्सचे संपादक मा. विजय चोरमारे यांचे व्याख्यान.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान केंद्र अंबाजोगाई केंद्राच्या वतीने खा. शरदचंद्रजी पवार साहेब यांच्या वाढदिवसानिमित्त ‘परिवर्तनाचे पाईक शरद पवार साहेब’ या विषयावर मुंबई महाराष्ट्र टाइम्सचे उपसंपादक पत्रकार श्री. विजय चोरमारे यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन दि. १६ डिसेंबर २०१९ रोजी सायंकाळी ५.३० वा. लोकनेते विलासरावजी देशमुख सभागृह येथे करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाला प्रमुख पाहुणे म्हणून माजी मंत्री पंडितरावजी दौंड साहेब, काँग्रेसचे जिल्हा अध्यक्ष व माजी नगराध्यक्ष राजकिशोर मोदी, प्रतिष्ठानचे उपाध्यक्ष दगडू लोमटे, सचिव डॉ. नरेंद्र काळे हे उपस्थित होते.

यावेळी सर्वप्रथम मा. यशवंतराव चव्हाण साहेब यांच्या प्रतिमेला पुष्पांजली अर्पण करून कार्यक्रमाला सुरुवात करण्यात आली. यावेळी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक सचिव डॉ. नरेंद्र काळे यांनी केले. यानंतर कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे मा. राजकिशोरजी मोदी यांनी कार्यक्रमाविषयी मनोगत व्यक्त केले.

यानंतर कार्यक्रमाचे प्रमुख आकर्षण पत्रकार श्री. विजय चोरमारे यांनी ‘परिवर्तनाचे पाईक शरद पवार साहेब’ या विषयावर व्याख्यानाला सुरुवात केली. यावेळी शरद पवार साहेब यांचा प्रचंड अभ्यास करणारे विजय चोरमारे यांनी उपस्थितांना शरद पवार साहेब यांच्या बाबतचे अनेक किस्से सांगितले. पत्रकार विजय चोरमारे यांच्या व्याख्यानातून अंबाजोगाईकरांना शरद पवार साहेब यांच्या विषयी अत्यंत चांगल्या पद्धतीने उलगडा केला. यावेळी शरद पवार साहेब यांच्या सुरुवातीच्या काळापासून महिला आरक्षण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाचा नामविस्तार, पुलोदविषयी पवार साहेबांची भूमिका अशा विविध निर्णयांवर पवार साहेबांविषयी बहुमोल माहिती दिली. यानंतर कार्यतक्रमाचा अध्यक्षीय समारोप माजी मंत्री पंडितरावजी दौंड साहेब यांनी केला. यावेळी मा. दौंड साहेबांनी सांगितले, की पत्रकार विजय चोरमारे यांनी सांगितलेले अनेक किस्से मलाही माहीत नव्हते. अशा शब्दातून त्यांनी पत्रकार विजय चोरमारे यांच्या व्याख्यानाचे व अभ्यासाचे कौतुक केले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन गणेश जाधव यांनी केले, तर उपस्थितांचे आभार नेताजी साळुंखे यांनी मानले. या कार्यक्रमाला अंबाजोगाईतील

ज्येष्ठ नागरिक, तरुण व शरद पवार साहेब यांच्यावर प्रेम करणारे कार्यकर्ते उपस्थित होते.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान अंबाजोगाई केंद्र व अभियांत्रिकी महाविद्यालय अंबाजोगाई यांच्या संयुक्त विद्यमाने आज सायंकाळी ५.३० वा. चित्रपट चावडीचे आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी चित्रपट चावडीमध्ये ‘कास्ट अवे’ हा रॉबर्ट झेमेकिस दिग्दर्शित चित्रपट दाखवण्यात आला. हा चित्रपट पाहण्यासाठी अंबाजोगाईतील युवक व नागरिकांनी सहभाग नोंदविला. या चित्रपट चावडीला यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान केंद्र-अंबाजोगाईचे सचिव डॉ. नरेंद्र काळे, कोषाध्यक्ष अभिजीत जोंधळे, साहित्यिक अमर हबीब यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई- अंबाजोगाई केंद्राच्या वतीने प्रत्येक महिन्याच्या दुसऱ्या शनिवारी चित्रपट चावडीचे आयोजन केले जाणार आहे.

चित्रपट चावडी महोत्सव

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई केंद्र अंबाजोगाई व अभियांत्रिकी महाविद्यालय अंबाजोगाई यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक १४ डिसेंबर २०१९ रोजी चित्रपट चावडीचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये कॉलेज ऑफ इंजिनिअरिंग अंबाजोगाई येथे सायंकाळी ६ वाजता ‘कास्ट अवे’ हा रॉबर्ट झेमेकिस दिग्दर्शित चित्रपट दाखवण्यात आला. हा चित्रपट पाहण्यासाठी अंबाजोगाईतील युवक नागरिकांनी उपस्थिती नोंदविली. या चित्रपट चावडी उपक्रमाच्या उद्घाटनप्रसंगी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईच्या अंबाजोगाई केंद्राचे सचिव डॉ. नरेंद्र काळे, कोषाध्यक्ष अभिजित जोंधळे, अमर हबीब, अमृत महाजन, अभिजित लोहिया, बालाजी शेरकर आदि मान्यवर उपस्थित होते. सदर चित्रपटाचे समीक्षण हे अभिजित जोंधळे यांनी केले. या चित्रपट चावडीचे आयोजन चित्रपट चावडी उपक्रमाचे समन्वयक नेताजी साळुंखे यांनी केले. या चित्रपट चावडीला महाविद्यालयीन तरुणांचा चांगला प्रतिसाद मिळाला.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईच्या अंबाजोगाई केंद्रातर्फे प्रत्येक महिन्याच्या दुसऱ्या शनिवारी चित्रपट चावडीचे आयोजन केले जाणार आहे. या कार्यक्रमाच्या माध्यमातून अंबाजोगाईकरांना दर्जेदार व आशयघन चित्रपटांचा आस्वाद घेता येणार आहे.

चित्रपट चावडी महोत्सव

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई केंद्र अंबाजोगाई व अभियांत्रिकी महाविद्यालय अंबाजोगाई यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक २५ जानेवारी २०२० रोजी चित्रपट चावडीचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये कॉलेज ऑफ इंजिनिअरिंग अंबाजोगाई येथे सायंकाळी ६ वाजता 'ग्रॅव्हिटी' हा हॉलिवूड चित्रपट दाखवण्यात आला. या चित्रपट चावडीला महाविद्यालयीन तरुणांचा चांगला प्रतिसाद मिळाला. या चित्रपट चावडीचे आयोजन चित्रपट चावडी उपक्रमाचे समन्वयक नेताजी साळुंखे यांनी केले. या उपक्रमाला प्रतिष्ठानचे कोषाध्यक्ष अभिजित जोंधळे, नेताजी साळुंखे, अथर्व देशमुख, शुभम गोसावी, रविकिरण देशमुख, अमृत महाजन, सुनील पांडे उपस्थित होते.

चित्रपट चावडी महोत्सव

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई केंद्र अंबाजोगाई व अभियांत्रिकी महाविद्यालय अंबाजोगाई यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक ८ फेब्रुवारी २०२० रोजी चित्रपट चावडीचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये कॉलेज ऑफ इंजिनिअरिंग अंबाजोगाई येथे सायंकाळी ६ वाजता 'अंगुर' हा चित्रपट दाखवण्यात आला. या चित्रपट चावडी उपक्रमाचे आयोजन चित्रपट चावडी उपक्रमाचे समन्वयक नेताजी साळुंखे यांनी केले. या उपक्रमाला प्रतिष्ठानचे कोषाध्यक्ष अभिजित जोंधळे, नेताजी साळुंखे, रविकिरण देशमुख, मनोज गिते, गणेश धुमाळ, दीपक साठे, अमृत महाजन, सुनील पांडे आदि उपस्थित होते.

विभागीय केंद्र, ठाणे

कार्यवृत्त

दिनांक २६.११.२०१९ रोजी स्वर्गीय यशवंतराव चव्हाण साहेबांच्या पुण्यतिथीचे औचित्य साधून राम निरंजन झुनझुनवाला महाविद्यालयात 'टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ फंडामेंटल रीसर्च'चे 'इंटरनॅशनल इयर ऑफ पेरिऑडिक टेबल' या विषयावर यशवंत व्याख्यानमालेचे चौथे पुष्प गुंफले. या व्याख्यानमालेस ज्येष्ठ शास्त्रज्ञ डॉ अर्णब भट्टाचार्य यांची प्रमुख उपस्थिती होती. व्याख्याता व विद्यार्थ्यांमध्ये खूपच छान संवाद झाला तसेच श्री भट्टाचार्यांनी आणलेल्या वैज्ञानिक वस्तूंचा विद्यार्थ्यांनी लाभ घेतला.

दिनांक २८.११.२०१९ रोजी सकाळ वृत्तसमूहाबरोबर आम्ही ठाणे पूर्व येथील शिशु विकास मंदिर या शाळेत विद्यार्थ्यांच्या तसेच त्यांच्या पालकांची नेत्र तपासणी केली.याचा उपक्रमाचा पालकांनी खूपच गौरव केला.या उपक्रमाची माध्यमातून दर शनिवारी १०० वृत्तपत्रांचे वाटप केले आणि त्याचे विद्यार्थ्यांकडून वाचन केले जात होते.

दिनांक १८.०१.२०२० रोजी मकर संक्रांतीच्या औचित्य साधून स्वयंम पुनर्विकास संस्थेच्या विश्वासू सौ.नीता देऊलकर यांच्या अध्यक्षतेखाली विविध क्षेत्रात काम करणाऱ्या पाच महिलांचा रोटरी क्लब ऑफ ठाणे नॉर्थ या संस्थेच्या संयुक्त विद्यमाने सत्कार करण्यात आला.सौ.नीता देऊलकर यांच्या कार्याचा आढावा सौ.अर्चना अडावदकर यांनी त्यांच्या मुलाखतीच्या माध्यमातून उलगडला तर अध्यक्षेच्या हस्ते नृत्य क्षेत्रात नावलौकिक असणाऱ्या सौ.सोनिया परचुरे,अपंग सैनिकांच्या मुलांसाठी काम करणाऱ्या श्रीमती शिल्पा खेर,शैक्षणिक क्षेत्रात काम करणाऱ्या सौ.मंजुश्री पाटील,वनवासी आश्रम शाळेत आदिवासी मुलांसाठी काम करणाऱ्या सौ. जयश्री आंबीकर आणि पत्रकारितेच्या माध्यमातून समाजसेवा करणाऱ्या सौ.प्रज्ञा म्हात्रे-नांदगावकर यांचा सत्कार करण्यात आला.यावेळी यासर्व सत्कारमूर्तींनी उत्तराच्या माध्यमातून त्यांच्या कामाचे स्वरूप तर सांगितलेच पण प्रतिष्ठानच्या या उपक्रमाचे भरभरून कौतुक केले.

विभागीय केंद्र, नवी मुंबई

कार्यवृत्त

'भयंकर सुंदर मराठी भाषा' या विषयावर ज्येष्ठ कवीवर्य व्याख्याते प्रा. अशोक बागवे यांचे व्याख्यान दि.१२.१०.२०१९ रोजी कुसुमाग्रज वाचनालयाच्या प्रांगणात सायंकाळी ६ वाजता केंद्राच्या वतीने संपन्न झाले. मराठी भाषेची जी आज मोडतोड चुकीचे व्याकरण, अर्थ, उच्चार करून केली जाते त्यावर उपहासगर्भ विनोदी, अलंकारिक विवेचनातून श्रोत्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले.

'यूथ कौन्सिल, नेरूळ' या संस्थेस त्यांनी १९८८ पासून नव्या मुंबईत केलेल्या वृक्षारोपण हरितक्रांती, श्रमदान शिबिरे, रक्तदान शिबिरे, व्यक्तिमत्त्व विकास शिबिरे, आरोग्य शिबिरे याशिवाय ग्रामीण पाडे दत्तक घेणे, आदिवासी मुलांचे शिक्षण आदी क्षेत्रात केलेली भरीव कामगिरी लक्षात घेऊन दि. ३०.११.२०१९ रोजी 'यशवंतराव चव्हाण गौरव पुरस्कार २०१९' रोख रु. १५,०००/- व मानपत्र प्रदान करण्यात आले.

ज्येष्ठ कविवर्य अशोक नायगांवकर यांची काव्यमैफल स्टर्लिंग

कॉलेजच्या AC सभागृहात आयोजित करण्यात आली. सुमारे ५०० श्रोतेगण काव्यरसात व हास्यविनोदात न्हाऊन निघाले.

दि. ०८.०२.२०२० गजानन लीला चॅरीटेबल ट्रस्ट संचालित अनाथाश्रम, पनवेल येथील ८०० मुलांच्या चित्रकला स्पर्धेस प्रायोजकत्व देण्यात आले.

दि. १५.०२.२०२० रोजी सकाळी ७.३० वाजता 'Drug Abuse' संदर्भात SIES च्या विद्यार्थ्यांची नवी मुंबई केंद्रातर्फे भव्य रॅली (कॉलेज ते स्टेशन व परत अशी ६ कि.मी.) काढून जागरूकता अभियान राबविण्यात आले.

स्टर्लिंग कॉलेज येथे सकाळी ११ वाजता चाणक्य मंडळ परिवारचे अविनाश धर्माधिकारी, IAS यांच्या संस्थेमार्फत ज्युनियर व सिनिअरच्या प्रत्येकी ८० ते १०० मुला-मुलींच्या बॅचसाठी 'Personality Development and Career Guidance' या विषयावर प्रत्येकी २ तास मार्गदर्शन सिद्धार्थ धर्माधिकारी व अभिजीत यांच्यातर्फे करण्यात आले.

देवराष्ट्रे

कार्यवृत्त

दि. २ ऑक्टोबर २०१९ ते ३ फेब्रुवारी २०२० या कालावधीत 'जन्मघर' स्मारकास एकूण ७८५ पर्यटकांनी भेटी दिल्या आहेत. दि.२४/११/२०१९ रोजी जन्मघर स्मारकास श्री. शरद काळे (सचिव यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई) श्री. अनिल पाझारे (ग्रंथालय संसाधन व ज्ञान व्यवस्थापक यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई) श्री. महेश चव्हाण(वित्त व लेखा व्यवस्थापक यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई) यांनी भेटी दिल्या.

श्री.काळे सरांनी या वेळी जन्मघर स्मारकमध्ये आल्यानंतर आपला अभिप्राय नोंदविला तो पुढीलप्रमाणे: मा. यशवंतरावांच्या ३५ व्या पुण्यतिथीनिमित्त 'देवराष्ट्रे' येथील यशवंतरावांच्या जन्मघरास भेट दिली. येथे त्यांच्या उज्वल कारकिर्दीचा आढावा घेणारी छायाचित्रे पाहून त्यांचे जीवन व कार्य डोळ्यांसमोर उभे राहिले. ते ज्या जागेत वावरले, मोठे झाले; त्या घरात त्याचा स्पर्श स्मृतीरूपे जाणवत राहतो.

दि.२५/११/२०१९ रोजी कडेगावच्या तहसिलदार डॉ. शैलजा पाटील यांनी मा. चव्हाण साहेबांच्या जन्मघारास भेट दिली. नेहमीप्रमाणे शासकीय अधिकारी या नात्याने त्यांनी मा. चव्हाण साहेबांच्या फोटोस पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन केले.

दि २ डिसेंबर २०२० रोजी अमोल मिटकरी (प्रा. सरचिटणीस राष्ट्रवादी काँग्रेस पार्टी) यांनी जन्मघारास भेट दिली. संयुक्त महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री मा. यशवंतराव चव्हाण साहेबांची जन्मभूमी देवराष्ट्रे येथे भेटीचा आलेला योग हा जीवनातील उत्तरार्धात चारित्र्य, राष्ट्रभक्ती, राष्ट्र निर्मितीची प्रेरणा सदैव देत राहिल व आमचासुद्धा त्यांनी दाखवलेल्या पुरोगामी विचारांच्या पथावर शेवटपर्यंत अविरत चालण्याचा निर्धार असेल असे उद्गार श्री. मिटकरी यांनी काढले.

'देवराष्ट्रे' केंद्रामध्ये होणारे कोणतेही कार्यक्रम श्री.दत्ता बाळसराफ (कार्यक्रम व्यवस्थापक यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई) यांच्या मार्गदर्शनाखाली पार पडले जातात.

विभागीय केंद्र, परभणी कार्यवृत्त

यशवंत व्याख्यानमाला कार्यक्रम

या वर्षीची व्याख्यानमाला यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र परभणी व चतुरंग प्रतिष्ठान परभणीच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ०८ व ०९ जानेवारी हे दोन दिवस आयोजित करण्यात आली. ०८ जानेवारीला श्री. अरविंद जगताप यांचे 'पत्रास कारण की' या विषयावर व्याख्यान झाले. यावेळी त्यांनी मातृभाषेतून संवाद, भावना समृद्ध होतात, बोलीभाषेतून मोकळेपणाने सहज व्यक्त होता येते. संवाद कृतीयुक्त हवा, अशी भावना व्यक्त केली. या कार्यक्रमास परभणी शहरातील ज्येष्ठ नागरिकांसह अनेक स्तरांतील अनेकजण बहुसंख्येने उपस्थित होते. या कार्यक्रमास प्रतिष्ठानचे श्रीकांतराव देशमुख, सौ. भावनाताई नखाते, दिलीप श्रुंगारपुतळे, बाळासाहेब फुलारी, विलास पानखडे, प्राचार्य बाळा जाधव, अनिल जैन हे सदस्य उपस्थित होते.

दि. ०९ जानेवारी रोजी दिशा शेख यांचे 'स्त्री-पुरुष समानता व भारतीय समाज' या विषयावर व्याख्यान झाले. या व्याख्यानात त्यांनी स्त्री-पुरुष असमानता ही माणसाने निर्माण केली आहे; निसर्गाने नाही. स्त्रियांच्या समतावादी व्यवस्थेबद्दल मत व्यक्त केले. या व्याख्यानास परभणी परिसरातील प्रतिष्ठित नागरिक, महिला व पुरुष श्रोते उपस्थित होते. प्रतिष्ठानचे श्री. बाळासाहेब फुलारी, अनिल जैन प्रा. इंद्रजित भालेराव, अरुण चव्हाण, श्रीकांतराव देशमुख, सोपानराव अवचार, प्राचार्य बाळासाहेब जाधव, सौ. भावनाताई नखाते, विलास पानखडे हे सदस्य उपस्थित होते.

कॅन्सर प्रबोधन यात्रेचे आयोजन

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र परभणी प्रयास अमरावती, आरंभ अहमदनगर व ज्ञानोपासक महाविद्यालय, परभणी यांच्या संयुक्त विद्यमाने एक दिवसीय कॅन्सर प्रबोधन यात्रेचे आयोजन दि. ७ फेब्रुवारी २०२० रोजी वेळ सकाळी १० ते सायं. ५ या वेळेत केले होते. शहरातील विविध महाविद्यालयांतील युवक व युवतींना कॅन्सर कसा होतो व तो झाल्यावर काय करायला पाहिजे, तो कसा बरा होऊ शकतो... याविषयी प्रसिद्ध कॅन्सर प्रबोधनकार मा. डॉ. अविनाश सावजी यांनी मार्गदर्शन

केले. यावेळी अनेक कॅन्सरग्रस्त व्यक्तींनी त्यांचे अनुभव कथन केले.

या कॅन्सर प्रबोधन यात्रेची सुरुवात अहमदनगर येथून दि. २ फेब्रुवारी २०२० रोजी झाली. ही यात्रा अहमदनगर, बिड, उस्मानाबाद, लातूर, नांदेड असा प्रवास करत दि. ७ फेब्रुवारीला सकाळी ९ वा. परभणीत तिचे आगमन झाले. दिवसभर शहरातील विविध महाविद्यालयांत या यात्रेचे प्रबोधन व प्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले होते.

या कार्यक्रमासाठी अध्यक्ष म्हणून मा. सौ. संध्याताई दुधगावकर (प्राचार्य व अध्यक्ष परभणी केंद्र) तर प्रमुख पाहुणे म्हणून मा. सौ. भावनाताई नखाते (मा. उपाध्यक्ष जि. प. तथा महिला व्यासपीठ प्रमुख विभागीय केंद्र परभणी) तर प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून प्रसिद्ध कॅन्सर प्रबोधनकार तथा थोर समाजसेवक मा. डॉ. अविनाश सावजी तथा कॅन्सर प्रबोधन यात्रेचे संयोजक मा. श्री. प्रदीप काकडे (आरंभ अहमदनगर) उपस्थित होते. तर कॅन्सर योद्धा सौ. भाग्यश्री वैद्य व खराटे मामा यांनी कॅन्सरसोबत लढा दिला, तो कसा यशस्वी केला याबद्दल उपस्थित महाविद्यालयीन युवक व युवतींना मार्गदर्शन केले. या कॅन्सर प्रबोधन यात्रेचे आयोजन श्री. विष्णू वैरागड यांनी केले. यात्रेतील मान्यवरांचे भोजन नियोजन मा. श्रीकांतराव काका झरीकर तर पि.डी. जैन महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. दाभाडे यांनी केले.

जागर मायलेकींचा कार्यक्रमातून कर्तृत्वान महिलांचा सन्मान

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई व वाल्मीकी शिक्षण प्रसारक मंडळ पाथरी

भारतातील स्त्रियांनी समाजात सन्मानाने व स्वावलंबी जीवन जगण्यासाठी शिवरायांनी दिलेल्या संस्काराचा वारसा घेऊन मुलींनी उच्चशिक्षण घेऊन प्रशासन सेवेत उत्तम प्रशासन करावे असे मत सौ. भावनाताई नखाते यांनी 'जागर मायलेकींचा' या संकल्पनेअंतर्गत 'आदर्श माता पुरस्कार समारंभ' प्रसंगी मांडले.

कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी जि.प. माजी उपाध्यक्ष भावनाताई नखाते तर जि.प. परभणीच्या उपमुख्यकार्यकारी अधिकारी सौ.

मनुषा कापसे, परभणी येथील सामाजिक कार्यकर्त्या श्रीमती मेघनाताई देशमुख, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान केंद्र परभणीचे कोषाध्यक्ष मा. विलास पानखडे, मा. बालासाहेब फुलारी यांची उपस्थिती होती. हा कार्यक्रम ता. १९ बुधवार रोजी संपन्न झाला.

प्रारंभी महाराष्ट्राचे आराध्यदैवत रयतेचा राजा छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करून सामूहिक शिव वंदना घेण्यात आली. जागर मायलेकीचा कार्यक्रमांतर्गत कठीण परिस्थितीशी झुंज देत आयुष्यात यशस्वी ठरलेल्या वर्तमान काळातील मायलेकींचा सन्मान प्रतिष्ठानच्या वतीने स्मृतीचिन्ह, पुस्तके भेट देऊन करण्यात आला.

सौ. स्मिता अशोक मुक्तावार सौ. चंद्रकला जयराम गोरे, सौ.

द्वारका महादेव गिरी, संगिता शामराव रणे, सुरेखा रावसाहेब गिरान, रुक्मीणीबाई बाळासाहेब गिराम, भारती श्रीराम जोगदंड, सुनिता राजेंद्र मुक्तावार, श्रीमती वैशाली विलासराव कदम, संध्या ज्ञानोबा भिसे, शकुंतला भिमराव काकडे, सिंधुताई शामराव राठोड यांचा गौरव करण्यात आला.

कृषीभूषण पुरस्कार प्राप्त श्रीमती मेघनाताई देशमुख यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. तसेच सौ. मंजुषाताई कापसे व श्री. विलास पानखडे यांनी मनोगत व्यक्त केले. कार्यक्रमांचे सूत्रसंचालन गोपाळ आमले व टी. एस. शेळके, बळीराम चव्हाण यांनी केले. तर आभार उपमुख्याधापक आर. जे. गुंडेकर यांनी मानले.

जळगाव कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण गौरव पुरस्कार वितरण सोहळा

महाराष्ट्र राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री लोकनेते यशवंतराव चव्हाण साहेब यांच्या पुण्यतिथीनिमित्ताने यशवंतराव चव्हाण गौरव पुरस्कार सोहळा दि. ३०.११.२०१९ रोजी संपन्न झाला. उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाचे प्रथम कुलगुरु प्रा. डॉ. एन. के. ठाकरे साहेब यांना सदर पुरस्कार आपल्या केंद्रीय मंडळाचे उपाध्यक्ष मा. श्री. अरुणभाई गुजराथी साहेब यांच्या हस्ते प्रदान करण्यात आला.

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ उभारणीकरिता अहोरात्र परिश्रम घेऊन मोठ्या टेकड्यांवर विद्यापीठाची उभारणी केली. कॉपीचे संपूर्ण उच्चाटन करण्यात त्यांना यश आले. त्यांच्या या उल्लेखनीय कामामुळे त्यांना सदर पुरस्कार देण्यात आला. यावेळी मा. अरुणभाई यांनी मनोगतातून 'जो सन्मान मिळाला आहे तो नशिबाने नाही तर शिक्षण क्षेत्रातील तपस्येमुळे मिळाला आहे. असे गौरवोद्गार काढले. 'ठाकरे' या शब्दाला सध्या 'अच्छे दिन' आले आहे. यावेळी मा. डॉ. एन. के. ठाकरे यांनी कुलगुरु

पदासाठी अर्जाची देशातील 'ती' सर्वात वाईट पद्धत ताबडतोब बंद करावी अशी मागणी केली. सापाला घाबरत नाही, राजकारणी दिसला की पळून जातो. आदरणीय चव्हाण साहेबांच्या नावाने मला पुरस्कार मिळाला; मी धन्य झालो असे सांगितले. पुरस्कार रकमेचा धनादेश त्यांनी परत केला.

कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष अॅड. रवींद्र पाटील होते. सदर वेळी पुरस्कारमूर्ती मा. डॉ. एन. के. ठाकरे, प्रा. एन. डी. पाटील, कवी ज्ञानेश मोरे, साहित्यिक अशोक सोनवणे, रंगकर्मी शंभू पाटील, डॉ. अर्पणा भट, तसेच शिक्षण क्षेत्रातील प्राचार्य, प्राध्यापक इ. मान्यवर उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे आभार प्रा. एन. डी. पाटील यांनी तर सूत्रसंचालन प्रा. राजेंद्र देशमुख यांनी केले.

मा. केंद्र मंडळाच्या सूचनेनुसार वर्षभरात जागतिक महिला दिन, ज्येष्ठ नागरिक दिन, कृषी दिन, जागतिक मृदा दिन, मा. साहेबांची जयंती, शिक्षक दिन, कामगार दिन, पुण्यतिथीसह अन्य कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते.

YASHWANTRAO CHAVAN PRATISHTHAN MAHARASHTRA MAHILA VYASPEETH

Website: www.ycpmumbai.com, www.ybchavanpratishthan.org Email: ycpmww@gmail.com

CERTIFICATE COURSE

CO-OPERATIVE HOUSING SOCIETY MANAGEMENT & GOVERNMENT DIPLOMA IN CO-OPERATION & ACCOUNTANCY

For Managers-Managing Committee Members-Office Bearers-consultants-Accountants
EXCLUSIVE, ON DEMAND SATURDAY & SUNDAY BATCH

16 Sessions, 6 hours each For just **Rs. 10,000/-** for CHSM

20 Sessions, 6 hours each for **Rs. 15000/-** for GDCA

Past students of the course who have joined Co-operative Housing societies as Manger / Consultants are earning between 10k to 25k

Date: 1st Feburary2020 to 22nd March 2020 (CHSM)
1st February 2020 To 11th April 2020 (GDCA)

Days: Saturdays & Sundays

Time: 11:00 am to 5:00 pm

Venue: Y B Chavan Centre, Basement Hall, Gen. Jagannath
Bhosale Marg, Near Sachivalay Gymkhana, Mumbai - 21.

Training details: In English & Marathi with Power Point Presentation

Lectures by: Experts, Advocates in the field
Detail notes will be provided
More details on the website

For Admission

Contact: Sanjana Pawar Mobile No 8291416216

Office - 22045460, 22028598, Ext: 244

Between 11:00 am to 6:00 pm

**MAKE YOUR FUTURE
BRIGHT**

MS-CIT

*Maharashtra State-Certificate In
Information Technology*

KLiC Power of Simplicity TALLY	KLiC GRAPHICS	KLiC WEB DESIGNING	KLiC C PROGRAMMING	KLiC ENGLISH SPEAKING
---	---	--	---	---

**YASHWANTRAO CHAVAN PRATISHTHAN
(YCP)**

5th Floor, Y.B. Chavan Centre, Gen. J.Bhosale Marg,
Opp.Mantralaya,Namriman Point, Mumbai-400 021.

Tel. No: 22817975 / 22043617 / 19 /

Mobile No. 9769256343

यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कारप्राप्त मान्यवर

अ. नं.	वर्ष	पुरस्कार प्राप्त मान्यवराचे नाव
१	१९९५	प्राध्यापक मधु दंडवते
२	१९९६	श्री. बियांत सिंग- मरणोत्तर
३	१९९७	डॉ. सी. सुब्रमण्यम्
४	१९९८	श्रीमती इला भट
५	१९९९	श्रीमती आवाबाई वाडिया
६	२०००	श्री. सुंदरलाल बहुगुणा
७	२००१	डॉ. व्ही. कुरियन
८	२००२	डॉ. जयंत नारळीकर
९	२००३	श्री. आर. के. लक्ष्मण
१०	२००४	न्या. व्ही.आर. कृष्णा अय्यर
११	२००५	श्री. सॅम पित्रोदा
१२	२००६	श्री. नारायण मूर्ती व सौ. सुधा मूर्ती
१३	२००७	श्री. आर. के पचौरी व श्रीमती सरोज पचौरी
१४	२००८	इस्त्रो - (इंडियन स्पेस रिसर्च ऑर्गनायझेशन)
१५	२००९	प्रो. यश पाल
१६	२०१०	श्रीमती महाश्वेता देवी
१७	२०११	एअर चीफ मार्शल श्री. अर्जुनसिंग
१८	२०१२	डॉ. ई. श्रीधरन
१९	२०१३	श्री. झुबिन मेहता
२०	२०१४	श्री. रतन टाटा
२१	२०१५	डॉ. विजय केळकर
२२	२०१६	श्री. नंदन निलेकणी
२३	२०१७	डॉ. एम. एम. शर्मा
२४	२०१८	डॉ. रघुराम राजन
२५	२०१९	डॉ. अभिजीत बॅनर्जी

यशवंतराव चव्हाण राज्य पारितोषिक पुरस्कारप्राप्त मान्यवर

अ. क्र.	सन	पारितोषिक प्राप्त मान्यवर	पारितोषिक
१	१९९०	मा. तात्यासाहेब कोरे	कृषी-औद्योगिक समाजरचना पारितोषिक
२	१९९१	मा. बाबा आढाव	सामाजिक एकात्मता पारितोषिक
३	१९९२	मा. विजय बोराडे	ग्रामीण विकास पारितोषिक
४	१९९३	मा. नारायण सुर्वे	मराठी साहित्य-संस्कृती पारितोषिक
५	१९९४	मा. आप्पासाहेब चमणकर	कृषी-औद्योगिक समाजरचना पारितोषिक
६	१९९६	श्रीमती शांताबाई दाणी	सामाजिक एकात्मता पारितोषिक
७	१९९६	मा. अरूण निकम	ग्रामीण विकास पारितोषिक
८	१९९७	मा. शंकरराव खरात	मराठी साहित्य-संस्कृती पारितोषिक
९	१९९८	डॉ. जयंतराव पाटील	कृषी-औद्योगिक समाजरचना पारितोषिक
१०	१९९९	मा. दादासाहेब रुपवते	सामाजिक एकात्मता पारितोषिक
११	२०००	सर्च-शोधग्राम, गडचिरोली	ग्रामीण विकास पारितोषिक
१२	२००१	कवयित्री शांता शेळके	मराठी साहित्य-संस्कृती पारितोषिक
१३	२००२	'प्रयोग' परिवार	कृषी-औद्योगिक समाजरचना पारितोषिक
१४	२००३	डॉ. यु. म. पठाण	सामाजिक एकात्मता पारितोषिक
१५	२००४	डॉ. चित्रा नाईक	ग्रामीण विकास/आर्थिक-सामाजिक विकास पारितोषिक
१६	२००५	पं. भीमसेन जोशी	मराठी साहित्य-संस्कृती/कला, क्रीडा पारितोषिक
१७	२००६	श्री. भंवरलाल जैन	कृषी-औद्योगिक समाजरचना/व्यवस्था प्रशासन पारितोषिक
१८	२००७	श्री. अनिल काकोडकर	सामाजिक एकात्मता विज्ञान-तंत्रज्ञान पारितोषिक
१९	२००८	प्राचार्या लीला पाटील	ग्रामीण विकास/आर्थिक-सामाजिक विकास पारितोषिक
२०	२००९	श्रीमती किशोरी आमोणकर	मराठी साहित्य-संस्कृती/कला, क्रीडा पारितोषिक
२१	२०१०	श्री. सा. रे. पाटील	कृषी-औद्योगिक समाजरचना/ व्यवस्था प्रशासन पारितोषिक
२२	२०११	मराठी विज्ञान परिषद, मुंबई	सामाजिक एकात्मता विज्ञान-तंत्रज्ञान पारितोषिक
२३	२०१२	मातृमंदिर, देवरुख, रत्नागिरी	ग्रामीण विकास/आर्थिक-सामाजिक विकास पारितोषिक
२४	२०१३	मा. श्री. गोविंदराव तळवलकर	मराठी साहित्य संस्कृती/कला, क्रीडा पारितोषिक
२५	२०१४	मा. श्री. शरद जोशी	कृषी-औद्योगिक समाजरचना/व्यवस्था प्रशासन पारितोषिक
२६	२०१५	श्रीमती अरुनिमा सिन्हा	मराठी साहित्य-संस्कृती/कला, क्रीडा पारितोषिक
२७	२०१६	श्री. प्रतापशेठ साळुंखे	ग्रामीण विकास/आर्थिक सामाजिक विकास पारितोषिक
२८	२०१७	श्री. भुजंगराव कुलकर्णी	कृषी औद्योगिक समाज रचना/व्यवस्थापन प्रशासन पारितोषिक
२९	२०१८	विदर्भ संशोधन मंडळ, नागपूर	मराठी साहित्य-संस्कृती/कला, क्रीडा पारितोषिक
३०	२०१९	प्रा. डॉ. एन डी पाटील	ग्रामीण विकास/ आर्थिक सामाजिक विकास पारितोषिक

प्रतिष्ठानची विक्रीसाठी असलेली प्रकाशने

१. यशवंतराव चव्हाण : विधिमंडळातील निवडक मराठी भाषणे : भाग १ - संकलन : डॉ व्ही जी खोबरेकर	२५०.००
२. वाय. बी. चव्हाण : सिलेक्टेड स्पीचेस - विधिमंडळ - भाग २ - संकलन : डॉ. व्ही. जी. खोबरेकर	२५०.००
३. सिलेक्टेड स्पीचेस इन पार्लमेंट - वाय. बी. चव्हाण - खंड १ ते ४ संपादक : राम प्रधान (प्रत्येकी	२५०.००)
४. यशवंतराव चव्हाण यांचे मौलिक विचार संकलन - ना. धों. महानोर	१.००
५. सह्याद्रीचे वारे - यशवंतराव चव्हाण	२५०.००
६. म. जोतिबा फुले यांचे निवडक विचार संकलन - प्रा. गजमल माळी	१२.००
७. बेकारी निर्मूलनातून ग्रामीण विकास - संपादक - वि. स. पागे	३५.००
८. महाराष्ट्रातील दुष्काळ आणि जलसंपत्तीचे नियोजन - संपादन : अण्णासाहेब शिंदे	२००.००
९. महाराष्ट्र : एक दृष्टिकोन (शरदराव पवार भाषणसंग्रह) संपादन : दादासाहेब रुपवते	७५.००
१०. पंचायत राज, जिल्हा नियोजन आणि ग्रामीण विकास-संपादन : पी. बी. पाटील	१००.००
११. नवभारत : परिवर्तनाची दिशा - संपादन : पी. बी. पाटील	
१२. विमुक्तायन : महाराष्ट्रातील विमुक्त जमाती : चिकित्सक अभ्यास-संशोधक / लेखक - लक्ष्मण माने	२५०.००
१३. महिलांसंबंधीचे धोरण : स्वयंसिद्धतेकडे वाटचाल - डॉ. नीलम गोन्हे	१५.००
१४. यशवंतराव चव्हाण (चरित्र) - लेखक - अनंतराव पाटील	८०.००
१५. शब्दाचे सामर्थ्य - संपादन : राम प्रधान	३७५.००
१६. महाराष्ट्राची चार दशकांतील वाटचाल : एक आढावा (इंग्रजी)	
(यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई व महाराष्ट्र आर्थिक विकास मंडळ यांचे संयुक्त प्रकाशन)	२५०.००
१७. बाउंटीफुल बनियान - डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील चरित्र - खंड ४ (इंग्रजी) बॅ. पी. जी. पाटील	८००.००
१८. ज्येष्ठ नागरिकांसाठी पुस्तिका	३५.००
१९. अजिंठा - (काव्यसंग्रह) लेखक : ना. धों. महानोर (इंग्रजी)	१५०.००
२०. 'ई'बुक (मराठी/इंग्रजी) (यशवंत साहित्य / फोटो)	१५०.००
२१. न्यायालयीन व्यवहार आणि मराठी भाषा	४००.००
२२. शैक्षणिक गुणवत्ता : आव्हान आणि आवाहन - डॉ. वसंत काळपांडे	२००.००
२३. हवामान बदल आणि महाराष्ट्र	५०.००
२४. उपक्रम : वेचक-वेधक - डॉ. वसंत काळपांडे	१००.००
२५. स्त्रीरत्न सावित्रीबाई फुले - श्रीनिवास भालेराव	२०.००
२६. स्त्रियांचे कायदे, आरोग्य आणि योजना - सुप्रिया सुळे	२०.००
२७. संवादिनी - सुप्रिया सुळे	२०.००
२८. शाळांचे प्रगतिपुस्तक-डॉ. वसंत काळपांडे, बसंती रॉय, शुभदा चौकर	२००.००

२९. Yashwantrao Chavhan : an Autobiography	३९५.००
३०. यशवंतराव चव्हाण (आत्मचरित्र) - कृष्णाकाठ	३००.००
३१. यशवंतराव चव्हाण : व्यक्तिमत्त्व आणि कर्तृत्व	५००.००
३२. शिक्षणवृत्ती - डॉ. कुमुद बन्सल	२००.००
३३. शिक्षणकट्टा - बसंती रॉय	२००.००
३४. वाटचाल ई-शिक्षणाची - बसंती रॉय	२००.००
३५. हवामान बदलास आमचे उत्तर	१००.००
३६. विचारसूत्रे - संपादन : पद्मभूषण देशपांडे	२००.००
३७. पाणीबाणी - प्रभाकर साळगावकर	१६०.००
३८. पर्व : प्रगतीचे परिवर्तनाचे - पद्मभूषण देशपांडे (मराठीबरोबरच हिंदी, इंग्रजी, उर्दूतही उपलब्ध)	खासगी वितरणासाठी
३९. Whats App चर्चा- शिक्षण विकासाच्या - संपादक : माधव सूर्यवंशी, नितीन खंडागळे, किशोर भागवत	२००.००
४०. सेमी इंग्रजी - का आणि कसे ?	२००.००
• डीव्हीडी व ऑडीओ कॅसेट्स	
१. मी एस. एम. : एस. एम. जोशी यांचा जीवनपट	
२. तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी : तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांचा जीवनपट	
३. प्रवासी पक्षी : सुप्रसिद्ध साहित्यिक कुसुमाग्रज यांचा जीवनपट	
४. पु. ल. वृत्तान्त : पु. ल. देशपांडे यांचा जीवनपट	
वरील चारही व्हिडिओ कॅसेट्सची निर्मिती दिग्दर्शक डॉ. जब्बार पटेल यांची	
५. कॉ. केशवराव जेधे : कॉ. केशवराव जेधे यांचा जीवनपट, दिग्दर्शक - श्री. राम गबाले	
६. येस, आय अॅम कम्युनिस्ट : कॉ. श्रीपाद अमृत डांगे यांच्या जीवनावरील अनुबोधपट, दिग्दर्शक : विनय नेवाळकर	
७. 'बशर नवाज : ख्वाब, जिंदगी और मै' माहितीपट, दिग्दर्शक - जयप्रद देसाई	
८. 'जागर हा जाणिवांचा....' लघुपट, दिग्दर्शक - चंद्रकांत कुलकर्णी	
९. 'कृष्णाकांठ' : ऑडीओ सी. डी. (ध्वनिमुद्रिका)	

चित्रपट

- यशवंतराव चव्हाण... बखर एका वादळाची : दिग्दर्शक - जब्बार पटेल

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई निर्मित संकेतस्थळे

- यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे संकेतस्थळ - <http://ybchavanpratishthan.org/>
- यशवंतराव चव्हाण यांचे समग्र संदर्भ साहित्य - <http://ybchavan.in>
- धर्मानंद कोसंबी यांचे समग्र साहित्य - <http://dharmanandkosambi.com/>
- केतकरकृत महाराष्ट्रीय ज्ञानकोश - <http://ketkardnyankosh.com/>
- महर्षि विठ्ठल रामजी शिंदे समग्र साहित्य - <http://virashinde.com/>
- इतिहासाचार्य वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळाकडे उपलब्ध दुर्मीळ कागदपत्रांचे डिजिटायझेशन - <http://vkrajwade.com>

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई - विभागीय केंद्र औरंगाबाद
पॉप्युलर प्रकाशन व महात्मा गांधी मिशन यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित

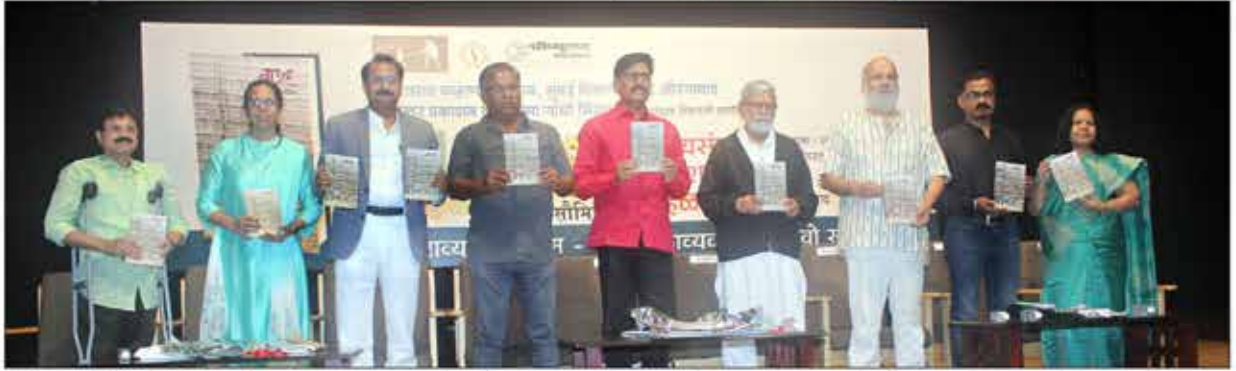

बाउल सौमित्र

काव्यसंग्रह
प्रकाशन सोहळा
व बाउल कविता वाचन

दिनांक : ३ ऑगस्ट २०१९
स्थळ : रुक्मिणी सभागृह,
एमजीएम परिसर,
सेव्हनहिल्स, औरंगाबाद

सौमित्र उर्फ किशोर कदम यांच्या बाउल या काव्यसंग्रहाचे प्रकाशन करताना सुप्रसिद्ध कवी मा. प्रा. इंद्रजित भालेराव. यावेळी सुहास तेंडुलकर, पॉप्युलर प्रकाशनच्या मा. अस्मिता मोहिते, मा. संजय राऊत, औरंगाबाद विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष मा. अंकुशराव कदम, मा. श्रीरंग देशपांडे, कवी दासू वैद्य, प्रा. डॉ. रेखा शेलके यांची उपस्थिती होती.

मेळा दासू वैद्य

ललितलेख संग्रह
प्रकाशन सोहळा

ललित लेख व कवितांचा नाट्याधिष्कार

दिनांक : ४ ऑगस्ट २०१९
स्थळ : रुक्मिणी सभागृह,
एमजीएम परिसर,
सेव्हनहिल्स, औरंगाबाद

कवी दासू वैद्य यांच्या मेळा या ललितलेख संग्रहाचे प्रकाशन करताना ज्येष्ठ समिक्षक मा. डॉ. सुधीर रसाळ. यावेळी पॉप्युलर प्रकाशनच्या मा. अस्मिता मोहिते, मा. किशोर कदम, औरंगाबाद विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष मा. अंकुशराव कदम, मा. शिव कदम आदी उपस्थित होते.

10th YIFF

2020

Yashwantrao International
Film Festival

17th to 23rd Jan 2020

Focus
cinema
Cinema

